

Ususret pravičnosti i uključivosti u europskom visokom obrazovanju

Izvješće Eurydicea

Sport
Jean Monnet
Mladi
Odgoj i opće obrazovanje
Strukovno obrazovanje i osposobljavanje
Obrazovanje odraslih

Visoko obrazovanje

Više informacija o Europskoj uniji dostupno je na internetu (<http://europa.eu>).

Luxembourg – Ured za publikacije Europske unije, 2022.

PDF

ISBN 978-92-9488-085-7

doi:10.2797/ 624393

EC-06-22-068-HR-N

© Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu, 2022.

Politika Komisije o ponovnoj uporabi provodi se Odlukom Komisije 2011/833/EU od 12. prosinca 2011. godine o ponovnoj uporabi dokumenata Komisije (SL L 330, 14.12.2011., str. 39 – <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>).

Ako nije drukčije navedeno, ponovna uporaba ovog dokumenta dopuštena je na temelju Creative Commons Autorstvo 4.0 Međunarodne javne licence (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). To znači da je dopuštena ponovna uporaba pod uvjetom da se daje odgovarajuće priznanje i da su navedene sve promjene.

Za svaku uporabu ili reprodukciju elemenata koji nisu u vlasništvu Europske unije možda je potrebno tražiti dopuštenje izravno od odgovarajućih nositelja prava. EU nema autorsko pravo ni na jednu sliku koja nema oznaku autorskog prava © Europska unija.

ZASLUGE

Fotografija s naslovnice: © NDABCREATIVITY & Gajus, stock.adobe.com.

USUSRET PRAVIČNOSTI I UKLJUČIVOSTI U EUROPSKOM VISOKOM OBRAZOVANJU

Izvešće Eurydicea

Ovaj je dokument objavila Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu (EACEA, Odjel A6 – Platforme, studije, analiza).

Budete li citirali ovu publikaciju, molimo Vas, navedite sljedeće podatke:

Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2022. *Ususret pravičnosti i uključenosti u europskom visokom obrazovanju*. Izvješće Eurydicea. Luxembourg – Ured za publikacije Europske unije.

Tekst je dovršen u ožujku 2022. godine.

© Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu, 2022.

Reproduciranje je dopušteno pod uvjetom da se navede izvor.

Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu
Odjel A6 – Platforme, studije, analiza
Avenue du Bourget 1 (J-70 – Odjel A6)
B-1049 Bruxelles
e-pošta: eacea-eurydice@ec.europa.eu
Mrežna stranica: <http://ec.europa.eu/eurydice>

PREDGOVOR

Pravičnost i uključivost dvije su ključne vrijednosti koje se nalaze u središtu Europske unije i naše vizije europskog prostora obrazovanja. Njihovo je osiguranje također jasan prioritet Europske strategije za sveučilišta koju smo predstavili u siječnju 2022. godine.

Želimo da svi građani imaju mogućnost ispuniti svoje nade i snove, a europski sustavi visokog obrazovanja trebali bi pružiti te mogućnosti.

Neke od vještina, kompetencija i znanja potrebnih za napredak u našem društvu mogu se steći samo putem visokog obrazovanja. Ipak, neke obrazovne strukture i politike nastavljaju isključivati socijalno ugrožene i ranjive skupine pa je njihovo sudjelovanje u visokom obrazovanju i dalje slabo u svim državama članicama EU-a. Na primjer, znatno je manja vjerojatnost da će migranti i studenti rođeni u inozemstvu sudjelovati u visokom obrazovanju nego njihovi kolege rođeni u matičnoj zemlji. Podjela spolova također raste u brojnim disciplinama.

Općenito, sve je veći broj mladih koji studiraju, što je ohrabrujuće. Odraslima, međutim, bez srednjoškolskog obrazovanja, ali s vrijednim profesionalnim iskustvom, često je teško, ako ne i nemoguće pristupiti visokom obrazovanju – a to nije zbog toga što im nedostaje motivacije!

Poruka ovog izvješća je jasna – predstoji nam dug put prije nego što naši obrazovni sustavi osiguraju istinski pravično i uključivo visoko obrazovanje. Ali vjerujem da je to moguće. Štoviše, to je društveni, gospodarski i moralni imperativ, nužnost. Visoko obrazovanje koje je dobro uređeno može mnogo pridonijeti uključivim i kohezivnim društvima te je krajnje vrijeme da ostvarimo potrebne promjene.

Mariya Gabriel

Povjerenica za
inovacije, istraživanja, kulturu,
obrazovanje i mlade

SADRŽAJ

Predgovor	3
Popis slika	9
Oznake i kratice	11
Oznake država	11
Statističke oznake	11
Kratice i akronimi	11
Uvod	13
Kontekst politika	13
Socijalna dimenzija u visokom obrazovanju	14
Principi za jačanje socijalne dimenzije visokog obrazovanja	16
Ciljevi, opseg i struktura izvješća	17
Princip i smjernice 1.: Strategije visokog obrazovanja sa socijalnom dimenzijom	19
1.1. Uvod	19
<i>Princip i smjernice 1. i pravičnost</i>	19
Metodološki izazovi	20
1.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 1.	20
Strategije u visokom obrazovanju sa socijalnom dimenzijom	21
Strateški ciljevi	22
Socijalni dijalog	23
Agencije za osiguranje kvalitete prate pravičnost u visokom obrazovanju	25
Pokazatelj iz tablice rezultata 1.: Socijalna dimenzija u visokom obrazovanju kao strateški prioritet	26
Princip i smjernice 2.: Fleksibilnost	29
2.1. Uvod	29
<i>Princip i smjernice 2. i pravičnost</i>	29
Metodološki izazovi	30
2.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 2.	30
Fleksibilni studijski programi	31
Priznavanje prethodnog učenja kao alternativni pristup visokom obrazovanju	32
Zadovoljavanje uvjeta studijskog programa i priznavanje prethodnog učenja	33
Agencije za osiguranje kvalitete i priznavanje prethodnog učenja	34
Pokazatelj iz tablice rezultata 2.: Fleksibilnost u visokom obrazovanju	35
Princip i smjernice 3.: Cjeloživotno učenje	37
3.1. Uvod	37
<i>Princip i smjernice 3. i pravičnost</i>	37
Metodološki izazovi	38
3.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 3.	39
Međurazinski mehanizmi koordinacije	40
Zadaci pravičnosti i uključivosti za mehanizme koordinacije	41
Međupolitički mehanizmi koordinacije o pravičnosti i uključivosti	42
Mjere potpore odraslim polaznicima u pristupu visokom obrazovanju	43
Pravičnost, raznolikost i uključivost u programima osposobljavanja nastavnika	44
Pokazatelj iz tablice rezultata 3.: Cjeloživotno učenje	45

Princip i smjernice 4.: Podaci	47
4.1. Uvod	47
<i>Princip i smjernice 4. i pravičnost</i>	47
Metodološki izazovi	48
4.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 4.	49
Administrativni podaci o obilježjima studenata	49
Stope završetka i obilježja studenata	51
Stope završetka na kraju prve godine prvog ciklusa	52
Sudjelovanje u istraživanju Eurostudent	53
Pokazatelj iz tablice rezultata 4.: Podaci 2020./2021. godine	54
Princip i smjernice 5.: Usmjeravanje i savjetovanje	55
5.1. Uvod	55
<i>Princip i smjernice 5. i pravičnost</i>	55
Metodološki izazovi	56
5.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 5.	56
Državna zakonska obveza	57
Pružatelji usluga	58
Usluge psihološkog savjetovanja utemeljene na potrebi	58
Posredovanje i rješavanje sukoba	61
Pokazatelj iz tablice rezultata 5.: Dostupnost usluga psihološkog savjetovanja	62
Princip i smjernice 6.: Financiranje	65
6.1. Uvod	65
<i>Princip i smjernice 6. i pravičnost</i>	65
Metodološki izazovi	66
6.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 6.	66
Javna potrošnja za visoko obrazovanje	67
Javno financiranje na temelju ciljeva vezanih uz pravičnost	68
Univerzalne stipendije ili stipendije na temelju potreba	69
Državna potpora za studentski smještaj, prijevoz i obroke	70
Pokazatelj iz tablice rezultata 6.: Financiranje potpore za pravičnost i uključivost	71
Princip i smjernice 7.: Osposobljavanje osoblja i misija institucije	73
7.1. Uvod	73
<i>Princip i smjernice 7. i pravičnost</i>	73
Metodološki izazovi	74
7.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 7.	74
Osposobljavanje akademskog i administrativnog osoblja za raznolikost ili uključivost	75
Potpora za osposobljavanje za raznolikost i uključivost	76
Vanjsko osiguranje kvalitete usmjereno na socijalnu dimenziju	78
Pokazatelj iz tablice rezultata 7.: Osposobljavanje za pravičnost i uključivost	79
Princip i smjernice 8.: Mobilnost	81
8.1. Uvod	81
<i>Princip i smjernice 8. i pravičnost</i>	81
Metodološki izazovi	82
8.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 8.	83
Državne politike mobilnosti	83
Državno praćenje specifičnih obilježja	84
Prenosivost stipendija	85
Mjere za potporu ranjivim, ugroženim ili nedovoljno zastupljenim studentima u obrazovnoj mobilnosti	86
Dostupnost i provedba novih tehnologija	87
Pokazatelj iz tablice rezultata 8.: Pravičnost i uključivost u programima mobilnosti	88

Princip i smjernice 9.: Društveni angažman	89
9.1. Uvod	89
<i>Princip i smjernice 9. i pravičnost</i>	89
Metodološki izazovi	89
9.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 9.	90
Potpora razvoju aktivnosti društvenog angažmana	90
Vanjsko osiguranje kvalitete	91
Pokazatelj iz tablice rezultata 9.: Potpora javnih tijela društvenom angažmanu visokih učilišta	92
Princip i smjernice 10.: Politički dijalog	93
10.1. Uvod	93
<i>Princip i smjernice 10. i pravičnost</i>	93
Metodološki izazovi	93
10.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 10.	93
Politički dijalog o provedbi principa i smjernica	94
Pokazatelj iz tablice rezultata 10.: Politički dijalog	95
Zaključak	97
Literatura	101
Pojmovnik	103
Zahvale	111

POPIS SLIKA

Princip i smjernice 1.: Strategije visokog obrazovanja sa socijalnom dimenzijom	19
Slika 1.1.: Postojanje državne strategije (ili drugog velikog strateškog plana) za pravičnost, 2020./2021. godine	21
Slika 1.2.: Strategija (ili drugi veliki strateški plan) za pravičnost sa specifičnim i mjerljivim ciljevima, 2020./2021. godine	22
Slika 1.3.: Strategija za pravičnost i socijalni dijalog, 2020./2021. godine	24
Slika 1.4.: Agencije za osiguranje kvalitete dužne su pratiti politike visokih učilišta o pravičnosti, 2020./2021. godine	25
Slika 1.5.: Pokazatelj iz tablice rezultata 1.: Socijalna dimenzija u visokom obrazovanju kao strateški prioritet, 2020./2021. godine	27
Princip i smjernice 2.: Fleksibilnost	29
Slika 2.1.: Sustavi obrazovanja u kojima su dopušteni fleksibilni studijski programi u visokom obrazovanju, prvi ciklus, 2020./2021. godine	31
Slika 2.2.: Pristup visokom obrazovanju s neformalnim i/ili informalnim učenjem, 2020./2021. godine	32
Slika 2.3.: Prethodno neformalno i/ili informalno učenje s obzirom na zadovoljavanje uvjeta studijskog programa visokog obrazovanja, 2020./2021. godine	33
Slika 2.4.: Agencije za osiguranje kvalitete koje se bave priznavanjem prethodnog neformalnog i/ili informalnog učenja, 2020./2021. godine	34
Slika 2.5.: Pokazatelj iz tablice rezultata 2.: Fleksibilnost u visokom obrazovanju, 2020./2021. godine	35
Princip i smjernice 3.: Cjeloživotno učenje	37
Slika 3.1.: Državni mehanizmi koordinacije između različitih razina obrazovanja, 2020./2021. godine	40
Slika 3.2.: Državni mehanizmi koordinacije koji se bave pravičnošću i uključivošću, 2020./2021. godine	41
Slika 3.3.: Državni mehanizmi koordinacije visokog obrazovanja koji sustavno uključuju povezane sektore politike u rasprave o pravičnosti i uključivosti, 2020./2021. godine	42
Slika 3.4.: Mjere potpore odraslim polaznicima u pristupu visokom obrazovanju, 2020./2021. godine	43
Slika 3.5.: Kompetencije za pravičnost, raznolikost i uključivost u programima početnog osposobljavanja nastavnika i stalnog stručnog usavršavanja, 2020./2021. godine	44
Slika 3.6.: Pokazatelj iz tablice rezultata 3.: Cjeloživotno učenje, 2020./2021. godine	45
Princip i smjernice 4.: Podaci	47
Slika 4.1.: Administrativni podaci o obilježjima studenata, 2020./2021. godine	49
Slika 4.2.: Administrativni podaci o stopama završetka i obilježjima studenata na kraju prvog ciklusa, 2020./2021. godine	51
Slika 4.3.: Prikupljanje podataka o stopama završetka prve godine, 2020./2021. godine	52
Slika 4.4.: Zemlje koje su sudjelovale u projektu Eurostudent VII, 2018. – 2021. godine	53
Slika 4.5.: Pokazatelj iz tablice rezultata 4.: Podaci 2020./2021. godine	54
Princip i smjernice 5.: Usmjeravanje i savjetovanje	55
Slika 5.1.: Obrazovni sustavi koji imaju državnu zakonsku obvezu pružanja usluga psihološkog savjetovanja, 2020./2021. godine	57
Slika 5.2.: Pružatelji usluga psihološkog savjetovanja, 2020./2021. godine	58
Slika 5.3.: Usluge psihološkog savjetovanja usmjerene na studente sa specifičnim obilježjima, 2020./2021. godine	59
Slika 5.4.: Obveza da usluge psihološkog savjetovanja podliježu osiguranju kvalitete, 2020./2021. godine	60
Slika 5.5.: Javne ustanove koje imaju formalnu ulogu u posredovanju u sukobima u visokom obrazovanju vezanim uz pravičnost 2020./2021. godine	61
Slika 5.6.: Pokazatelj iz tablice rezultata 5.: Sustavi psihološkog savjetovanja za potporu potencijalnim i upisanim studentima, 2020./2021. godine	63
Princip i smjernice 6.: Financiranje	65
Slika 6.1.: Trend javne potrošnje za visoko obrazovanje u % BDP-a, 2013. – 2018. godine	67
Slika 6.2.: Javno financiranje dodijeljeno na temelju ciljeva vezanih uz pravičnost, 2020./2021. godine	68
Slika 6.3.: Postotak redovitih studenata u prvom ciklusu koji primaju univerzalne stipendije ili stipendije na temelju potreba, 2019./2020. godine	69
Slika 6.4.: Državna potpora za studentski smještaj, prijevoz i obroke u prvom ciklusu, 2020./2021. godine	70
Slika 6.5.: Pokazatelj iz tablice rezultata 6.: Financiranje potpore za pravičnost i uključivost, 2020./2021. godine	71

Princip i smjernice 7.: Osposobljavanje osoblja i misija institucije	73
Slika 7.1.: Državni propisi/preporuke za visoka učilišta za ponudu osposobljavanja za raznolikost ili uključivost akademskom i administrativnom osoblju, 2020./2021. godine	75
Slika 7.2.: Potpora koju državna javna tijela pružaju visokim učilištima za osposobljavanje za raznolikost ili uključivost akademskog i administrativnog osoblja, 2020./2021. godine	76
Slika 7.3.: Usmjerenost agencija za vanjsko osiguranje kvalitete, 2020./2021. godine	77
Slika 7.4.: Usmjerenost na socijalnu dimenziju u postupcima vanjskog osiguranja kvalitete, 2020./2021. godine	78
Slika 7.5.: Pokazatelj iz tablice rezultata 7.: Osposobljavanje za pravičnost i uključivost, 2020./2021. godine	79
Princip i smjernice 8.: Mobilnost	81
Slika 8.1.: Državne politike mobilnosti usmjerene na studente sa specifičnim obilježjima, 2020./2021. godine	83
Slika 8.2.: Državno praćenje specifičnih obilježja studenata koji sudjeluju u fizičkoj mobilnosti, 2020./2021. godine	84
Slika 8.3.: Prenosivost stipendija za mobilnost u svrhu stjecanja visokoobrazovne kvalifikacije i bodova, 2020./2021. godine	85
Slika 8.4.: Mjere za potporu ranjivim, ugroženim ili nedovoljno zastupljenim studentima u mobilnosti, 2020./2021. godine	86
Slika 8.5.: Državna tijela koja savjetuju visoka učilišta o primjeni novih tehnologija u nastavi i učenju, 2020./2021. godine	87
Slika 8.6.: Pokazatelj iz tablice rezultata 8.: Državne politike mobilnosti i pravičnost, 2020./2021. godine	88
Princip i smjernice 9.: Društveni angažman	89
Slika 9.1.: Potpora pružena visokim učilištima za razvoj aktivnosti društvenog angažmana usmjerenih na pravičnost i uključivost, 2020./2021. godine	90
Slika 9.2.: Agencije za vanjsko osiguranje kvalitete potrebne za vrednovanje aktivnosti društvenog angažmana usmjerenih na pravičnost i uključivost, 2020./2021. godine	91
Slika 9.3.: Pokazatelj iz tablice rezultata 9.: Potpora javnih tijela društvenom angažmanu visokih učilišta, 2020./2021. godine	92
Princip i smjernice 10.: Politički dijalog	93
Slika 10.1.: Politički dijalog o provedbi principa i smjernica, 2020./2021. godine	94
Slika 10.2.: Pokazatelj iz tablice rezultata 10.: Politički dijalog, 2020./2021. godine	95
Zaključak	97
Slika 11.1.: Rezultati 10 pokazatelja iz tablice rezultata o principima i smjernicama, 2020./2021. godine	98
Literatura	101
Pojmovnik	103
Zahvale	111

OZNAKE I KRATICE

Oznake država

EU	Europska unija				Države EEA-e i države kandidatkinje
BE	Belgija	CY	Cipar	AL	Albanija
BE fr	Belgija – francuska zajednica	LV	Letonija	BA	Bosna i Hercegovina
BE de	Belgija – njemačka zajednica	LT	Litva	CH	Švicarska
BE nl	Belgija – flamanska zajednica	LU	Luksemburg	IS	Island
BG	Bugarska	HU	Mađarska	LI	Lihtenštajn
CZ	Češka	MT	Malta	ME	Crna Gora
DK	Danska	NL	Nizozemska	MK	Sjeverna Makedonija
DE	Njemačka	AT	Austrija	NO	Norveška
EE	Estonija	PL	Poljska	RS	Srbija
IE	Irska	PT	Portugal	TR	Turska
EL	Grčka	RO	Rumunjska		
ES	Španjolska	SI	Slovenija		
FR	Francuska	SK	Slovačka		
HR	Hrvatska	FI	Finska		
IT	Italija	SE	Švedska		

Statističke oznake

- (:) Podaci nisu dostupni
(–) Nije primjenjivo ili je jednako nuli

Kratice i akronimi

BDP	Bruto domaći proizvod
BFUG	Skupina za praćenje Bolonjskog procesa
EEA	Europski gospodarski prostor
EHEA	Europski prostor visokog obrazovanja
EU	Europska unija
HEI	Visoko učilište
ISCED	Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja
NGO	Nevladina organizacija
OESS	Organizacija za europsku sigurnost i suradnju
SEN	Posebne obrazovne potrebe
UNICEF	Međunarodni krizni fond Ujedinjenih naroda za djecu
USAID	Američka agencija za međunarodni razvoj

Kontekst politika

Na početku 21. stoljeća postoji obnovljeni politički, znanstveni i javni interes za pitanja socijalne i ekonomske jednakosti općenito ⁽¹⁾, a osobito u odnosu između obrazovanja i ravnopravnosti ⁽²⁾. Poznato je da je nejednakost u visokom obrazovanju u Europi važan i složen problem (Piketty, 2021). To je vidljivo u prethodnim izvješćima Eurydicea, uključujući niz izvješća o provedbi Bolonjskog procesa (Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2020a, Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2018., Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2015., Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2012.). U izvješću Eurydicea o pravičnosti u odgoju i obrazovanju u Europi (Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2020b) također se pružaju jasni dokazi da se pitanja pravičnosti ne pojavljuju na razini visokog obrazovanja, nego su duboko ukorijenjena u prethodno obrazovanje ⁽³⁾.

Tvorci politika nisu mogli ostati ravnodušni prema izazovu koji nejednakost predstavlja za naše obrazovne sustave i društva. Nakon sastanka na vrhu u Gothenburgu u studenome 2017. godine, na kojem su europski čelnici raspravljali o važnosti obrazovanja za budućnost Europe, u zaključcima Europskog vijeća od 14. prosinca 2017. godine ⁽⁴⁾ navodi se da je obrazovanje jedan od temelja za izgradnju uključivih i kohezivnih društava. Nadalje, u Komunikaciji Europske komisije od 30. rujna 2020. godine o postizanju europskog prostora obrazovanja do 2025. ⁽⁵⁾ uključivost se definira kao jedan od njegovih ključnih ciljeva – kako bi se osiguralo da visoko obrazovanje bude dostupno različitim studentskim populacijama. Nakon toga uslijedili su zahtjevi za rješavanje pitanja jednakosti i uključivosti u svim glavnim natječajima za projekte EU-a.

S obzirom na žurnost, Skupina za praćenje Bolonjskog procesa (BFUG) također je odgovorila izradom dokumenta „Principi i smjernice za jačanje socijalne dimenzije visokog obrazovanja u Europskom prostoru visokog obrazovanja” – dalje u tekstu Principi i smjernice – za rješavanje pitanja socijalne dimenzije. Dokument su usvojili ministri visokog obrazovanja na ministarskoj konferenciji u Rimu u studenome 2020. godine ⁽⁶⁾.

U europskom prostoru visokog obrazovanja definicija socijalne dimenzije iz Priopćenja iz Londona iz 2007. godine i dalje je relevantna. U njemu se navodi da *sastav studentske populacije koja pristupa visokom obrazovanju, sudjeluje u njemu i završava ga na svim razinama treba odražavati raznolikost našeg stanovništva*. Godine 2020. Savjetodavna skupina BFUG 1 o socijalnoj dimenziji proširila je definiciju naglasivši da *socijalna dimenzija obuhvaća i stvaranje uključivog okruženja u visokom obrazovanju koje potiče pravičnost, raznolikost i odgovara potrebama lokalnih zajednica* ⁽⁷⁾.

⁽¹⁾ Vidi, na primjer, Piketty, 2021., Savage, 2021., Atkinson, 2015., Pikety, 2014.

⁽²⁾ Primjerice, Laval i Vergne, 2021., Merry, 2020., Douglass Horsford, Scott i Anderson, 2019.

⁽³⁾ Vidi i Laval i Vergne, 2021., Barone, Fougere i van Zanten, 2019.

⁽⁴⁾ <https://www.consilium.europa.eu/media/32204/14-final-conclusions-rev1-en.pdf>

⁽⁵⁾ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „o uspostavi europskog prostora obrazovanja do 2025.” Bruxelles, COM(2020) 625 final.

⁽⁶⁾ Dostupno na: http://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique_Annex_II.pdf

⁽⁷⁾ http://www.ehea.info/Upload/AG1_Social_Dimension_Final_Report.pdf, str. 23.

Socijalna dimenzija u visokom obrazovanju

Uključivost, pravičnost i raznolikost su pojmovi vezani uz socijalnu pravdu i pravednu raspodjelu prava, resursa te moći u društvu. Obrazovanje, a posebice visoko obrazovanje, često se smatra alatom za rješavanje, barem djelomično, socioekonomskih nejednakosti⁽⁸⁾. Obrazovani ljudi često imaju pristup bolje plaćenim poslovima, a što je viša razina obrazovanja, to su veći izgledi za bolje plaćen posao. Prema posljednjem izvješću OECD-a *Letimični pogled na obrazovanje* (OECD, 2021), mladi odrasli (u dobi od 25 do 34 godine) s visokim obrazovanjem u prosjeku mogu zaraditi 38 % više od svojih vršnjaka koji su završili samo srednjoškolsko obrazovanje⁽⁹⁾.

Iako visoko obrazovanje podrazumijeva društvenu mobilnost (Piketty, 2021., str. 254.), „i dalje postoji previše sposobnih studenata koji su isključeni iz sustava visokog obrazovanja zbog svoje socioekonomske situacije, obrazovne pozadine, nedovoljnih sustava potpore i usmjeravanja te drugih prepreka”, kako se navodi u Strategiji EHEA iz 2015. godine. Znamo kako je, na primjer, među migrantima u Europi dvostruko veća vjerojatnost da će biti niske razine obrazovanja u usporedbi s domaćim stanovništvom te da je među mladim migrantima više nego dvostruko veća vjerojatnost da će napustiti školu⁽¹⁰⁾. Stoga je manje vjerojatno da će mladi s migrantskim podrijetlom pohađati visoko obrazovanje. Slično tome, vjerojatnije je da studenti s invaliditetom neće pohađati visoko obrazovanje ili da će imati niži stupanj obrazovanja (Shaw, 2021., Moriña, 2017.), samo 5 % izbjeglica ima pristup visokom obrazovanju u usporedbi s globalnim prosjekom od 39 % među neizbjeglicama⁽¹¹⁾ i dobro je poznata činjenica da su žene nedovoljno zastupljene u STEM-predmetima (McNally, 2020.), da navedemo samo nekoliko problema. Naposljetku, ograničenja provedbe nastave uživo koja proizlaze iz mjera povezanih s pandemijom COVID-19 nerazmjerno su utjecala na studente slabijega socioekonomskog statusa⁽¹²⁾.

Nedovoljna zastupljenost pojedinih društvenih skupina, čak i ako je nenamjerna, predstavlja problem kako na individualnoj tako i na kolektivnoj razini. Kad je riječ o mladima migrantskog podrijetla, ograničeni izgledi za pristup i završetak visokog obrazovanja podrazumijevaju da će se oni vjerojatnije suočiti s problemima nezaposlenosti ili obavljati samo niskokvalificirane i slabo plaćene poslove. To ne dovodi samo do ekonomske nesigurnosti, nego i do socijalne marginalizacije i otuđenja. Nemogućnost pristupa visokom obrazovanju utječe na osobni razvoj i izgled za napredovanje u karijeri, ali i na ekonomsku produktivnost i gospodarski rast. Kako se navodi u dokumentu Principi i smjernice, „povećano sudjelovanje ranjivih, ugroženih i nedovoljno zastupljenih skupina u visokom obrazovanju donosi šire koristi u smislu smanjene socijalne skrbi, poboljšanih zdravstvenih ishoda i povećanog sudjelovanja zajednice. Kolektivno, te šire koristi podupiru kohezivna, demokratska društva u kojima prevladavaju socijalna pravda, javno dobro, javna odgovornost i društvena mobilnost”.

Stoga je jasno kako ne samo da postoje nejednakosti u pristupu visokom obrazovanju i njegovu završetku, nego i individualne i kolektivne koristi koje treba ostvariti rješavanjem pitanja tih nejednakosti. Stoga Strategija EHEA propisuje da „studentska populacija koja pristupa visokom obrazovanju, sudjeluje u njemu i završava ga na svim razinama treba odražavati raznolikost

⁽⁸⁾ Za različita stajališta o toj temi vidi Barone, 2019., Allen i Goddard, 2017., Low, 2005., Simon, 2005.

⁽⁹⁾ Za dobnu skupinu od 45 do 54 godine riječ je o 70 %.

⁽¹⁰⁾ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom socijalnom i gospodarskom odboru i Odboru regija, Akcijski plan za integraciju i uključivost 2021. – 2027., COM (2020) 758 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM:2020:758:FIN>.

⁽¹¹⁾ <https://www.unhcr.org/en-us/tertiary-education.html>.

⁽¹²⁾ Prema rezultatima nedavnog istraživanja Europske studentske unije (Doolan i sur., 2021., str. 5.), „mladi studenti, studenti koji nemaju mirno mjesto za učenje, dobru internetsku vezu i nastavne materijale na raspolaganju, kao i studenti s nižim razinama digitalnih i društvenih resursa, kontinuirano su navodili slabiju prilagodbu tijekom zatvaranja uslijed pandemije bolesti COVID-19. Osim toga, studenti koji su navodili probleme s mentalnim zdravljem dosljedno su imali niže ocjene na svim pokazateljima prilagodbe”.

europskog stanovništva". Slično tome, u Komunikaciji Komisije iz 2020. godine (str. 15.) navodi se da se sustavi „visokog obrazovanja i strukovnog obrazovanja i osposobljavanja moraju prilagoditi kako bi ojačali svoju ključnu ulogu u podupiranju cjeloživotnog učenja i dopiranjima do raznolikije studentske populacije”.

Principi i smjernice nastoje pomoći nacionalnim obrazovnim tijelima da poboljšaju socijalnu dimenziju visokog obrazovanja „idući dalje od proširenja klauzula o pristupačnosti i umjesto toga usmjeravanjem na koncept 'nitko ne smije biti zapostavljen'”. Takav ambiciozni cilj zahtijeva intervencije na više razina, unutar obrazovnog sustava i šire (Laval i Vergne, 2021., Baron, Fougere i van Zanten, 2019.). Principi i smjernice usmjereni su na moguće intervencije u visokom obrazovanju koje upućuju na to da se postojeće strukture i politike visokog obrazovanja mogu prilagoditi kako bi se pogodovalo diverzifikaciji studentske populacije.

Za napredak u smislu uključivosti i raznolikosti u visokom obrazovanju potrebno je postupati drukčije. Nominalna ili formalna pravičnost u visokom obrazovanju, što podrazumijeva jednaka prava i obveze za sve, nije uvijek jamstvo stvarne jednakosti ili jednakosti u praksi. Kao što su pokazala istraživanja, djeca iz socioekonomski ugroženih sredina suočavaju se s relativno većim poteškoćama u školi i stoga nemaju jednake izgleda za pristup visokom obrazovanju kao studenti iz privilegiranih sredina (npr. Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2020., Piketty, 2021.). Čak i ako ne postoje školarine za visoko obrazovanje ili upisnine, manje je vjerojatno da će studenti slabijeg socioekonomskog statusa upisati prestižnija ili traženija visoka učilišta (Piketty, 2021., str. 254. – 259.). Naposljetku, relativno više javnoga novca uloženo je u mlade boljeg socioekonomskog statusa jer oni imaju tendenciju dulje se obrazovati te su relativno skloniji studiranju na skupljim fakultetima kao što je medicina (ibid.). Dakle, bezuvjetna jednakost mogućnosti ne samo što nije dovoljna za postizanje stvarne jednakosti, a time i pravde, u visokom obrazovanju, nego postoji i jak dokaz da bi mogla biti i štetna za nju.

Kako bi se osiguralo da su izgledi za pristup visokom obrazovanju, napredovanje i završetak studija neovisni o socioekonomskom statusu studenata, spolu, spolnoj opredijeljenosti..., ponajprije je potrebno razlikovati nominalnu i učinkovitu jednakost ili, drugim riječima, formalnu jednakost i pravičnost. Potonji koncept, koji se navodi u Principima i smjernicama, u središte pozornosti stavlja interes i dobrobit skupina u nepovoljnom položaju te ranjivih i nedovoljno zastupljenih skupina. Zalaže se za uklanjanje svih vidljivih ili nevidljivih diskriminacijskih praksi koje su štetne za te skupine, istodobno omogućavajući nejednak tretman nejednakih skupina ako pomaže u ispravljanju ranijih pogrešaka ili nepravdi.

Principi za jačanje socijalne dimenzije visokog obrazovanja

U 10 principa koje je dogovorila EHEA ne navodi se treba li ili kada poduzeti pozitivne mjere djelovanja, ali se predlaže poduzimanje koraka za poboljšanje socijalne dimenzije u visokom obrazovanju, čime bi se ona učinila pravičnijom. Zapravo, većina principa i smjernica ukazuje na mjere koje se odnose na uvjete u visokom obrazovanju. Opće promjene uvjeta za pristupanje, napredovanje ili završetak visokog obrazovanja, uz ostale promjene na razini sustava, mogu poboljšati uvjete za privlačenje većeg broja studenata, općenito, i studenata iz ranjivih, ugroženih ili nedovoljno zastupljenih skupina.

1. Socijalna dimenzija trebala bi biti ključna za strategije visokog obrazovanja na sustavnoj i institucionalnoj razini, kao i na razini EHEA i EU-a ⁽¹³⁾.
2. Zakonskim propisima ili strateškim dokumentima trebalo bi omogućiti visokim učilištima da razviju vlastite strategije kako bi ispunila svoju javnu odgovornost prema proširenju pristupa, sudjelovanju i završetku studija.
3. Uključivost cjelokupnog obrazovnog sustava trebala bi se poboljšati razvojem koherentnih politika od ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja pa sve do visokog obrazovanja i cjeloživotnog učenja.
4. Pouzdani podaci nužan su preduvjet za dokazano poboljšanje socijalne dimenzije visokog obrazovanja.
5. Tijela javne vlasti trebala bi imati politike koje omogućavaju visokim učilištima da osiguraju učinkovito savjetovanje i smjernice za potencijalne i upisane studente kako bi proširili pristup visokom obrazovanju, sudjelovanju u njemu i njegovu završetku.
6. Javna tijela trebala bi visokim učilištima osigurati dostatno i održivo financiranje i financijsku autonomiju, što bi im omogućilo izgradnju odgovarajućih kapaciteta za prihvaćanje raznolikosti i doprinos pravičnosti i uključenosti u visokom obrazovanju.
7. Javna tijela trebala bi pomoći visokim učilištima da ojačaju svoju sposobnost u odgovaranju na potrebe raznovrsnije populacije studenata i osoblja te stvore uključiva okruženja za učenje i uključive institucionalne kulture.
8. Međunarodni programi mobilnosti u visokom obrazovanju trebali bi biti strukturirani i provoditi se tako da potiču raznolikost, pravičnost i uključivost te bi osobito trebali poticati sudjelovanje studenata i osoblja iz ranjivih, ugroženih ili nedovoljno zastupljenih skupina.
9. Visoka učilišta trebala bi osigurati da društveni angažman u visokom obrazovanju promiče raznolikost, pravičnost i uključivost.
10. Tijela javne vlasti trebala bi sudjelovati u političkom dijalogu s visokim učilištima i drugim relevantnim dionicima o tome kako se već navedeni principi i smjernice mogu prenijeti i primjenjivati i na nacionalnoj i na institucionalnoj razini.

⁽¹³⁾ Citirani su samo dijelovi 10 principa navedenih u službenom dokumentu. (http://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique_Annex_II.pdf). Potpuni opis svakog principa i smjernica nalazi se u sljedećim poglavljima.

Ciljevi, opseg i struktura izvješća

Savjetodavna skupina BFUG objasnila je da bi principe „trebalo shvatiti kao izjave na visokoj razini koje služe kao temelj za konceptualizaciju različitih politika za poboljšanje socijalne dimenzije. Smjernice su preporuke namijenjene savjetovanju tvoraca politika o tome kako bi se principi trebali provoditi u praksi“. Drugim riječima, principi i smjernice ne određuju što bi nacionalna obrazovna tijela trebala učiniti, nego nude temelje na kojima bi nacionalne vlasti trebale graditi.

Izvješće je rezultat projekta izvedivosti za razvoj pokazatelja koji se odnose na socijalnu dimenziju u visokom obrazovanju, što je vidljivo iz principa i smjernica. Cilj mu je pomoći nadležnim tijelima da unaprijede pravičnost u visokom obrazovanju predlaganjem niza jednostavnih i složenih pokazatelja (tablica rezultata), prikupljanjem i predstavljanjem relevantnih podataka. Jednostavno, da bismo ojačali socijalnu dimenziju u visokom obrazovanju i poboljšali pravičnost, prvo moramo znati kakvo je trenutačno stanje. Ukratko, u izvješću se nastoji utvrditi koliko su europski sustavi visokog obrazovanja usklađeni s principima i smjernicama u rješavanju pitanja socijalne dimenzije. Očekuje se da će se tako analizom politika tvorci politika, relevantni dionici i analitičari informirati o već ostvarenom napretku, kao i o područjima koja i dalje predstavljaju određeni izazov.

Stoga struktura izvješća pomno prati teme principa i smjernica. Postoji 10 poglavlja, koliko i principa, a svako poglavlje počinje potpunim opisom relevantnog principa i pripadajućih smjernica. Nakon toga kratko objašnjavamo kako se određeni principi i smjernice odnose na pravičnost, predstavljamo metodološke izazove, objašnjavamo izbor pokazatelja i, napokon, prezentiramo prikupljene podatke, uglavnom u obliku tablica. Pokazatelj iz tablice rezultata na kraju poglavlja sažet je prikaz različitih europskih zemalja glede broja smjernica koje se trenutačno provode. Naposljetku, u kratkom završnom poglavlju s ukupnom tablicom rezultata (slika 11.1.) sažeto su prikazani glavni nalazi izvješća.

Referentna godina za informacije o državnim propisima i politikama je akademska godina 2020./2021. Navedene su informacije za 27 država članica EU-a te za Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Švicarsku, Lihtenštajn, Crnu Goru, Sjevernu Makedoniju, Norvešku, Srbiju i Tursku. Island je također član mreže Eurydice, ali nije sudjelovao u ovom projektu.

PRINCIP I SMJERNICE 1. – STRATEGIJE VISOKOG OBRAZOVANJA SA SOCIJALNOM DIMENZIJOM

Princip:

Socijalna dimenzija trebala bi biti ključna za strategije visokog obrazovanja na razini sustava i institucija, kao i na razini EHEA i EU-a. Jačanje socijalne dimenzije visokog obrazovanja te promicanje pravičnosti i uključivosti kako bi se odražavala raznolikost društva odgovornost je sustava visokog obrazovanja u cjelini i trebalo bi ga promatrati kao kontinuiranu obvezu.

Smjernice:

a. Strateška obveza prema socijalnoj dimenziji visokog obrazovanja trebala bi biti usklađena s konkretnim ciljevima koji se mogu integrirati u postojeće politike visokog obrazovanja ili razvijati usporedno. Ti bi ciljevi trebali obuhvaćati proširenje pristupa, potporu sudjelovanju i završetku studija za sve sadašnje i buduće studente.

b. U procesu izrade strategija trebao bi postojati opsežni dijalog između javnih tijela, visokih učilišta, predstavnika studenata i osoblja te drugih ključnih dionika, uključujući socijalne partnere, nevladine organizacije i osobe iz ranjivih, ugroženih i nedovoljno zastupljenih skupina. Opsežnim dijalogom želi se osigurati stvaranje uključivih strategija visokog obrazovanja koje potiču pravičnost i raznolikost te odgovaraju potrebama šire zajednice.

1.1. Uvod

Princip i smjernice 1. i pravičnost

Princip 1. izravno je povezan sa socijalnom dimenzijom u visokom obrazovanju. Princip naglašava da se obveza prema socijalnoj dimenziji treba kontinuirano odražavati na svim razinama – EU-a, EHEA, obrazovnog sustava i visokih učilišta. Ovdje razmatramo obvezu uglavnom na razini obrazovnog sustava (nacionalno ili regionalno, prema razini nadležnih obrazovnih tijela). Obveza visokih učilišta mjeri se neizravno pitanjem trebaju li agencije za osiguranje kvalitete pratiti što visoka učilišta rade (vidi odjeljak 1.2.).

Jasno je da postojanje strategije ne jamči potpuno rješavanje pitanja socijalne dimenzije u visokom obrazovanju ili rješavanje svih problema pravičnosti. Jednako tako, to ne znači da su zemlje koje nemaju recentnu strategiju ravnodušne prema pravičnosti u visokom obrazovanju ili da nisu aktivne. Postojanje strategije podrazumijeva, međutim, da su državna obrazovna tijela izdvojila pravičnost kao strateški prioritet u vezi kojeg su voljna djelovati.

Strategija može ostati prazan popis želja, osim ako su postavljeni specifični ciljevi. Stoga prva smjernica upućuje na to da strategije trebaju težiti ostvarenju konkretnih ciljeva. Nadalje, ti bi se ciljevi trebali osobito odnositi na otvaranje visokog obrazovanja u najvećoj mogućoj mjeri. To podrazumijeva ne samo proširenje pristupa visokim učilištima, nego i podršku studentima tijekom njihova studija i omogućavanje njegova uspješnog završetka.

Kako bi se osiguralo da svaka strategija za pravičnost u visokom obrazovanju doista bude uključiva i odgovara stvarnim potrebama relevantnih zajednica, a ne pitanje nametnuto visokom obrazovanju odozgo, u drugoj smjernici preporučuje se opsežan socijalni dijalog koji bi se uključio u strategiju.

Cilj je pokazatelja navedenih u nastavku obuhvatiti sve navedene strateške aspekte kako bi se, s jedne strane, empirijski procijenilo imaju li europski obrazovni sustavi najmanje jednu strategiju

visokog obrazovanja s jasnom obvezom prema socijalnoj dimenziji i, s druge strane, kako bi se utvrdilo je li pravičnost u visokom obrazovanju trenutačni strateški prioritet.

Metodološki izazovi

Prijenos političkih izjava u mjerljive pokazatelje nailazi na određene izazove. Neovisno o tome koliko su detaljni ili izričiti principi i smjernice, oni ne predlažu specifične pokazatelje. Stoga je uključen element prosudbe, a prosudbe su nesavršene. Nadalje, neovisno o tome koliko je pouzdan ili koristan pokazatelj, on je samo približna vrijednost razmatranog aspekta. Pokazatelj po definiciji pokazuje, ali ne zamjenjuje stvarnost. Ipak, dobar pokazatelj mjerljiva je količina koja se može identificirati i analizirati te se stoga koristiti u oblikovanju politika. Drugim riječima, prednosti nadmašuju nedostatke. Ovdje, i u svim sljedećim poglavljima, učinjeno je sve kako bi se stvorili pokazatelji koji, s jedne strane, odražavaju obveze sadržane u principima i smjericama što je moguće bolje i, s druge, mogu odražavati sadašnju situaciju europskih obrazovnih sustava.

Krajnji cilj svakog poglavlja je sažeti složenu sliku kako bi svaki čitatelj mogao razumjeti gdje se trenutačno nalazimo glede konkretnih principa i smjernica koji se razmatraju. Stoga se složeni pokazatelj u obliku tablice rezultata nalazi na kraju svakog poglavlja. Sažetak, međutim, ne bi ispunio svoju svrhu ako bi sadržavao previše informacija. Stoga je strateški odlučeno da se svaki pokazatelj iz tablice rezultata sastoji od najviše četiri jednostavna pokazatelja ili elementa.

1.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 1.

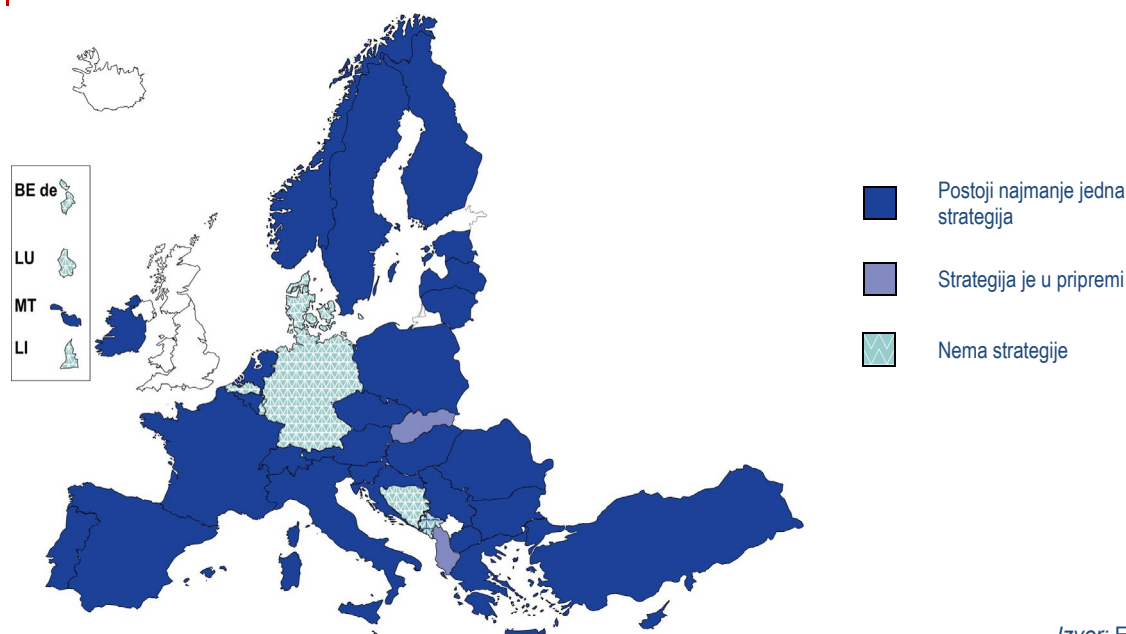
U prvom poglavlju predlažu se pokazatelji koji daju odgovore na sljedeća pitanja:

1. Postoji li trenutačno (tj. tijekom 2020./2021. godine) strategija ili sličan glavni strateški plan za visoko obrazovanje sa socijalnom dimenzijom koji promiče pravičnost, uključivost ili raznolikost, a koji je u fazi provedbe ili pripreme? (Slika 1.1.)
2. Ima li takva strategija specifične i mjerljive ciljeve? (Slika 1.2.)
3. Je li takva strategija rezultat socijalnog dijaloga? (Slika 1.3.)
4. Jesu li agencije za osiguranje kvalitete dužne pratiti imaju li visoka učilišta uspostavljene politike kojima se promiče socijalna dimenzija, pravičnost, uključivost ili raznolikost? (Slika 1.4.)

Strategije u visokom obrazovanju sa socijalnom dimenzijom

Prvi pokazatelj razmatra imaju li sustavi visokog obrazovanja državnu strategiju za pravičnost. Pokazatelj razlikuje sustave u kojima se trenutačno provodi najmanje jedna strategija, prikazana u tamnoplavoj boji, od onih u kojima se strategija priprema, prikazana u svijetloplavoj boji. Zemlje u kojima ne postoji strategija za pravičnost prikazane su s uzorkom u vrlo svijetloplavoj boji.

Slika 1.1.: Postojanje državne strategije (ili drugog velikog strateškog plana) za pravičnost, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Na slici su prikazani obrazovni sustavi u kojima se trenutačno provodi najmanje jedna strategija za pravičnost u visokom obrazovanju ili se priprema njezino usvajanje (ili sličnog strateškog plana).

Slika 1.1. prikazuje da gotovo sve europske zemlje imaju najmanje jednu strategiju ili glavni strateški plan vezan uz pravičnost u visokom obrazovanju, dok su Slovačka i Albanija u procesu pripreme takve strategije. Obrazovni sustavi bez strategije za pravičnost u visokom obrazovanju trenutačno su flamanska i njemačka zajednica u Belgiji, Danska, Njemačka, Luksemburg, Bosna i Hercegovina, Lihtenštajn i Crna Gora.

Treba napomenuti kako postoje brojni razlozi nepostojanja strategije visokog obrazovanja. Jedan od njih je taj da je možda takva strategija postojala donedavno. Drugi mogući razlog je to što tvorci politika smatraju da se trenutačni sustav dovoljno bavi socijalnom dimenzijom ⁽¹⁴⁾.

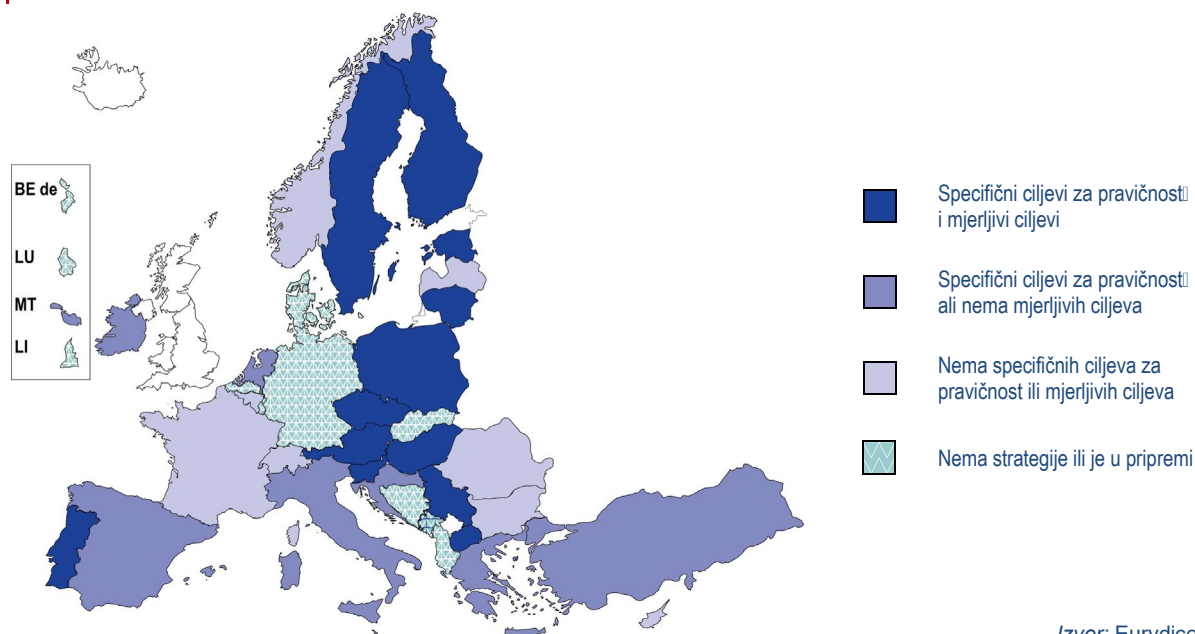
Činjenica da sve ostale zemlje koje su ovdje analizirane imaju strategiju ili sličnu stratešku inicijativu povezanu sa socijalnom dimenzijom upućuje na to da je pravičnost u visokom obrazovanju obveza većine državnih obrazovnih tijela u Europi. U većini zemalja, međutim, socijalna dimenzija samo je jedan aspekt strategije, a ne njezin isključivi ili čak glavni fokus. Samo su Hrvatska, Cipar, Nizozemska, Austrija, Finska i Švicarska navele da imaju strategiju visokog obrazovanja usmjerenu isključivo na socijalnu dimenziju, pravičnost, uključivost ili raznolikost.

⁽¹⁴⁾ Na primjer, u Danskoj se smatra da sadašnja struktura politike pokazuje duboko ukorijenjenu obvezu prema pravičnosti i uključivosti. Među političkim strankama postoji suglasnost da je pravičnost u visokom obrazovanju važna, u visokom obrazovanju ne postoje školarine te postoji potpuno razvijen javni sustav dodjele stipendija i zajmova za potporu studentima (92 % studenata prvog ciklusa i 77 % studenata drugog ciklusa prima stipendije), uz različite druge mjere, sve to podupire percepciju da zasebna ili samostalna strategija nije potrebna.

Strateški ciljevi

Strategija bez specifičnih i mjerljivih ciljeva onemogućava mjerenje napretka i ocjenu njezine učinkovitosti. Stoga nije vjerojatno da će strategija bez takvih ciljeva poslužiti kao katalizator za postizanje vidljivih rezultata. Zato je od nacionalnih jedinica zatraženo da navedu sadrži li strategija visokog obrazovanja (ili šira strategija koja obuhvaća i visoko obrazovanje) konkretne i kvantitativne ciljeve vezane uz socijalnu dimenziju.

Slika 1.2.: Strategija (ili drugi glavni strateški plan) za pravičnost sa specifičnim i mjerljivim ciljevima, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika pokazuje da obrazovni sustavi imaju strategiju (ili sličan strateški plan) u kojoj se navode specifični ili mjerljivi ciljevi. Ciljevi koje samostalno određuju visoka učilišta nisu ovdje navedeni.

Napomene za pojedine zemlje

Nizozemska – visoka učilišta postavljaju vlastite ciljeve za zapošljavanje profesorica, ali to zajedno dovodi do cilja na nacionalnoj razini (do 2025. godine 30 % novozaposlenih profesora trebaju biti žene). U tijeku je razvoj daljnjih mjerljivih ciljeva.

Slovačka – strategija je trenutačno u pripremi.

Albanija – strategija je trenutačno u pripremi.

Kao što prikazuje slika 1.2., ne sadrže sve strategije specifične i/ili mjerljive ciljeve koje treba postići. U nekim strategijama ne spominju se specifični ciljevi povezani sa socijalnom dimenzijom, pravičnošću... Posebice, strategija francuske zajednice u Belgiji, Bugarske, Francuske, Rumunjske, Švicarske i Norveške ubraja se u tu kategoriju. Ostale zemlje koje su navele postojanje relevantne strategije dijele se na zemlje koje spominju specifične, ali ne i mjerljive ciljeve (Irska, Grčka, Španjolska, Hrvatska, Italija, Malta, Nizozemska i Turska) i one koje spominju ciljeve koji su specifični i mjerljivi (Češka, Estonija, Litva, Mađarska, Austrija, Poljska, Portugal, Slovenija, Finska, Švedska, Sjeverna Makedonija i Srbija). Nekoliko primjera olakšat će razlikovanje.

Austrija je 2017. godine donijela „Nacionalnu strategiju socijalne dimenzije u visokom obrazovanju: ususret uključivijem pristupu i širem sudjelovanju”. Strategija je na snazi do 2025. godine, a cilj joj je učiniti pristup visokom obrazovanju uključivijim, poboljšati akademski uspjeh, ograničiti napuštanje studija i optimizirati reguliranje visokog obrazovanja općenito. Utvrđivanjem jasnih i mjerljivih ciljeva, očekuje se da će Austrija ispuniti opće ciljeve strategije. Na primjer, jedan specifičan i mjerljiv cilj vezan uz proširenje pristupa je smanjenje omjera „upisne kvote” i „vjerojatnosti upisa u visoko

obrazovanje” s 2,25 u 2010. godini na 2,10 do 2025. Drugi mjerljiv cilj je povećanje broja „netradicionalnih” upisa u visoko obrazovanje na 5300. Naposljetku, jedan se cilj odnosi na ravnopravnost spolova u svim studijskim područjima. Strategija posebice predviđa da najmanje 10 % oba spola bude zastupljeno u svim studijskim područjima na svim visokim učilištima.

Austrija nije jedina zemlja koja trenutačno pokušava proširiti pristup visokom obrazovanju. Primjerice, Finska, Portugal i Slovenija imaju slične specifične i mjerljive ciljeve. Strategija Finske (donesena 2021. godine) osobito navodi da bi do 2030. godine 50 % mladih odraslih osoba trebalo imati visokoškolsku diplomu. Isto tako, portugalska strategija (donesena 2020. godine) navodi kako bi do 2030. godine 60 % dvadesetogodišnjaka trebalo studirati. Naposljetku, u slovenskoj strategiji (usvojenoj 2011. godine) navodi se kako bi do 2020. godine 40 % osoba u dobi od 30 do 34 godine trebalo imati visokoškolsku diplomu.

Katkad, međutim, strateški ciljevi nisu operacionalizirani ili vremenski određeni. Na primjer, irska strategija (donesena 2015. godine) nastoji povećati sudjelovanje u visokom obrazovanju osoba iz ugroženih sredina, s invaliditetom ili odraslih studenata, ali nisu postavljeni brožčani ciljevi. Također, hrvatska strategija (2019. godine) nastoji potaknuti zanimanje osoba u nedovoljno zastupljenim ili ranjivim skupinama za pristup visokom obrazovanju, ali nisu postavljeni mjerljivi ciljevi. Umjesto toga, uspjeh strategije mjeri se s pomoću različitih pokazatelja uspješnosti kao što su broj određenih programa, broj sudionika i broj zadovoljnih sudionika.

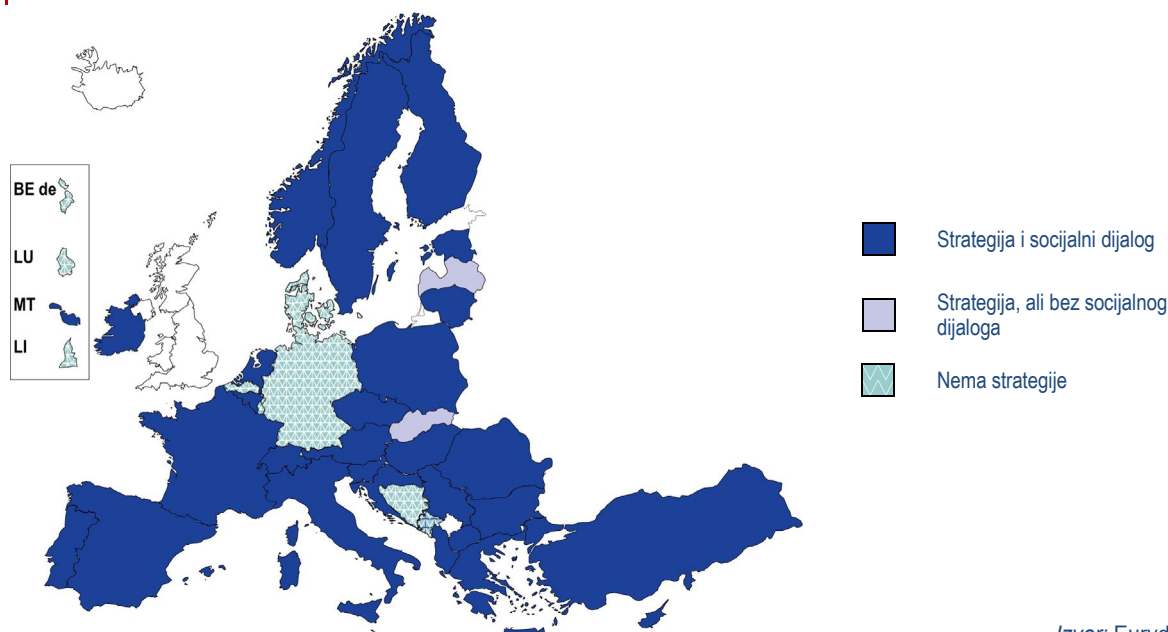
Socijalni dijalog

Možda nije neuobičajeno da tijela javne vlasti pokušavaju donositi odluke i provoditi mjere bez nužnog savjetovanja sa svim dionicima. Uistinu se može tvrditi da se s donošenjem odluka i konačno oblikovanjem politika može odugovlačiti ako je uključeno previše dionika. Također je, međutim, točno da bi sveobuhvatan pristup odozgo prema dolje, u kojem odluke donose sama državna tijela bez savjetovanja s drugim dionicima, također mogao biti kontraproduktivan. Ne samo da će državna tijela propustiti važne spoznaje u oblikovanju politike, nego je i veća vjerojatnost da tijekom provedbe politike ne osiguraju potpunu suradnju dionika.

Proces suradnje i savjetovanja postaje još važniji kada je riječ o pitanjima pravičnosti u visokom obrazovanju i nedovoljnoj zastupljenosti određenih društvenih skupina. S obzirom na to da će nepravičnost ili nedovoljna zastupljenost vjerojatno biti prisutni unutar obrazovnog sustava i s obzirom na to da su svi problemi vezani uz pravičnost vjerojatno dugotrajni, važno je da se u strategiji visokog obrazovanja za pravičnost uzmu u obzir stajališta relevantnih dionika. Drugim riječima, veća je vjerojatnost da će strategija visokog obrazovanja sa socijalnom dimenzijom biti učinkovita ako se uspostavi socijalni dijalog.

Budući da socijalni dijalog može poprimiti različite oblike i zbog toga ga je teško uspoređivati među zemljama, odlučili smo se za pokazatelj koji obuhvaća najvažniji aspekt svakog socijalnog dijaloga, odnosno je li održan ili je u tijeku ako je strategija još u pripremi.

Slika 1.3.: Strategija za pravičnost i socijalni dijalog, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika prikazuje obrazovne sustave u kojima strategija (ili sličan strateški plan) povezana s pravičnošću u visokom obrazovanju trenutno postoji ili je u pripremi, u kombinaciji s odgovarajućim socijalnim dijalogom koji se trenutno održava ili je održan prije donošenja strategije.

Napomene za pojedine zemlje

Slovačka – strategija je trenutno u pripremi, ali nije povezana sa socijalnim dijalogom.

Albanija – strategija je u pripremi i povezana je sa socijalnim dijalogom, koji se trenutno održava.

Slika 1.3. upućuje na to da je socijalni dijalog uobičajena praksa u Europi, barem glede donošenja strategije visokog obrazovanja sa socijalnom dimenzijom. Gotovo sve zemlje s takvom strategijom provele su (ili provode) socijalni dijalog. Iznimka je Letonija.

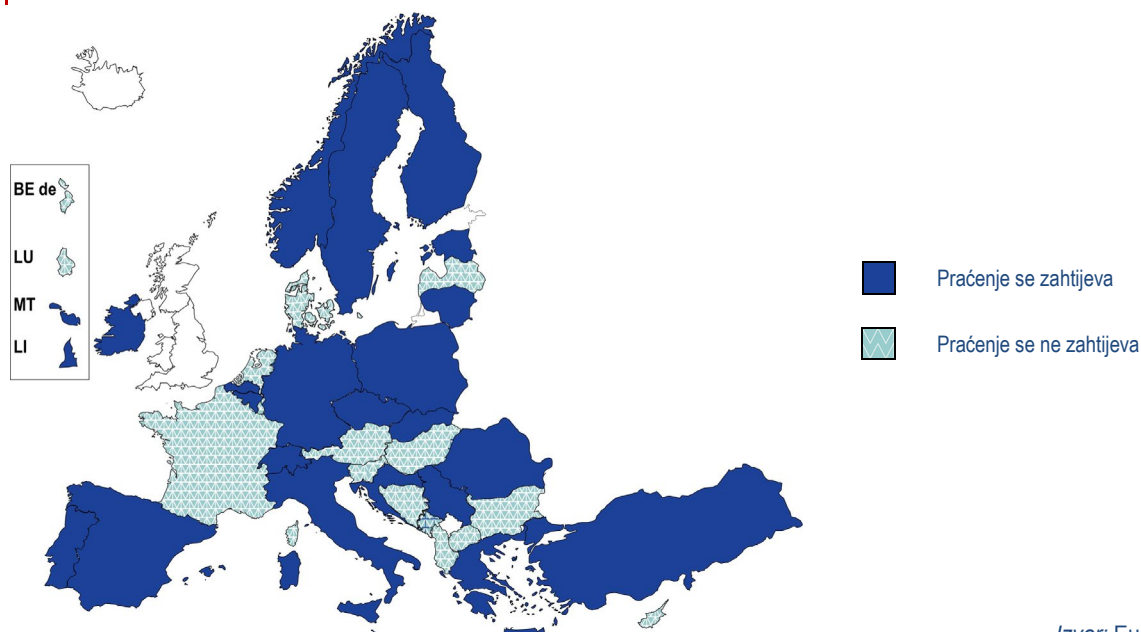
Socijalni dijalog obično uključuje državna obrazovna tijela, upravljačka tijela visokih učilišta (npr. rektorske zborove), studentske sindikate, druga javna tijela i regionalna (i/ili lokalna) obrazovna tijela. Manje od polovice zemalja u kojima je održan (ili se održava) socijalni dijalog navelo je i druge dionike. Tako je od 29 obrazovnih sustava sa strategijom vezanom uz socijalni dijalog samo 14 zemalja uključivalo sindikate zaposlenih u socijalnom dijalogu, 13 nevladine udruge i predstavnike drugih obrazovnih razina, četiri studentske političke stranke i četiri međunarodne organizacije kao što su Europska komisija, Svjetska banka, UNICEF, USAID, Vijeće Europe ili OESS. Naposljetku, 15 zemalja spomenulo je i druge sudionike socijalnog dijaloga koji ne pripadaju nijednoj od navedenih kategorija.

Činjenica da su nevladine organizacije pozvane u socijalni dijalog u samo 13 zemalja možda ukazuje na još jedan zanimljiv zaključak. Vrlo je malo zemalja pozvalo nevladine organizacije ili druge organizacije koje predstavljaju određene socijalne skupine. Kada i jesu bile pozvane, uglavnom je bila riječ o organizacijama koje predstavljaju osobe s invaliditetom ili posebnim potrebama za obrazovanjem (francuska zajednica u Belgiji, Estonija, Grčka, Austrija, Slovenija, Finska i Sjeverna Makedonija). Predstavnici drugih ranjivih ili nedovoljno zastupljenih skupina pozvani su u još manje zemalja. Na primjer, predstavnici migranata pozvani su samo u Finskoj, predstavnici etničkih ili rasnih skupina pozvani su samo u Litvi i Sjevernoj Makedoniji, predstavnici skupina koje se temelje na rodnoj ili spolnoj opredijeljenosti pozvani su samo u Španjolskoj, Austriji, Finskoj i Švedskoj.

Agencije za osiguranje kvalitete prate pravičnost u visokom obrazovanju

Zbog institucionalne autonomije visokog obrazovanja i velikog broja visokih učilišta u Europi nemoguće je utvrditi što pojedine institucije rade glede razvoja i promicanja politike pravičnosti. Alternativa, iako očito nesavršena, je ta da državna tijela zahtijevaju od agencija za osiguranje kvalitete praćenje onoga što pojedinačna visoka učilišta čine za promicanje pravičnosti.

Slika 1.4.: Agencije za osiguranje kvalitete dužne su pratiti politike visokih učilišta o pravičnosti, 2020./2021. godine

Objašnjenje

Slika prikazuje u kojim su zemljama (obrazovnim sustavima) agencije za osiguranje kvalitete obvezne pratiti imaju li visoka učilišta uspostavljene politike za poboljšanje socijalne dimenzije, pravičnosti, uključivosti ili raznolikosti u visokom obrazovanju.

Slika 1.4. otkriva da u mnogim obrazovnim sustavima postoji obveza praćenja agencije za osiguranje kvalitete, ali postoje i mnogi u kojima nema te obveze. Točnije, u 23 obrazovna sustava državni propisi zahtijevaju od agencija za osiguranje kvalitete da prate imaju li visoka učilišta ikakve politike za poboljšanje socijalne dimenzije, pravičnosti, uključivosti ili raznolikosti, a u 15 obrazovnih sustava takav zahtjev na razini države ne postoji. To znači kako u većini europskih zemalja možemo biti prilično sigurni da visoka učilišta čine nešto za promicanje pravičnosti u visokom obrazovanju, a detaljnije informacije trebale bi biti dostupne u izvješćima agencija za osiguranje kvalitete. Čak možemo oprezno optimistično vjerovati da je broj visokih učilišta koje imaju određenu politiku o pravičnosti veći od onoga što prikazuje slika 1.4. Moguće je da neka visoka učilišta na vlastitu inicijativu poduzimaju korake za promicanje pravičnosti u svojoj sredini, čak i ako agencija za osiguranje kvalitete ili državna tijela to ne očekuju.

Pokazatelj iz tablice rezultata 1. – Socijalna dimenzija u visokom obrazovanju kao strateški prioritet

Cilj pokazatelja iz tablice rezultata 1. je sažeti ono što je dosad pokazano, odnosno vizualno prikazati je li pravičnost u visokom obrazovanju trenutni politički prioritet u zemljama obuhvaćenih ovim izvješćem. Temeljna pretpostavka je da postojanje strategije visokog obrazovanja (glavnog strateškog plana) za pravičnost ili šire strategije za pravičnost sa sastavnicom visokog obrazovanja podrazumijeva politički interes. Kako bismo maksimalno povećali izgleda da je takva strategija povezana s konkretnim mjerama, ispitali smo spominju li strategije specifične i mjerljive ciljeve. Osim toga, pretpostavili smo da će strategija vjerojatnije utjecati na pravičnost ako počiva na procesu socijalnog dijaloga. Naposljetku, zahtjev da agencije za osiguranje kvalitete prate imaju li visoka učilišta ikakve politike povezane s pravičnošću zamjena je za mjerenje uključenosti visokih učilišta u promicanje pravičnosti.

Ukratko, obrazovni sustav ima četiri boda ako su uspostavljena sva četiri sljedeća elemenata ⁽¹⁵⁾:

1. U tijeku je provedba najmanje jedne strategije (ili drugog glavnog strateškog plana) vezane uz pravičnost u visokom obrazovanju.
2. Strategija ima specifične i mjerljive ciljeve.
3. Socijalni dijalog vezan uz strategiju održan je ili se trenutno održava.
4. Agencije za osiguranje kvalitete dužne su pratiti imaju li visoka učilišta politike socijalne dimenzije (pravičnost, uključivost, raznolikost).

Ako su uspostavljena tri od četiri elementa, rezultat je tri ⁽¹⁶⁾. Slično tome, za dva elementa rezultat je dva, za jedan element rezultat iznosi – jedan, a nula bodova dodjeljuje se ako ne postoji nijedan od navedenih elemenata.

Ako zanemarimo obrazovne sustave za koje su podaci nepotpuni ili nedostaju, možemo izračunati rezultat individualnih obrazovnih sustava. Formula je vrlo jednostavna:

$$\sum_{i=1}^n \text{Rezultat obrazovnog sustava } i$$

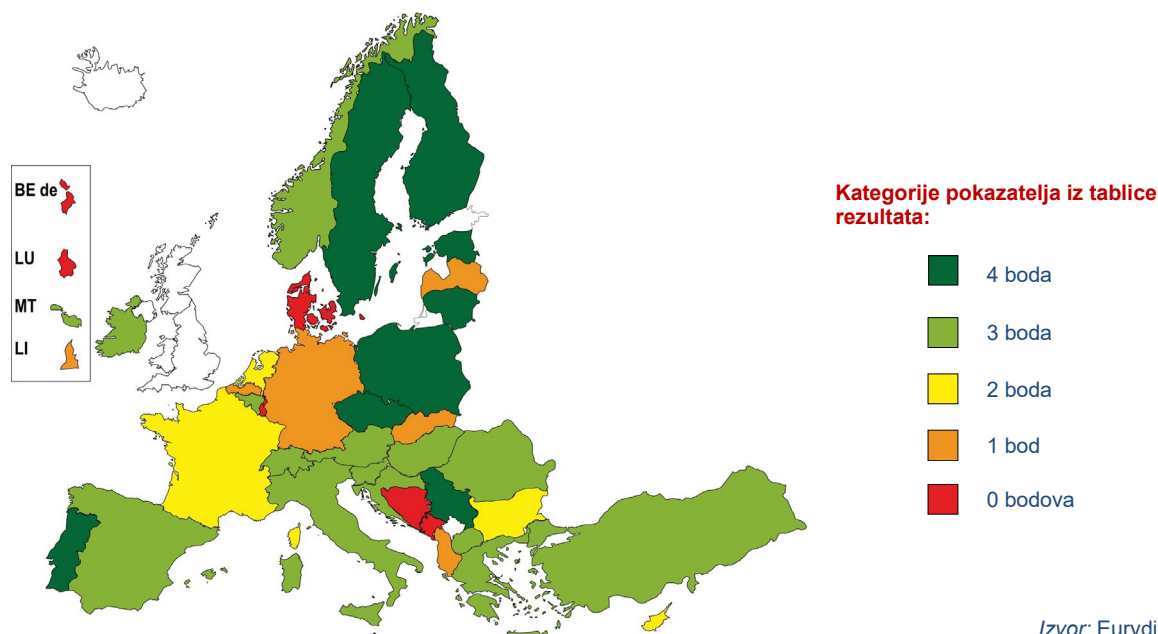
Gdje je n broj obrazovnih sustava s potpunim podacima te slijedom toga $1 \leq n \leq 38$.

Ukupni stvarni rezultat može se usporediti s maksimalnim mogućim rezultatom. Očito je da je maksimalan rezultat teoretska vrijednost, referentna točka koja nam može pomoći procijeniti koliko je Europa još daleko od potpune provedbe principa i smjernica. Teoretski maksimum može se izračunati množenjem najvišeg mogućeg rezultata (4) s brojem obrazovnih sustava koji su postigli taj rezultat. Slijedi, ako nema vrijednosti koje nedostaju (tj. postoje podaci za sve elemente pokazatelja iz tablice rezultata svih obrazovnih sustava), tada je teoretski maksimum $4 \times 38 = 152$ boda.

⁽¹⁵⁾ Pokazatelj iz tablice rezultata daje jednaku vrijednost svim elementima jer je njegov cilj odražavati broj elemenata principa i smjernica koje se trenutno provode.

⁽¹⁶⁾ Iako su pojedinačni elementi formalno neovisni (tj. rezultat ovisi o broju elemenata, a ne o elementima koji su na snazi), u slučaju pokazatelja iz tablice rezultata 1., elementi dva i tri ovise o elementu jedan. Jednostavno rečeno, ne mogu postojati strateški ciljevi ili povezani socijalni dijalog bez strategije u pripremi ili provedbi.

Slika 1.5.: Pokazatelj iz tablice rezultata 1. – Socijalna dimenzija u visokom obrazovanju kao strateški prioritet, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Slika 1.5. prikazuje da je visoko obrazovanje sa socijalnom dimenzijom trenutni strateški prioritet u većini europskih zemalja, barem u određenoj mjeri. Osam obrazovnih sustava (Češka, Estonija, Litva, Poljska, Portugal, Finska, Švedska i Srbija) postižu maksimalan rezultat (četiri boda), što znači da provode strategiju za pravičnost u visokom obrazovanju koja ima specifične i mjerljive ciljeve i povezana je sa socijalnim dijalogom te da imaju nadzorne politike agencije za osiguranje kvalitete vezane uz pravičnost. Drugi najbolji rezultat ima čak 15 obrazovnih sustava (tri boda). Samo pet obrazovnih sustava (njemačka zajednica u Belgiji, Danska ⁽¹⁷⁾, Luksemburg, Bosna i Hercegovina i Crna Gora) trenutno je u crvenom (nula bodova), dok šest ima rezultat jedan (flamanska zajednica u Belgiji, Njemačka, Letonija, Slovačka, Albanija i Lihtenštajn), a četiri rezultat dva (Bugarska, Francuska, Cipar i Nizozemska). Stoga je ukupni rezultat 91 bod. S obzirom na to da je maksimalan rezultat 152 boda, to znači da je razina provedbe Principa i smjernica 1., u smislu državnih politika koje su trenutno na snazi, 60 %.

Slika 1.5. upućuje na to kako ima prostora za poboljšanje iako bi u praksi to moglo biti ograničeno. Ograničenje djelomično proizlazi iz činjenice da se relativno velik broj obrazovnih sustava nalazi u višim kategorijama (tamno i svijetlozeleno), a dijelom i iz sastavnica pokazatelja iz tablice rezultata. Kada je strategija u fazi provedbe, obično je već odlučeno sadrži li specifične ili mjerljive ciljeve i je li već proveden socijalni dijalog u tom pogledu. Iz toga slijedi da nema poboljšanja u tim dimenzijama, osim ako se ne usvoje nove strategije ili provedbeni akcijski planovi.

⁽¹⁷⁾ Danska nema strategiju, što znači da ne može biti ciljeva povezanih sa strategijom ili socijalnog dijaloga. Neminovno je da je rezultat Danske nizak, ali kako je objašnjeno u bilješki 1., nedostatak strategije može značiti i povjerenje nacionalnih tijela da je trenutna struktura politike dostatna.

PRINCIP I SMJERNICE 2. – FLEKSIBILNOST

Princip:

Zakonskim propisima ili strateškim dokumentima trebalo bi omogućiti visokim učilištima da razviju vlastite strategije kako bi ispunili svoju javnu odgovornost prema proširenju pristupa, sudjelovanju i završetku studija.

Smjernice:

a. Pravni propisi i administrativna pravila trebali bi omogućiti dovoljnu fleksibilnost u osmišljavanju, organizaciji i provedbi studijskih programa kako bi odražavali raznolikost potreba studenata. Visokim učilištima trebalo bi omogućiti da organiziraju redovite i izvanredne studije, fleksibilne načine studiranja, kombinirano učenje i učenje na daljinu te priznavanje prethodnog obrazovanja da bi se zadovoljile potrebe različitih studentskih populacija.

b. Javna tijela trebala bi promicati priznavanje prethodnog neformalnog i informalnog učenja u visokom obrazovanju jer ono pozitivno utječe na proširenje pristupa, tranziciju i završetak, pravičnost i uključivost, mobilnost i zapošljivost. Priznavanje prethodnog učenja omogućava fleksibilne načine cjeloživotnog učenja u cijelom obrazovnom sektoru, uključujući visoko obrazovanje. Provedba priznavanja prethodnog učenja zahtijevat će učinkovitu suradnju između sustava visokog obrazovanja, poslodavaca i šire zajednice te bi se tim nacionalnim kvalifikacijskim okvirima trebalo olakšati transparentno priznavanje ishoda učenja i pouzdanih postupaka osiguranja kvalitete.

2.1. Uvod

Princip i smjernice 2. i pravičnost

U Principu 2. razmatra se jedan od uvjeta koji bi omogućio visokim učilištima da odigraju svoju ulogu u poboljšanju pravičnosti. Konkretno, Princip 2. upućuje na to da bi visokim učilištima, ali i sustavu obrazovanja u cjelini, trebalo dati dovoljno fleksibilnosti kako bi se omogućilo da više studenata pristupi visokom obrazovanju, da napreduje u svojem studiju i uspješno ga završi.

Fleksibilnost karakterizira dostupnost alternativa i mogućnost izbora. Na primjer, jedinstveni pristupni put visokom obrazovanju, obično putem srednjoškolske svjedodžbe, ne nudi alternative te je stoga znak nefleksibilnosti. Postoje osobe koje su napustile školu bez završenog srednjoškolskog obrazovanja ili koje nisu uspjele kada su bile mlade steći ocjene koje bi im omogućile pristup visokom obrazovanju. Osim ako im se ne pruži druga prilika ili alternativni način pristupa, oni će biti isključeni iz visokog obrazovanja cijeli život. Neki od njih mogu požaliti zbog toga, a neki od njih će steći vještine i kompetencije nakon što napuste školu, što bi im moglo omogućiti uspješno studiranje. Ako neformalno ili informalno obrazovanje, međutim, nije službeno priznato ili ako studenti ne mogu kombinirati rad sa studijem, tada im se zapravo uskraćuje druga prilika. Stoga prva smjernica Principa 2. zahtijeva da se pravilima omogući „fleksibilnost u osmišljavanju, organizaciji i provedbi studijskih programa”.

Fleksibilnost neće koristiti samo studentima koji rade, nego svima koji žele studirati, ali smatra konvencionalni pristupni put visokom obrazovanju (putem srednje škole) i način napredovanja (redoviti studiji koji zahtijevaju fizičku prisutnost) neprikladnim. Ograničenja bilo koje vrste (vremenske, financijske, fizičke, mentalne itd.) mogu postati manje restriktivna ako potencijalni studenti mogu birati izvanredni studij, studij na daljinu ili kombinirani studij ili ako im se može jamčiti da će njihovo znanje, vještine i iskustvo biti priznati i stoga cijenjeni u praksi.

„Povećanje pristupa, sudjelovanja i završetka studija visokog obrazovanja” zahtijeva reformirani obrazovni sustav koji olakšava fleksibilnost u pristupu, napredovanju i završetku visokog obrazovanja. Stoga pokazatelji predloženi u ovom poglavlju nastoje obuhvatiti ključne aspekte trenutačnog stupnja fleksibilnosti u visokom obrazovanju.

Metodološki izazovi

Visoka učilišta imaju tendenciju autonomije u vođenju svojih poslova, što se često proširuje na uvjete vezane uz pristup studenata studiju, akademski napredak i završetak studija. Budući da je izvan opsega ovog izvješća prikupljanje podataka o pojedinim visokim učilištima i njihovim praksama, usredotočujemo se na to omogućavaju li relevantni državni propisi visokim učilištima fleksibilnije oblike studiranja (izvanredni studij, kombinirani programi učenja ili programi učenja na daljinu i slično). Ako državni propisi omogućavaju fleksibilne studijske programe, onda je odgovornost pojedinih visokih učilišta da ih osmisle i provedu, a na odgovarajućim agencijama za osiguranje kvalitete je da prate aktivnosti visokih učilišta u tom pogledu.

Prema tome, prvi pokazatelj (slika 2.1.) pokazuje mogu li visoka učilišta ponuditi fleksibilnije oblike studija, a ne nude ih, a drugi pokazatelj (slika 2.4.) pokazuje jesu li agencije za osiguranje kvalitete u skladu s državnim propisima obvezne razmotriti priznavanje prethodnog neformalnog i/ili informalnog učenja (priznavanje prethodnog učenja). Druga dva pokazatelja promatraju priznavanje prethodnog učenja kao poticajni čimbenik za pristup visokom obrazovanju (slika 2.3.) te za akademski napredak unutar određenog studijskog programa (slika 2.4.). Naposljetku, pokazatelj iz tablice rezultata 2. (slika 2.5.) sažima podatke prikazane u ovom poglavlju i daje pregled potencijala za fleksibilnost europskih obrazovnih sustava.

Granice između uvjeta za napredak i završetak studijskog programa su nejasne, u smislu da konceptualno oba rezultiraju istim završetkom (diplomiranje) i stoga empirijski mogu značiti istu stvar. Zato smo se odlučili za pokazatelj koji se oslanja na koncept „završetka studijskog programa” koji na neki način obuhvaća napredak i završetak.

Zadnja metodološka točka je tehnički detalj. Studijski programi u visokom obrazovanju odnose se na različite razine obrazovanja (ISCED 5-8) i studijske cikluse (kratki, prvi, drugi i treći ciklus). Predstavljanje svih podataka učinilo bi prikaze nečitljivima i opteretilo poglavlje s previše detaljnih informacija. Kako bismo to izbjegli, odlučili smo ovdje predstaviti podatke koji se odnose samo na studijske programe prvog ciklusa (obično preddiplomski studij ili njegov ekvivalent), koji također čine većinu studijskih programa i razinu na kojoj je većina studenata upisana.

2.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 2.

U drugom poglavlju predlažu se četiri pokazatelja koji daju odgovore na sljedeća pitanja:

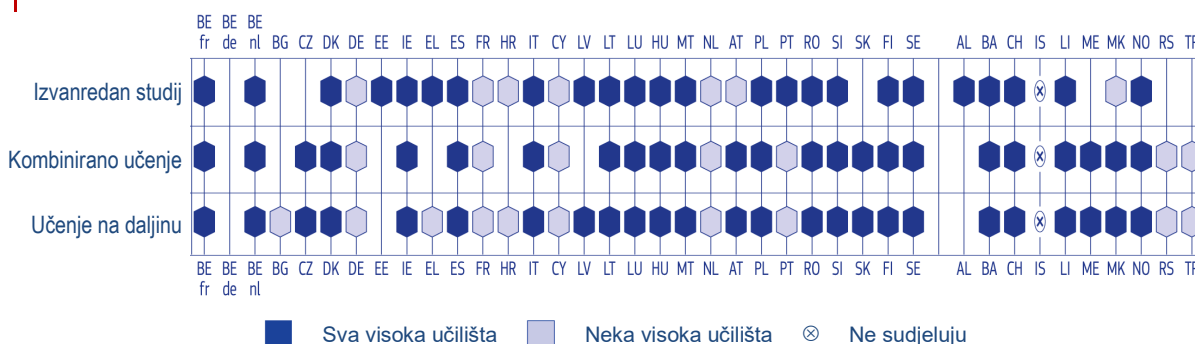
1. Dopuštaju li državni propisi visokim učilištima da ponude izvanredne studije, programe kombiniranog učenja ili učenja na daljinu? (Slika 2.1.)
2. Je li pristup visokom obrazovanju moguć bez srednjoškolske svjedodžbe, a na temelju priznavanja neformalnog i/ili informalnog učenja? (Slika 2.2.)
3. Uzima li se u obzir prethodno neformalno i/ili informalno učenje za završetak studijskih programa u visokom obrazovanju? (Slika 2.3.)
4. Jesu li agencije za osiguranje kvalitete dužne baviti se priznavanjem prethodnog neformalnog i/ili informalnog učenja u visokom obrazovanju? (Slika 2.4.)

Fleksibilni studijski programi

Na slici 2.1. prikazano je koje zemlje (obrazovni sustavi) pružaju pravne uvjete za fleksibilne studijske programe. Pod zakonskim uvjetima podrazumijevamo ne samo postojanje državnih propisa koji izričito dopuštaju izvanredne studijske programe, programe kombiniranog učenja i učenja na daljinu, nego i zakonski okvir koji ih ne zabranjuje. Naravno, eksplicitno dopustiti fleksibilne studijske programe nije isto što i ne zabraniti ih jer ono prvo pruža veće jamstvo, osobito ako postoji usustavljen pravni okvir. Odsustvo zabrane omogućava, međutim, proaktivnim visokim učilištima da ponude fleksibilne studijske programe ako to žele. Stoga se nudi mogućnost fleksibilnih studijskih programa bez obzira na to jesu li eksplicitno ili samo implicitno dopušteni.

Fleksibilnost u studijima osigurana je ponudom što većeg broja alternativnih studijskih programa. Iako popis nije konačan, glavni oblici fleksibilnih studijskih programa su izvanredan studij, program učenja na daljinu i kombiniranog (ili hibridnog) učenja. Izvanredni studij tipično karakterizira pružanje studentima relativno duljeg vremenskog okvira za njegov završetak, bilo zato što je studentima dopušteno ostvariti manje studijskih bodova po semestru ili zato što se očekuje da pohađaju manje nastavnih sati i studiraju samostalnije. Učenje na daljinu, kao što to pojam predlaže, odnosi se na studije u kojima je potrebno samo ograničeno ili nikakvo fizičko pohađanje. Naposljetku, kombinirano ili hibridno učenje kombinira učenje u učionici s učenjem na daljinu.

Slika 2.1.: Sustavi obrazovanja u kojima su dopušteni fleksibilni studijski programi u visokom obrazovanju, prvi ciklus, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Na slici je prikazano koje zemlje (obrazovni sustavi) dopuštaju visokim učilištima mogućnost da ponude izvanredan studijski program, kombinirani studijski program ili studijski program na daljinu. Podaci se odnose samo na studijske programe prvog ciklusa (npr. preddiplomski studij).

Napomena za pojedinu zemlju

Cipar – prikaz zemlje na slici 2.1. na neki je način atipičan u smislu da su fleksibilni studijski programi dopušteni na svim visokim učilištima u svim studijskim ciklusima osim u prvom (tj. u kratkom, drugom i trećem).

Postoje razlozi za optimizam glede mogućnosti fleksibilnih studijskih programa u visokom obrazovanju. Prema slici 2.1., većina zemalja omogućava visokim učilištima da ponude izvanredan studijski program, kombinirani program ili program na daljinu, barem za studije prvog ciklusa. Od 38 analiziranih obrazovnih sustava, 24 omogućava, ili barem ne zabranjuje, izvanredne studije na svim visokim učilištima, u usporedbi sa 7 obrazovnih sustava gdje je to dopušteno samo na nekim visokim učilištima. Slično tome, kombinirani studijski programi dopušteni su u 31 obrazovnom sustavu, od toga u 24 za sva visoka učilišta. Naposljetku, 35 obrazovnih sustava omogućava učenje na daljinu, a njih 25 pruža mogućnost svim visokim učilištima.

Općenito, iako na slici 2.1. nije vidljivo koji obrazovni sustavi zapravo nude fleksibilne oblike studijskih programa ili u kojoj mjeri, možemo zaključiti da se pravičnost u visokom obrazovanju u načelu može

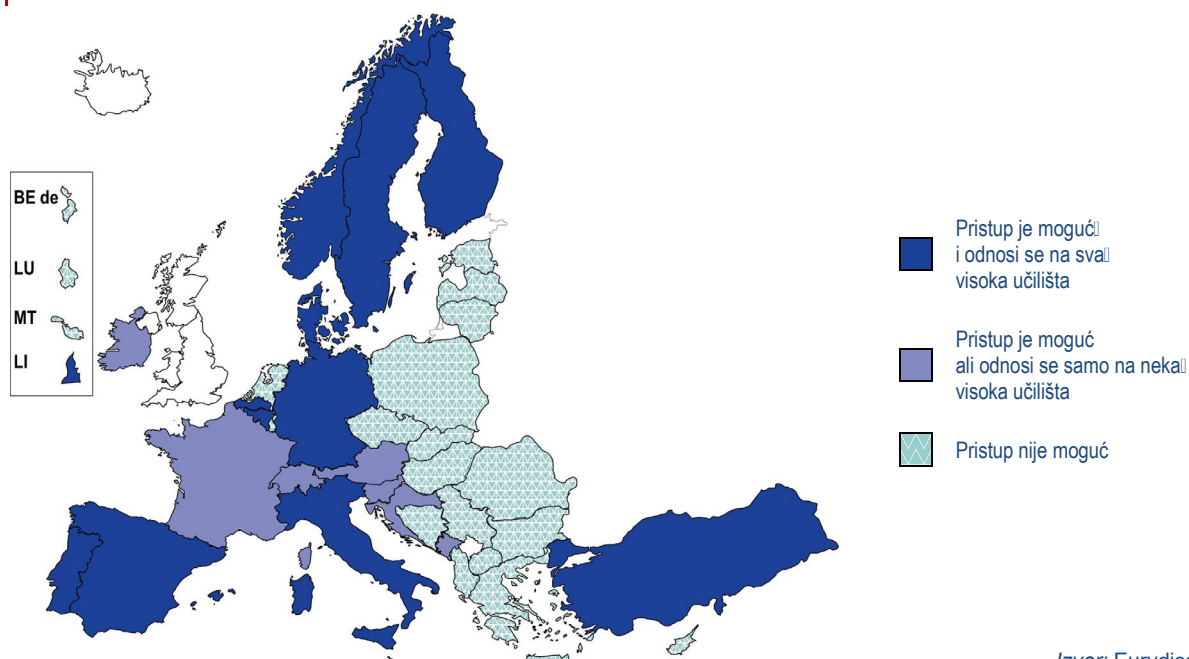
poboljšati. U većini zemalja dopušteni su fleksibilni studijski programi, što znači da već postoji potreban uvjet za fleksibilnost u visokom obrazovanju. Naravno, sama regulatorna dozvola nije dovoljna. Visoka učilišta također će tražiti ispunjenje drugih uvjeta prije nuđenja novih ili fleksibilnijih studijskih programa. Prva smjernica Principa 2. odnosi se, međutim, samo na pravno i regulatorno odobrenje. Iz te perspektive većina europskih obrazovnih sustava već je na dobrom putu.

Pravičnost i uključenost još su bolji ako se fleksibilni studijski programi kombiniraju s mjerama koje su posebno usmjerene na skupine u nepovoljnom položaju i ranjive skupine koje su također nedovoljno zastupljene u visokom obrazovanju. Na primjer, u Estoniji obično postoje školarine za izvanredne studijske programe, ali ih ne plaćaju studenti s posebnim obrazovnim potrebama. Kao rezultat toga, studenti s posebnim obrazovnim potrebama u Estoniji ne moraju se brinuti zbog takvih naknada, što ih potiče da pristupe visokom obrazovanju u obliku izvanrednog studija ako to žele.

Priznavanje prethodnog učenja kao alternativni pristup visokom obrazovanju

U velikoj većini slučajeva, ako ne i u svima, visokom obrazovanju obično se pristupa nakon uspješnog završetka višeg srednjoškolskog obrazovanja. Prema tome, oni koji nisu završili tu višu razinu ne mogu pristupiti visokom obrazovanju, osim ako ne postoji alternativni put. Jedna od takvih alternativa je priznavanje prethodnog informalnog i neformalnog učenja. Službeno priznavanje znanja i vještina stečenih u neformalnom okruženju, kao što je osposobljavanje na radnome mjestu ili neformalno okruženje, kao što je samostalno učenje, može činiti veliku razliku u tome koliko je pristupačan sustav visokog obrazovanja.

Slika 2.2.: Pristup visokom obrazovanju s neformalnim i/ili informalnim učenjem, 2020./2021. godine

Objašnjenje

Slika prikazuje obrazovne sustave u kojima kandidati bez srednjoškolske svjedodžbe mogu pristupiti visokom obrazovanju na temelju priznavanja neformalnog i/ili informalnog učenja. Podaci se odnose samo na studije prvog ciklusa.

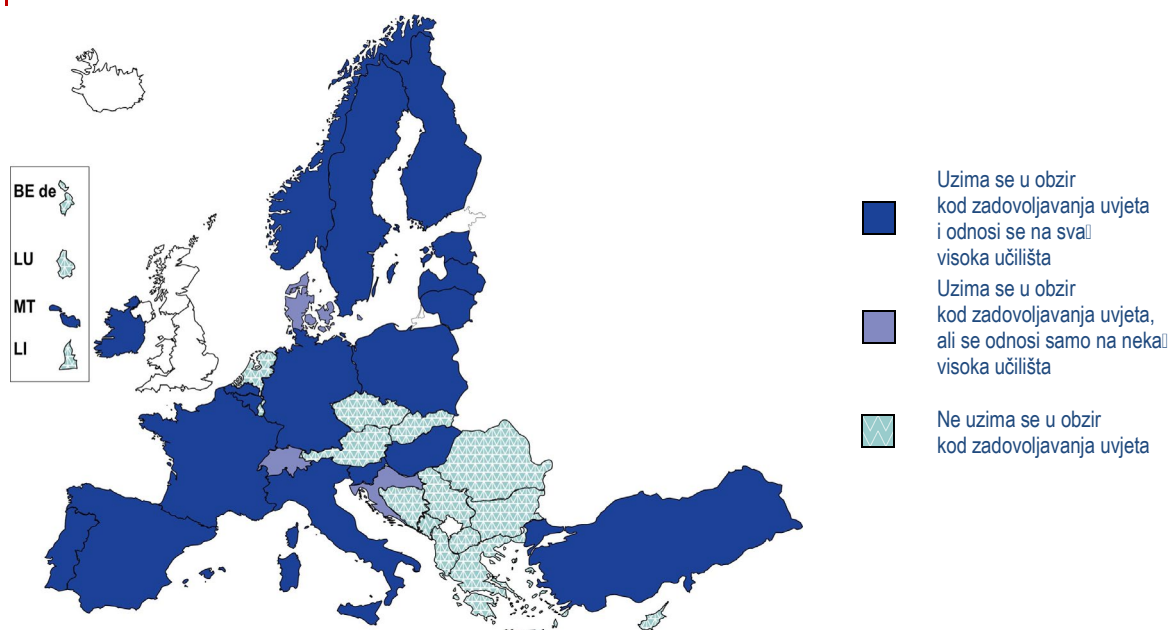
Slika 2.2. sažima nalaze istraživanja koji se odnose na mogućnost pristupa visokom obrazovanju samo priznavanjem neformalnog i/ili informalnog učenja. Na žalost, samo 19 obrazovnih sustava omogućava pristup visokom obrazovanju na temelju priznavanja prethodnog učenja bez srednjoškolske svjedodžbe. Sedam je sustava ograničilo tu mogućnost omogućivši pristup samo

nekim visokim učilištima. Kao što pokazuje karta na slici 2.2., postoji više ili manje jasna razdjelna crta. Za razliku od zapadne Europe, u većem dijelu središnje, istočne i jugoistočne Europe pristup visokom obrazovanju bez završenog višeg srednjoškolskog obrazovanja uopće nije moguć.

Zadovoljavanje uvjeta studijskog programa i priznavanje prethodnog učenja

Kao i drugi pokazatelj (slika 2.2.), nalazi iz trećeg pokazatelja (slika 2.3.) u najboljem su slučaju podijeljeni. Kao što smo već vidjeli, manje od polovice obrazovnih sustava oslanja se na priznavanje prethodnog učenja u prvom ciklusu kako bi se omogućio pristup visokom obrazovanju. Broj se blago povećava s akademskim napretkom. Trenutačno samo 22 od 38 obrazovnih sustava omogućava da priznavanje prethodnog učenja pridonosi zadovoljavanju uvjeta studijskog programa (slika 2.3.). Jednostavno rečeno, informalno ili neformalno učenje ne uzima se u obzir za akademski napredak u nešto više od polovice obrazovnih sustava. Ako u obzir uzmemo u koliko se obrazovnih sustava priznavanje prethodnog učenja odnosi na sva visoka učilišta, tada vidimo da je riječ o samo njih 19.

Slika 2.3.: Prethodno neformalno i/ili informalno učenje s obzirom na zadovoljavanje uvjeta studijskog programa visokog obrazovanja, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

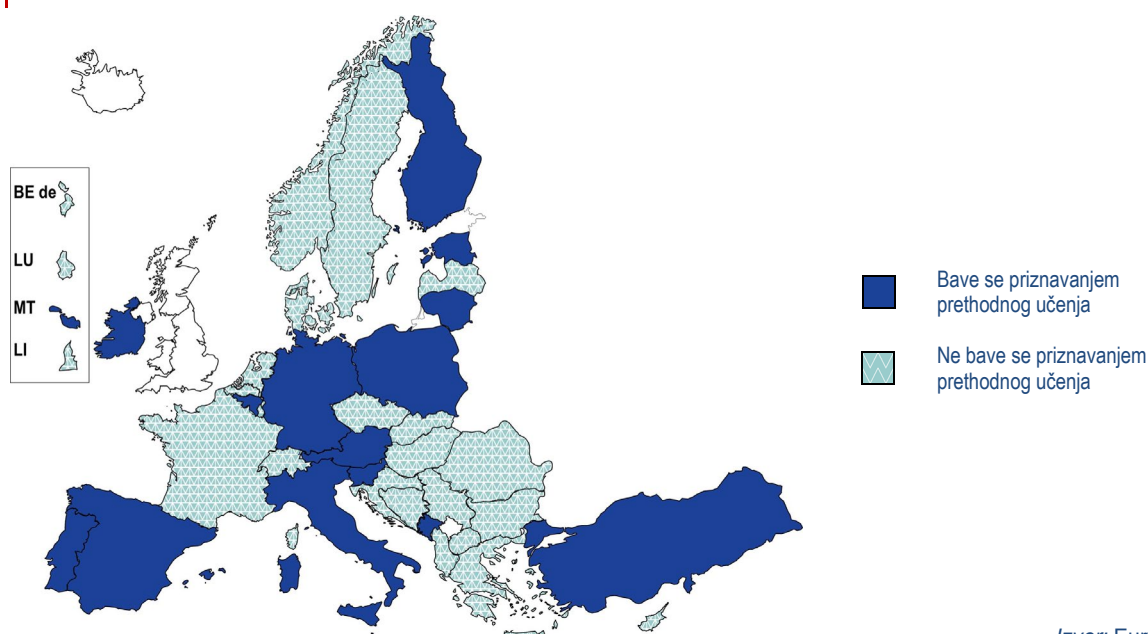
Slika prikazuje obrazovne sustave u kojima se za zadovoljavanje uvjeta studijskog programa u visokom obrazovanju uzima u obzir prethodno neformalno i/ili informalno učenje. Podaci se odnose samo na studije prvog ciklusa.

Agencije za osiguranje kvalitete i priznavanje prethodnog učenja

Druga smjernica principa 2. izričito zahtijeva pouzdane postupke osiguranja kvalitete u odnosu na priznavanje prethodnog učenja. Iako ne možemo procijeniti koliko su pouzdani uspostavljeni postupci osiguranja kvalitete, možemo pokazati koliko država traži od svojih agencija za osiguranje kvalitete da se bave priznavanjem prethodnog učenja u visokom obrazovanju.

Kako pokazuje slika 2.4., samo manjina zemalja ima svoje agencije za osiguranje kvalitete koje se bave priznavanjem prethodnog učenja. Konkretno, samo 15 obrazovnih sustava oslanja se na agencije za osiguranje kvalitete kako bi se riješila sva pitanja povezana s priznavanjem prethodnog učenja u visokom obrazovanju. Jasno je da postoji mnogo potencijala za poboljšanje na tom području ako bi državna obrazovna tijela pratila principe i smjernice.

Slika 2.4.: Agencije za osiguranje kvalitete koje se bave priznavanjem prethodnog neformalnog i/ili informalnog učenja, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika prikazuje u kojim su zemljama (obrazovni sustavi) agencije za osiguranje kvalitete obvezne baviti se priznavanjem prethodnog neformalnog i/ili informalnog učenja u visokom obrazovanju.

Napomena za pojedinu zemlju

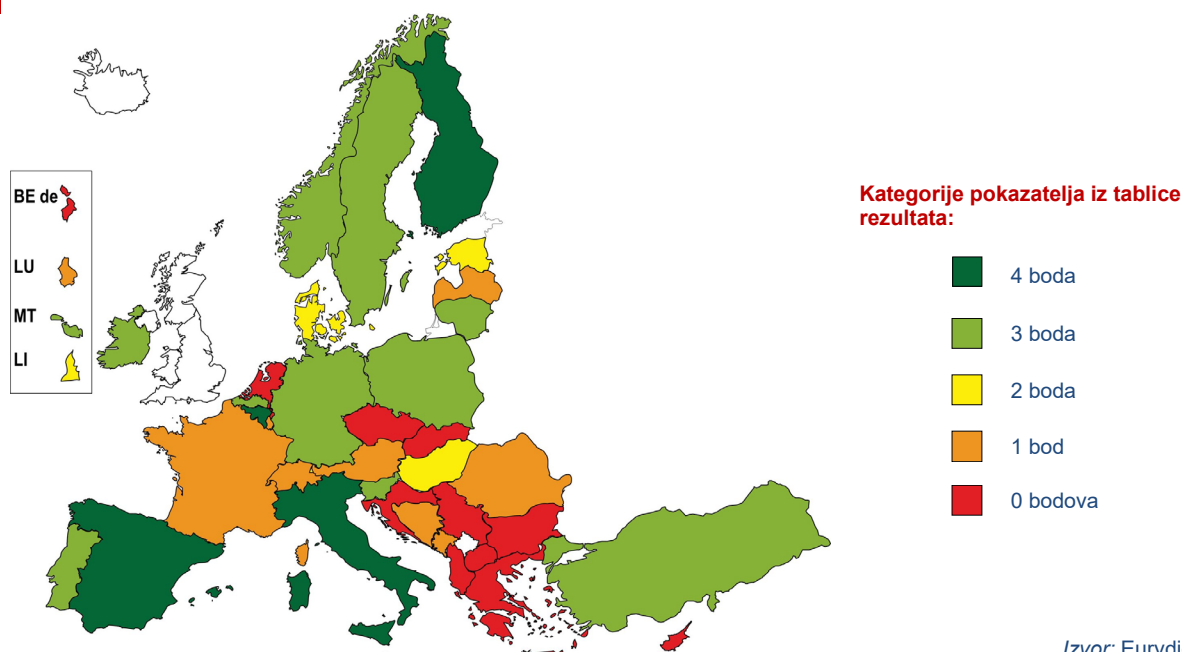
Danska – priznavanjem prethodnog neformalnog i informalnog učenja ne bavi se agencija za osiguranje kvalitete (Danska akreditacijska institucija), nego Danska agencija za visoko obrazovanje i znanost (DAHES). Prema ministarskom nalogu, visoka učilišta dužna su osigurati priznavanje prethodnog učenja u redovitom visokom obrazovanju te u daljnjem i kontinuiranom obrazovanju. Što se tiče daljnjeg i kontinuiranog obrazovanja, DAHES prati i broj institucionalnih odluka vezanih uz upise na temelju priznavanja prethodnog učenja.

Pokazatelj iz tablice rezultata 2. – Fleksibilnost u visokom obrazovanju

Cilj je pokazatelja iz tablice rezultata 2. sažeti uspješnost europskih obrazovnih sustava u provedbi Principa i smjernica 2. Kao i pokazatelj iz tablice rezultata 1., rezultat se kreće od 0 do 4, ovisno o tome koliko je uvjeta ispunjeno. Što je veći broj, to je veći rezultat. Dakle, rezultat 4 znači da obrazovni sustav ima uspostavljene sve niže navedene elemente:

1. izvanredni studiji, programi učenja na daljinu i programi kombiniranog učenja dopuštaju u prvom ciklusu sva visoka učilišta
2. kandidati mogu pristupiti visokom obrazovanju na temelju priznanja neformalnog i/ili informalnog učenja, a to se odnosi na sva visoka učilišta
3. prethodno neformalno i/ili informalno učenje uzima se u obzir za zadovoljavanje uvjeta studijskih programa visokog obrazovanja na svim visokim učilištima
4. agencije za osiguranje kvalitete dužne su baviti se priznavanjem prethodnog neformalnog i/ili informalnog učenja u visokom obrazovanju.

Slika 2.5.: Pokazatelj iz tablice rezultata 2. – Fleksibilnost u visokom obrazovanju, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Rezultati za pokazatelj iz tablice rezultata 2. podijeljeni su s obzirom na to da europski obrazovni sustavi u prosjeku dobro funkcioniraju s jednim pokazateljem (slika 2.1.), ali ne i s ostala tri (slike 2.2. – 2.4.). Zbog toga je karta na slici 2.5. prilično šarena. Zapravo, najviše rezultate imaju samo četiri obrazovna sustava (francuska zajednica u Belgiji, Španjolska, Italija i Finska). Čak 11 obrazovnih sustava ima vrlo slabe rezultate, odnosno ne zadovoljavaju nijedan od pokazatelja Principa i smjernica 2. Osam obrazovnih sustava zadovoljava uvjete jednog pokazatelja, četiri sustava zadovoljavaju uvjete dva pokazatelja i 11 obrazovnih sustava zadovoljava uvjete triju pokazatelja. Stoga je ukupni stvarni rezultat $(4 \times 4) + (3 \times 11) + (2 \times 4) + (1 \times 8) + (0 \times 11) = 65$. Dijeljenjem stvarnog rezultata s maksimumom (152), možemo zaključiti da je zadovoljeno samo 43 % Principa i smjernica 2.

Zaključno, i karta slike 2.5. i zbroj rezultata pokazatelja iz tablice rezultata 2. pokazuju da Europa i dalje nije u potpunosti ispunila regulatorne uvjete za fleksibilno visoko obrazovanje. Drugim riječima, iako pojedinačna visoka učilišta možda imaju određene fleksibilne studijske programe, relevantni državni propisi i dalje ne omogućavaju punu fleksibilnost i njihovo praćenje putem agencija za osiguranje kvalitete.

PRINCIP I SMJERNICE 3. – CJELOŽIVOTNO UČENJE

Princip:

Uključivost cjelokupnog obrazovnog sustava trebala bi se poboljšati razvojem koherentnih politika od ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja pa sve do visokog obrazovanja i cjeloživotnog učenja.

Smjernice:

Važno je stvoriti sinergije na svim razinama obrazovanja i povezanim područjima politike (kao što su financije, zapošljavanje, zdravstvo i socijalna skrb, stanovanje, migracije itd.) kako bi se razvile mjere politike kojima se stvara uključivo okruženje u cijelom obrazovnom sektoru koje potiče pravičnost, raznolikost i uključivost te odgovara potrebama šire zajednice.

Politike socijalne dimenzije ne bi trebale podupirati samo sadašnje studente, nego i potencijalne studente u njihovoj pripremi i prijelazu u visoko obrazovanje. Sudjelovanje u visokom obrazovanju mora biti cjeloživotna mogućnost, uključujući i odrasle koji se odluče vratiti ili pristupiti visokom obrazovanju u kasnijim fazama života. Uključiv pristup treba uključivati šire zajednice, visoka učilišta i druge interesne skupine kako bi se stvorili putovi prema visokom obrazovanju.

Pravičnost, raznolikost i uključivost trebali bi igrati ključnu ulogu u osposobljavanju srednjoškolskih nastavnika.

3.1. Uvod

Princip i smjernice 3. i pravičnost

Princip i njegove smjernice usredotočuju se na obrazovni sustav u cjelini te temu jesu li pitanja socijalne dimenzije koherentno riješena na različitim razinama obrazovanja. Princip podrazumijeva ideal za stvaranje obrazovnog sustava koji teži što većoj uključivosti. Uključivo obrazovanje tijesno je povezano s vjerojatno najvažnijim ciljem svakog obrazovnog sustava – poboljšanje kvalitete života. Temeljna je uloga obrazovanja u demokratskim društvima usmjeriti sve učenike prema ispunjavanju njihovih potencijala. Visoko obrazovanje sastavni je dio većeg sustava čija je cjelokupna zadaća cjeloživotno obrazovanje.

Uključivost je cilj koji ima i individualnu i društvenu osnovu. Obrazovanje je ljudsko pravo, navedeno u članku 26. Opće deklaracije o ljudskim pravima ⁽¹⁸⁾ i članku 2. protokola 1. Europske konvencije o ljudskim pravima ⁽¹⁹⁾. Stoga je mogućnost da svaki pojedinac ima koristi od kvalitetnog obrazovanja važan aspekt našeg razumijevanja društvene odgovornosti. Nadalje, ulaganje u obrazovanje ulaganje je u osobni i društveni razvoj. U tom smislu, uključivost je u središtu našeg razumijevanja demokratske kulture. Ne možemo prihvatiti ograničenja prava građana na obrazovanje jer bi to bilo kontraproduktivno i za građane i za društvo.

Smjernice prenose tu viziju u djelovanje. One ne uzimaju u obzir samo koordinaciju između različitih razina obrazovanja, nego i drugih područja politike kao što su financije, zapošljavanje, zdravstvo i socijalna skrb te stanovanje i migracija.

⁽¹⁸⁾ Vidi <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

⁽¹⁹⁾ https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

Smjernice naglašavaju potporu ne samo sadašnjim, nego i potencijalnim studentima, naglašavajući potrebu za fleksibilnošću u oblikovanju sustava i mogućnost povratka pojedinaca u obrazovni sustav ili prvog pristupa visokom obrazovanju u bilo kojem trenutku tijekom njihova života. Ključni je aspekt uključivog sustava visokog obrazovanja u perspektivi cjeloživotnog učenja taj da odrasli mogu učiti cijelog života bez obzira na svoje iskustvo redovitog obrazovanja.

Naposlijetku, u smjernicama se ističe važna uloga nastavnika te posljedična potreba da pravičnost, raznolikost i uključivost imaju ključnu ulogu u izobrazbi nastavnika.

Metodološki izazovi

Ovaj princip i njegove smjernice predstavljaju niz izazova glede vrednovanja provedbe na nacionalnoj razini. Prije svega, što podrazumijeva „sinergiju na svim razinama obrazovanja” i kako se može vrednovati? Koliko je koordinacije potrebno između ljudi koji rade na različitim razinama? Kako bi taj koncept bio dovoljno specifičan i mjerljiv, usredotočujemo se na postojanje mehanizama koordinacije između razina obrazovanja koji nadilaze nadležnost ministarstva. Drugim riječima, iako ministarstvo može imati koordinacijsku funkciju, ovdje se analizira koordinacijsko djelovanje koje često uspostavlja ministarstvo.

Vrednovanje uključenosti „povezanih područja politika” također je iznimno zahtjevno. Koja bi razina uključenosti bila potrebna da bi se osigurao zdrav odnos za koherentan razvoj politike? U tom smo se slučaju usredotočili na sudionike uključene u savjetovanje kada se raspravlja o pitanjima pravičnosti u oblikovanju politika visokog obrazovanja.

Što se tiče mogućnosti za potencijalne studente (druga smjernica), važno je razmotriti mnoge različite mogućnosti za obrazovni sustav kako bi se poduprli individualni studenti. Tranzicijske točke unutar obrazovnog sustava ključne su za uključiv pristup. Postoji, međutim, mnogo različitih aspekata koji bi se potencijalno mogli razmotriti, a odluke koje se donose ovise o tome kako se razumije koncept cjeloživotnog učenja. Stoga, kako bi se mogli izraditi usporedni pokazatelji, najznačajnije i najrelevantnije aspekte sustava treba promatrati iz perspektive cjeloživotnog učenja. To je razlog zbog kojeg smo se u ovom izvješću odlučilo usmjeriti na potporu odraslim učenicima za njihov povratak visokom obrazovanju ili prvi pristup visokom obrazovanju.

Treća smjernica vjerojatno je najjednostavnija za vrednovanje. Zapravo, potrebno je razmotriti sustave izobrazbe nastavnika te izložiti ulogu pravičnosti, raznolikosti i uključivosti.

3.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 3.

U trećem poglavlju predlažu se pokazatelji koji daju odgovore na sljedeća pitanja:

1. Postoje li državni mehanizmi koordinacije između različitih razina obrazovanja? (Slika 3.1.)
2. Jesu li pravičnost i uključivost integrirani u opseg djelovanja državnih mehanizama koordinacije? (Slika 3.2.)
3. Uključuju li državni mehanizmi koordinacije povezana područja politike kao što su financije, zapošljavanje, stanovanje ili druge socijalne usluge? (Slika 3.3.)
4. Pružaju li državna javna tijela potporu odraslim osobama koje pristupaju visokom obrazovanju? (Slika 3.4.)
5. Jesu li pravičnost, raznolikost i uključivost uključeni u programe izobrazbe nastavnika? (Slika 3.5.)

S obzirom na otežan prijenos prilično širokih ciljeva ovog principa u konkretne pokazatelje od značaja za nacionalne sustave, odlučili smo raščlaniti koncepte na jasne elemente. Za prvu se smjernicu pojam sinergija razmatra u smislu mehanizama koordinacije (slika 3.1.). Države su navele postoje li mehanizmi koordinacije između svih razina obrazovanja. Ako postoje, pitanja su se usredotočila na to bave li se i na koji način pitanjima pravičnosti (slika 3.2.).

Sljedeća slika (slika 3.3.) bavi se aspektom koordinacije politike visokog obrazovanja s povezanim i relevantnim područjima politike. Ovdje su nacionalne jedinice navele postoji li sustavno savjetovanje tijekom procesa razvoja politike visokog obrazovanja s predstavnicima javnog sektora odgovornim za pitanja poput financija, zapošljavanja, stanovanja ili drugih socijalnih usluga.

Na slici 3.4. prikazano je poduzimaju li državna tijela mjere za potporu odraslim osobama koje žele pristupiti visokom obrazovanju.

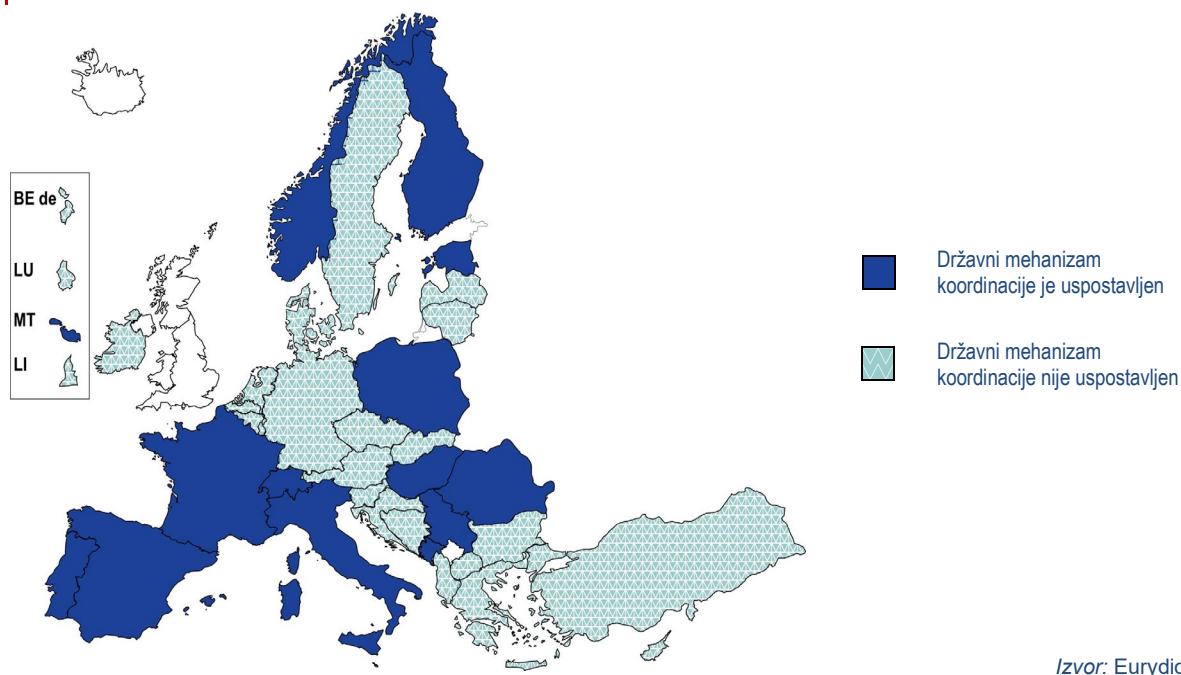
Na slici 3.5. razmatra se jesu li kompetencije za pravičnost, raznolikost i uključivost integrirane u programe početne izobrazbe nastavnika i stalnog stručnog usavršavanja.

Međurazinski mehanizmi koordinacije

Na slici 3.1. dan je pregled obrazovnih sustava koji imaju državne mehanizme koordinacije. Države se pitalo postoji li državni mehanizam koordinacije između svih razina obrazovanja – ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, odgoja i obrazovanja (ISCED 1 – 3), početnog strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, kontinuiranog strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, obrazovanja odraslih te visokog obrazovanja.

Samo zemlje u kojima mehanizam koordinacije obuhvaća sve te razine uključene su u kategoriju „uspostavljeni mehanizmi koordinacije”.

Slika 3.1.: Državni mehanizmi koordinacije između različitih razina obrazovanja, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Četrnaest zemalja ima uspostavljene mehanizme koordinacije. To su obično tijela koja je uspostavilo ministarstvo sa širokim ovlastima. Norveška je uključena u tu skupinu iako u okviru Ministarstva obrazovanja ima dva državna tijela – jedno obuhvaća predškolsko obrazovanje, odgoj i obrazovanje i početno strukovno obrazovanje, a drugo je odgovorno za kontinuirano strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih te visoko obrazovanje.

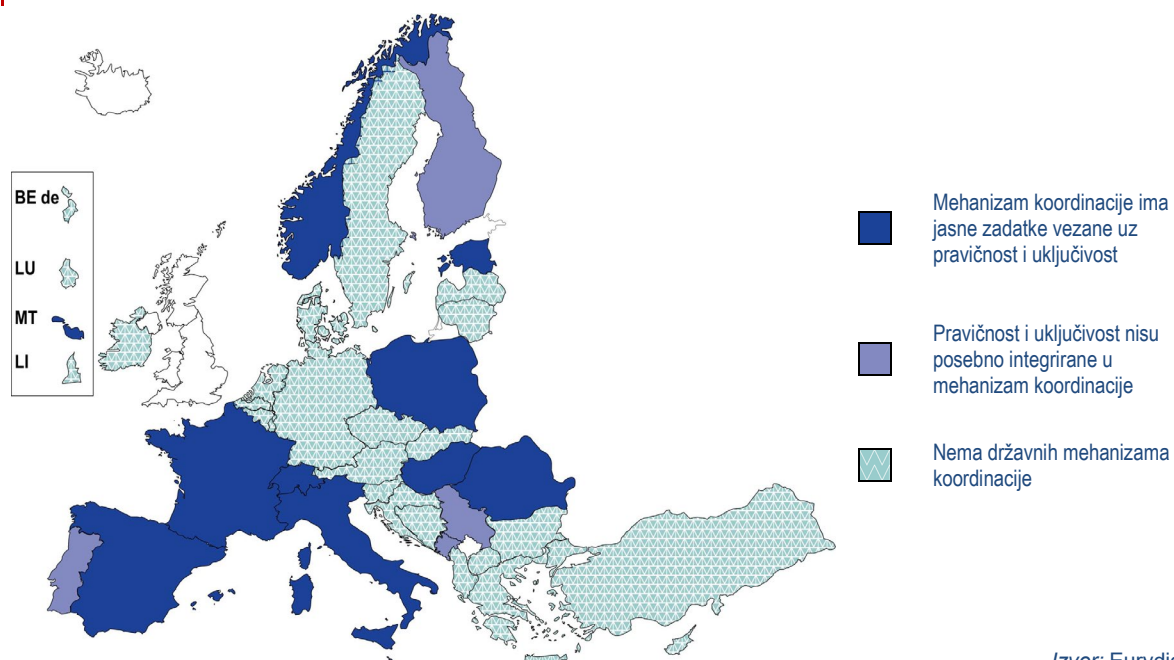
Mađarska je zanimljiv primjer jer ima uspostavljenu koordinaciju za provedbu Mađarske nacionalne strategije socijalne uključivosti (HNSIS), koja obuhvaća cijeli obrazovni sektor te ima niz aktivnosti usmjerenih na promicanje socijalne uključivosti i podršku Romima i drugim skupinama u nepovoljnom položaju.

U 24 sustava visokog obrazovanja ne postoji takav mehanizam koordinacije.

Zadaci pravičnosti i uključivosti za mehanizme koordinacije

Slika 3.2. prikazuje samo zemlje s državnim mehanizmima koordinacije te ispituje odnose li se zadaci jasno na pravičnost i uključivost. Istaknuta je razlika između onih zemalja u kojima su pravičnost i uključivost posebno integrirane u opseg djelovanja mehanizma koordinacije i onih u kojima to nije slučaj.

Slika 3.2.: Državni mehanizmi koordinacije koji se bave pravičnošću i uključivošću, 2020./2021. godine

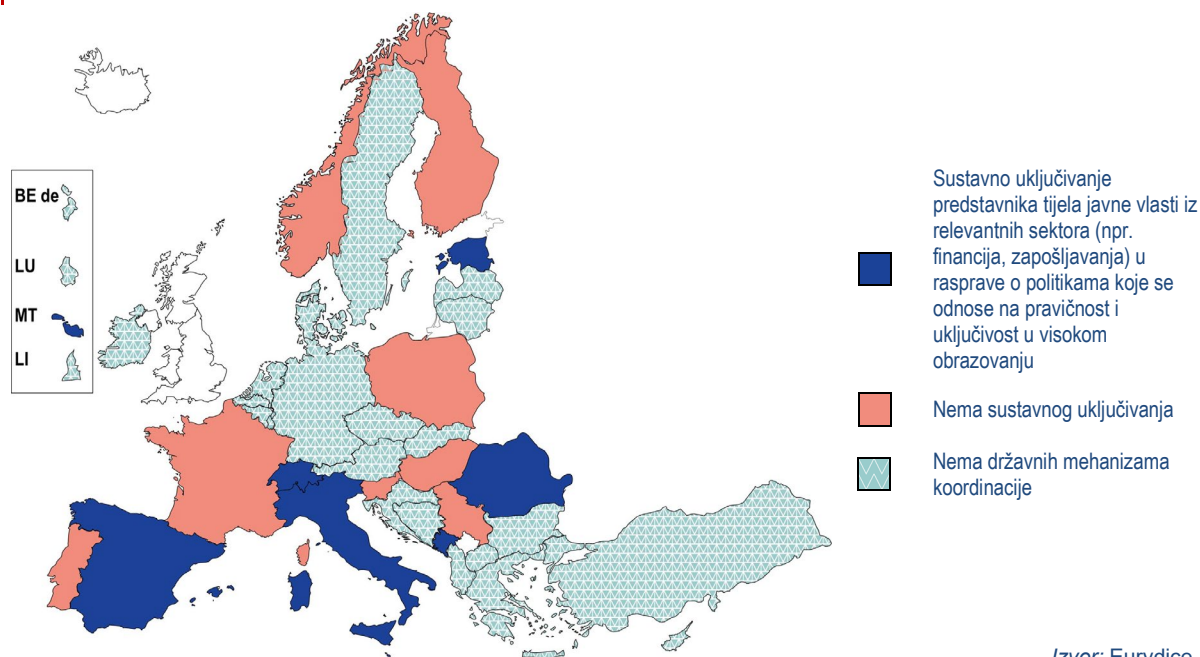

Od zemalja s uspostavljenim mehanizmom koordinacije 10 ih ima zadatke koji su jasno povezani s pravičnošću i uključivošću iako je u slučaju Poljske naglasak osobito na osobama s invaliditetom, a ne na širem razumijevanju pojmova pravičnosti i uključivosti. Četiri zemlje nemaju poseban opseg djelovanja za pitanje pravičnosti i uključivosti.

Međupolitički mehanizmi koordinacije o pravičnosti i uključivosti

Na slici 3.3. prikazano je uključuju li zemlje s državnim mehanizmima koordinacije predstavnike srodnih područja politike u rasprave o pravičnosti u visokom obrazovanju. Zemlje se pitale o uključenosti predstavnika s područja poput financija, zapošljavanja, stanovanja ili drugih socijalnih usluga u rasprave o oblikovanju politika o pravičnosti i uključivosti u visokom obrazovanju.

Slika 3.3.: Državni mehanizmi koordinacije visokog obrazovanja koji sustavno uključuju povezane sektore politike u rasprave o pravičnosti i uključivosti, 2020./2021. godine

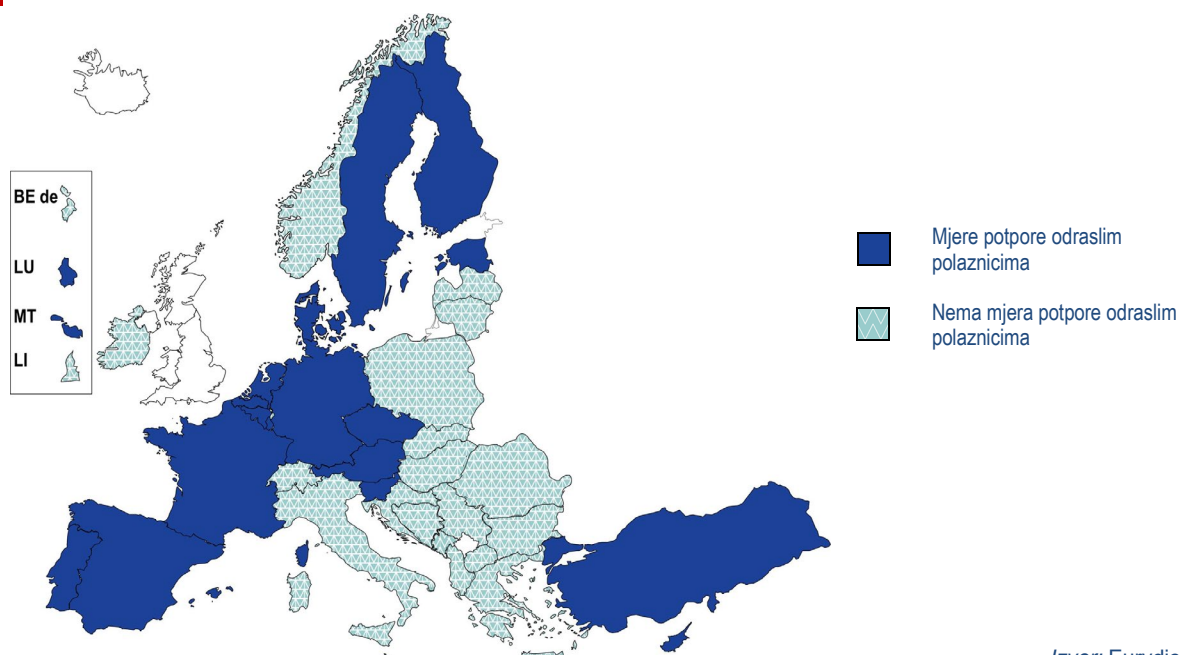

Od 14 sustava u kojima djeluju mehanizmi koordinacije sedam ih uključuje predstavnike iz drugih sektora u rasprave o politikama pravičnosti u visokom obrazovanju. Ostalih sedam zemalja ne zahtijeva takvo sudjelovanje.

Mjere potpore odraslim polaznicima u pristupu visokom obrazovanju

Slika 3.4. usredotočuje se na mjere koje su poduzela državna javna tijela kako bi pomogla odraslim polaznicima da pristupe visokom obrazovanju. Mjere mogu uključivati financijsku potporu, naknadu poslodavcima ili odraslima za studijski dopust za pripremu za visoko obrazovanje, potporu razvoju izvanrednih studija itd.

Slika 3.4.: Mjere potpore odraslim polaznicima u pristupu visokom obrazovanju, 2020./2021. godine

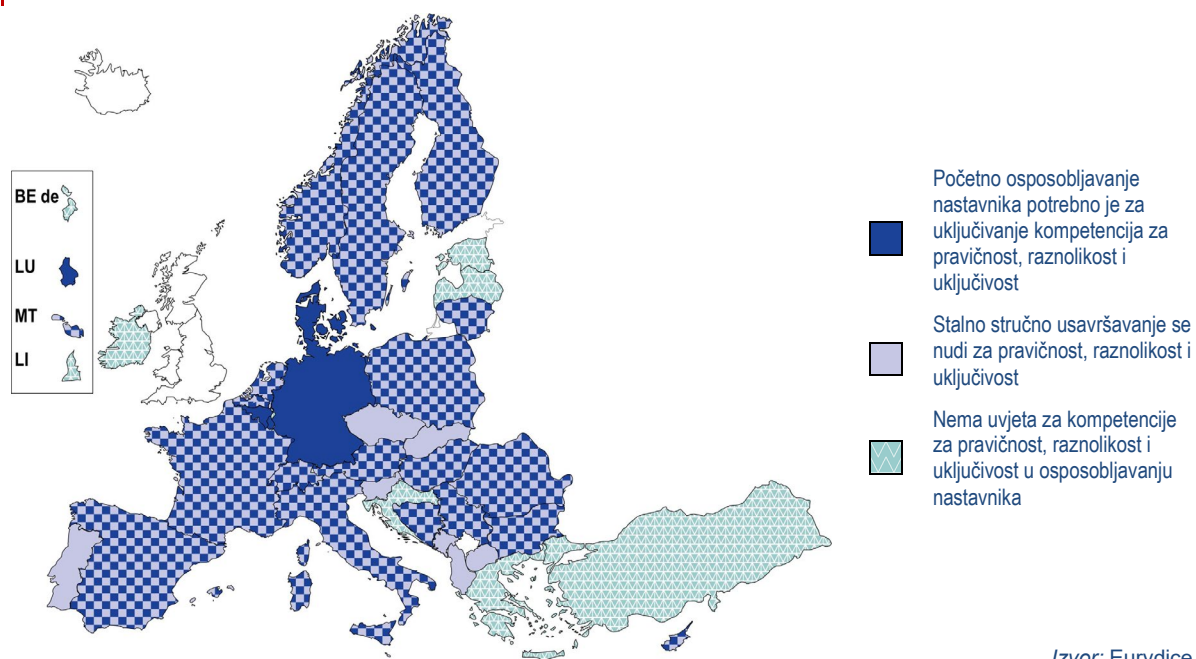

Osamnaest zemalja navelo je kako imaju takve mjere za poticanje odraslih na pristup visokom obrazovanju. Primjerice, u Estoniji i Finskoj zaposlene odrasle osobe imaju pravo na studijski dopust za pohađanje ili završetak studija visokog obrazovanja, uz financijsku potporu za nadoknadu gubitka prihoda tijekom studijskog dopusta. Flamanski Javni zavod za zapošljavanje (VDAB) u Belgiji (flamanska zajednica) pruža poticaj odraslima za osposobljavanje. U Njemačkoj je naglasak na razvoju odgovarajućeg oblika izobrazbe za širi raspon populacije u smislu izvanrednog studija i cjeloživotnog akademskog učenja. Luksemburg ima individualni dopust za osposobljavanje, a i u postupku je razvoj okvira za mikrovjerdajnice za podršku usavršavanju i prekvalifikaciji odraslih osoba.

Pravičnost, raznolikost i uključivost u programima osposobljavanja nastavnika

Na slici 3.5. prikazani su sustavi u kojima programi osposobljavanja nastavnika sustavno pružaju mogućnost stjecanja kompetencija za suočavanje s izazovima glede raznolikosti i pravičnosti za nastavnike koji se obrazuju i one koji rade u nastavi na svim razinama obrazovanja.

Slika 3.5.: Kompetencije za pravičnost, raznolikost i uključivost u programima početnog osposobljavanja nastavnika i stalnog stručnog usavršavanja, 2020./2021. godine

Većina sustava visokog obrazovanja (22) zahtijeva osposobljavanje iz pravičnosti, raznolikosti i uključivosti u vlastitim programima početnog osposobljavanja nastavnika. Nešto veći broj sustava (26) nudi osposobljavanje iz tih tema putem programa stalnog stručnog usavršavanja. Ti programi, međutim, često nisu obvezatni za nastavnike. Jedine zemlje u kojima je takvo osposobljavanje obvezatno su Litva, Nizozemska, Rumunjska i Albanija.

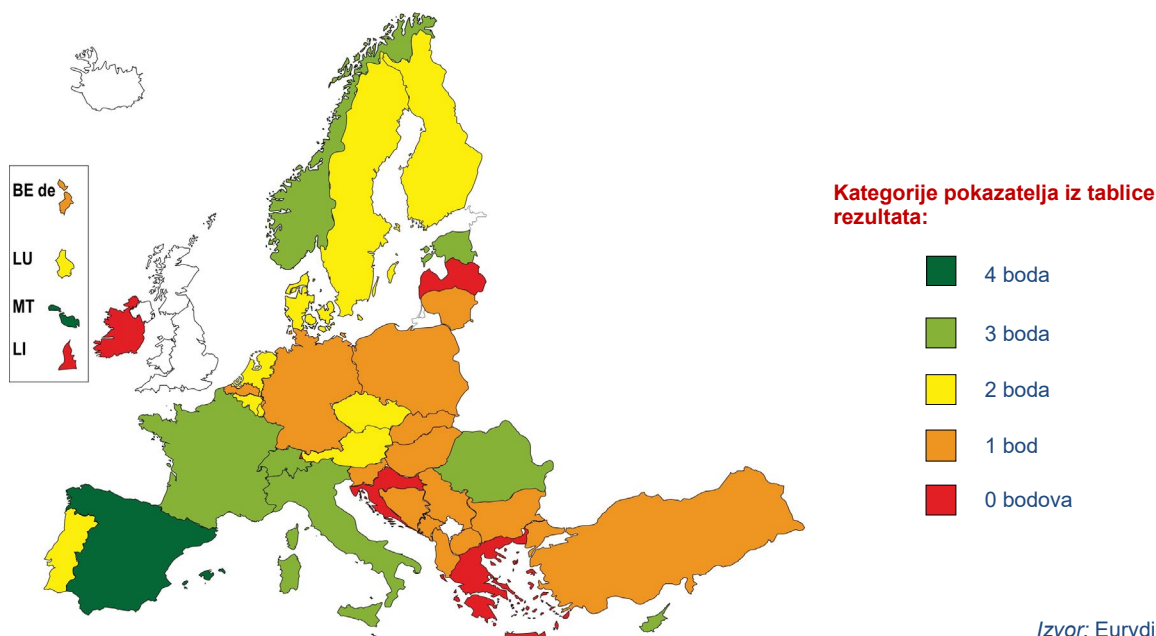
Pokazatelj iz tablice rezultata 3. – Cjeloživotno učenje

Slika 3.6. prikazuje složeni pokazatelj iz tablice rezultata koji se temelji na elementima prikazanim u ovom odjeljku. Obrazovni sustav dobije četiri boda ako su uspostavljena sva četiri sljedeća kriterija:

1. Mehanizmi koordinacije između razina obrazovanja s naglaskom na pravičnost.
2. Uključivanje predstavnika drugih srodnih političkih područja u političke rasprave o pravičnosti u visokom obrazovanju.
3. Državne mjere za potporu odraslim osobama koje se vraćaju u obrazovanje.
4. Početni i/ili kontinuirani programi osposobljavanja nastavnika razvijaju kompetencije za pravičnost, uključivost i raznolikost.

Kada su uspostavljena sva četiri elementa, zemlja je označena tamnozelenom bojom, a rezultat je 4. Isto tako, zemlje s tri elementa prikazane su svijetlozelenom bojom, a rezultat iznosi 3. One s dva elementa prikazane su žutom bojom i rezultatom 2, a zemlje s jednim elementom narančastom bojom i rezultatom 1. Zemlje bez elemenata prikazane su crvenom bojom te im rezultat iznosi 0.

Slika 3.6.: Pokazatelj iz tablice rezultata 3. – Cjeloživotno učenje, 2020./2021. godine

Španjolska i Malta jedine su dvije zemlje koje mogu tvrditi da imaju uspostavljene sve elemente sustava za cjeloživotno učenje, a većina zemalja treba razviti više od jednog elementa. Sedam sustava je u svijetlozelenoj kategoriji, a ispunjena su tri kriterija. Preostaje još 30 sustava s najmanje dva kriterija koja se trebaju ispuniti. Od toga je devet sustava u žutom (dva kriterija zadovoljena), 15 u narančastom (jedan kriterij zadovoljen), a pet je u crvenom i u njima se trebaju razviti svi kriteriji.

Kada se te boje prenesu u rezultate, dolazimo do ukupnog rezultata 62 od 152, što čini teorijski maksimum. To znači da treba ostvariti znatan napredak na tom području.

PRINCIP I SMJERNICE 4. – PODACI

Princip:

Pouzdan podaci nužan su preduvjet za dokazano poboljšanje socijalne dimenzije visokog obrazovanja. Sustavi visokog obrazovanja trebali bi definirati svrhu i ciljeve prikupljanja određenih vrsta podataka uzimajući u obzir posebnosti nacionalnih pravnih okvira. Potrebno je razviti odgovarajuće kapacitete za prikupljanje, obradu i primjenu takvih podataka za informiranje i podupiranje socijalne dimenzije visokog obrazovanja.

Smjernice:

Kako bi se razvile učinkovite politike, potrebno je kontinuirano prikupljati nacionalne podatke. U okviru nacionalnih pravnih okvira takvo prikupljanje podataka trebalo bi pružiti informacije o sastavu studentske populacije, pristupu i sudjelovanju, napuštanju i završetku visokog obrazovanja, uključujući prijelaz na tržište rada nakon završetka studija te omogućiti utvrđivanje ranjivih, ugroženih i nedovoljno zastupljenih skupina.

Kako bi takvo prikupljanje podataka bilo međunarodno usporedivo, trebalo bi raditi na kategorijama za prikupljanje administrativnih podataka koje su relevantne za socijalnu dimenziju na razini EHEA putem istraživanja Eurostudent ili sličnih istraživanja. S ciljem racionalizacije procesa i izbjegavanja administrativnog opterećenja javne uprave i visokih učilišta, taj razvoj treba uzeti u obzir postojeće nacionalne prakse i relevantne postupke prikupljanja podataka.

Takve nacionalne vježbe prikupljanja podataka mogle bi, prema potrebi, dopuniti visoka učilišta koja provode dodatne ankete, istraživanja i analize kako bi bolje razumjela ranjivost, ugroženost i nedovoljnu zastupljenost u obrazovanju, kao i tranzicije studenata diljem obrazovnog sustava.

4.1. Uvod

Princip i smjernice 4. i pravičnost

Ovaj princip i njegove smjernice usredotočuju se na sustave praćenja koji su bitan aspekt oblikovanja i razvoja politika. Iako je važno da se uspostave jasne strategije i ciljevi, one nisu ništa više od pozitivnih namjera ako nema praćenja njihova učinka. Princip naglašava da bi podaci trebali biti relevantni za postavljene ciljeve. Osim toga, ako se podaci prikupljaju, ali se ne primjenjuju za podupiranje daljnjeg razvoja politika socijalnih dimenzija, to je također nedovoljno.

Smjernice navode vrstu nacionalnih procesa koji su potrebni u okviru uspješne politike za pravičnost. Prije svega, važno je prikupiti relevantne informacije o sastavu studentske populacije, pristupu i sudjelovanju te napuštanju i završetku visokog obrazovanja te prijelazu na tržište rada. Iako može biti određenih ograničenja u prirodi podataka o osobnim obilježjima koji se prikupljaju u nekim sustavima (npr. zakonodavstvom se može zabraniti prikupljanje podataka o etničkoj pripadnosti), kad god postoje ranjive, ugrožene i nedovoljno zastupljene skupine, važno je da se one mogu identificirati putem prikupljenih podataka.

Druga smjernica potiče sustave da poboljšaju i razviju svoje sisteme praćenja primjenjujući relevantne kategorije administrativnih podataka koji se mogu koristiti za međunarodnu usporedbu. Također potiče nacionalne vlasti da sudjeluju u istraživanjima Eurostudent i sličnima – jer to omogućava prikaz stanja napretka socijalne dimenzije na europskoj razini.

Trećom smjernicom potiče se više lokaliziranih istraživanja o pitanjima socijalne dimenzije koje treba poduzeti.

Metodološki izazovi

Ovaj se princip i smjernice mogu smatrati relativno jasnima. Naravno, postoje izazovi u utvrđivanju pouzdanosti nacionalnih podataka. Trebalo bi, međutim, biti relativno jasno razumjeti postoji li odgovarajuće nacionalno prikupljanje podataka ili ne.

Ispitujući koja su obilježja potencijalno ranjivih, ugroženih ili nedovoljno zastupljenih studenata, razmatrali smo tri mogućnosti. Prva je bila zatražiti od svake nacionalne jedinice da navede kategorije korištene u nacionalnom prikupljanju podataka. Druga je bila osigurati kratak popis najvjerojatnijih kategorija koje treba razmotriti, a treća osigurati opsežan popis potencijalnih kategorija s mogućnošću njegova proširenja ako postoje druge kategorije.

Problem s prvom mogućnošću je taj što zemlje mogu opisati slične kategorije različitim pojmovima, što bi dovelo do izazova u kasnijem stvaranju usporedivih kategorija. Osim toga, neke kategorije bilo bi moguće zanemariti čak i ako postoje. Druga mogućnost bila bi pragmatičan izbor, ali bi najvjerojatnije rezultirala nepotpunim informacijama. Krajnja mogućnost (opsežan popis s mogućnošću proširenja s kategorijom „ostalo”) najvjerojatnije bi najbolje obuhvatila kategorije podataka korištene u različitim zemljama. Stoga smo izabrali posljednju.

Ovdje nije bilo moguće vrednovati treću smjernicu jer je to pitanje ostavljeno pojedinim visokim učilištima. Izvan je opsega ovog izvješća vrednovanje kada bi se dodatne ankete i istraživanja smatrala „relevantnima i potrebnima”.

4.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 4.

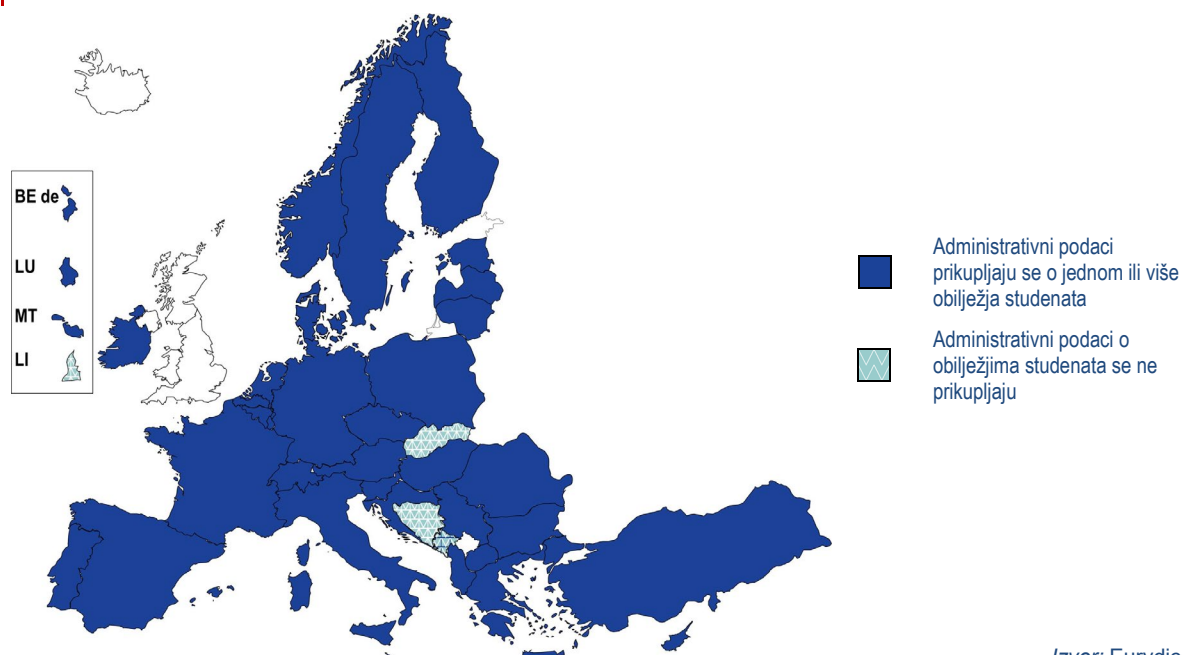
U četvrtom poglavlju predlažu se pokazatelji koji daju odgovore na sljedeća pitanja:

1. Prikupljaju li se administrativni podaci o obilježjima studenata na nacionalnoj razini? (Slika 4.1.)
2. Prikupljaju li se podaci o stopama završetka studija na kraju prvog ciklusa? Jesu li ti podaci povezani sa specifičnim obilježjima studenata? (Slika 4.2.)
3. Prikupljaju li se podaci o stopama završetka studija na kraju prve godine prvog ciklusa? (Slika 4.3.)
4. Jesu li zemlju sudjelovale u istraživanju Eurostudent VII? (Slika 4.4.)

Administrativni podaci o obilježjima studenata

Slika 4.1. prikazuje prikupljaju li se uopće administrativni podaci o obilježjima studenata na nacionalnoj razini, nakon čega slijedi tablica specifičnih obilježja koja se prate u svakoj zemlji.

Slika 4.1.: Administrativni podaci o obilježjima studenata, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Većina sustava visokog obrazovanja (33) prikuplja administrativne podatke o nekoliko obilježja studenata. Četiri sustava (Slovačka, Bosna i Hercegovina, Lihtenštajn i Crna Gora) navode, međutim, kako ne postoje administrativni podaci koje su prikupila državna javna tijela o obilježjima studenata.

Tablica za 4.1.: Administrativni podaci o obilježjima studenata, 2020./2021. godine

	Dob	Spol	Spolna opredijeljenost	Status na tržištu rada prije pristupa visokom obrazovanju (*)	Nestandardne kvalifikacije za pristup	Prva generacija	Boravište na određenom geografskom području	Osobe s posebnim obrazovnim potrebama	Invalidnost	Etnička ili rasna pripadnost	Migranti ili migrantsko podrijetlo	Status izbjeglice	Vjersko opredijeljenje	Slab socioekonomski status	Obiteljske okolnosti (**)	Ostalo
BE fr	●	●		●	●	●	●					●				●
BE de	●	●					●									
BE nl									●					●	●	●
BG	●	●					●									●
CZ	●	●		●			●									●
DK	●	●		●		●	●		●		●			●	●	●
DE	●	●		●	●	●	●		●		●			●		●
EE	●	●						●								
IE	●	●			●		●		●	●				●	●	
EL																
ES	●	●					●				●			●		
FR	●	●		●			●	●	●					●	●	
HR	●	●				●	●	●	●			●		●	●	
IT	●	●					●									
CY	●	●					●	●		●						
LV	●	●					●									
LT	●	●				●			●		●			●		
LU	●	●														
HU	●	●					●	●	●					●		
MT	●	●			●	●	●	●	●		●			●		
NL	●	●			●	●	●	●	●		●					
AT	●					●					●			●		
PL	●	●							●							
PT	●	●		●	●	●	●		●		●			●	●	
RO	●	●					●	●	●	●				●	●	●
SI	●	●										●				
SK																
FI	●	●		●	●	●	●				●			●		●
SE	●	●				●	●				●				●	
AL	●	●					●		●				●			
BA																
CH	●	●			●		●				●					●
LI																
ME																
MK	●	●		●			●	●	●	●				●	●	
NO	●	●														
RS		●					●									●
TR	●	●				●			●							●

(*) (npr. nezaposleni, već zaposleni)

(** *) (npr. samohrani roditelj, odrastanje u domu)

Što se tiče obilježja, podaci za dob i spol prikupljaju se rutinski. Također se uzimaju u obzir i specifična geografska područja, a 24 sustava prikuplja takve podatke. Podatke o invalidnosti prikuplja 16 sustava, podatke o slabijem socioekonomskom statusu 14 sustava, a podatke o statusu migranata njih 11. Ne postoje sustavi koji prikupljaju podatke o spolnoj opredijeljenosti, dok je najčešća specifikacija za odgovor „ostalo”, koji se javlja 11 puta, bila nacionalnost.

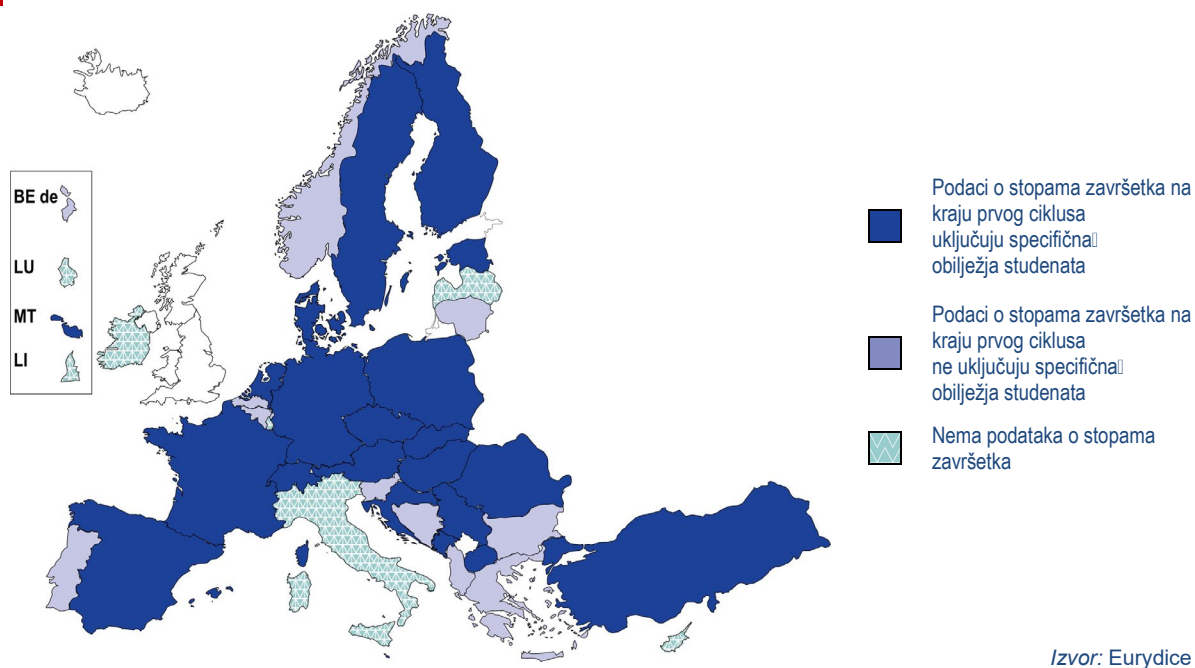
Zanimljivo je napomenuti i da zemlje koje sudjeluju u projektu Eurostudent (vidi sliku 4.4.) općenito prikupljaju širi raspon informacija o obilježjima studenata u odnosu na one koje to ne čine. Nemoguće je, međutim, znati jesu li zemlje proširile svoj raspon prikupljanja podataka kao rezultat iskustva sudjelovanja u projektu Eurostudent ili su te zemlje koje već prikupljaju širi raspon podataka o studentima bile motivirane za sudjelovanje u istraživanju Eurostudent.

Stope završetka i obilježja studenata

Slika 4.2. prikazuje prikupljaju li se podaci o stopama završetka studija te mogu li se ti podaci povezati s posebnim obilježjima studenata. To, na primjer, znači da bi bilo moguće utvrditi je li veći dio studenata koji ne završe studij iz ugroženih ili ranjivih skupina te tako primijeniti podatke za odgovarajuće strateške intervencije.

Slika prikazuje kraj prvog ciklusa kao točku u kojoj se razmatraju podaci o stopama završetka. Razlog zbog kojeg smo to odabrali je taj što prvi ciklus uključuje najveći broj studenata te je stoga vjerojatno najreprezentativniji.

Slika 4.2.: Administrativni podaci o stopama završetka i obilježjima studenata na kraju prvog ciklusa, 2020./2021. godine

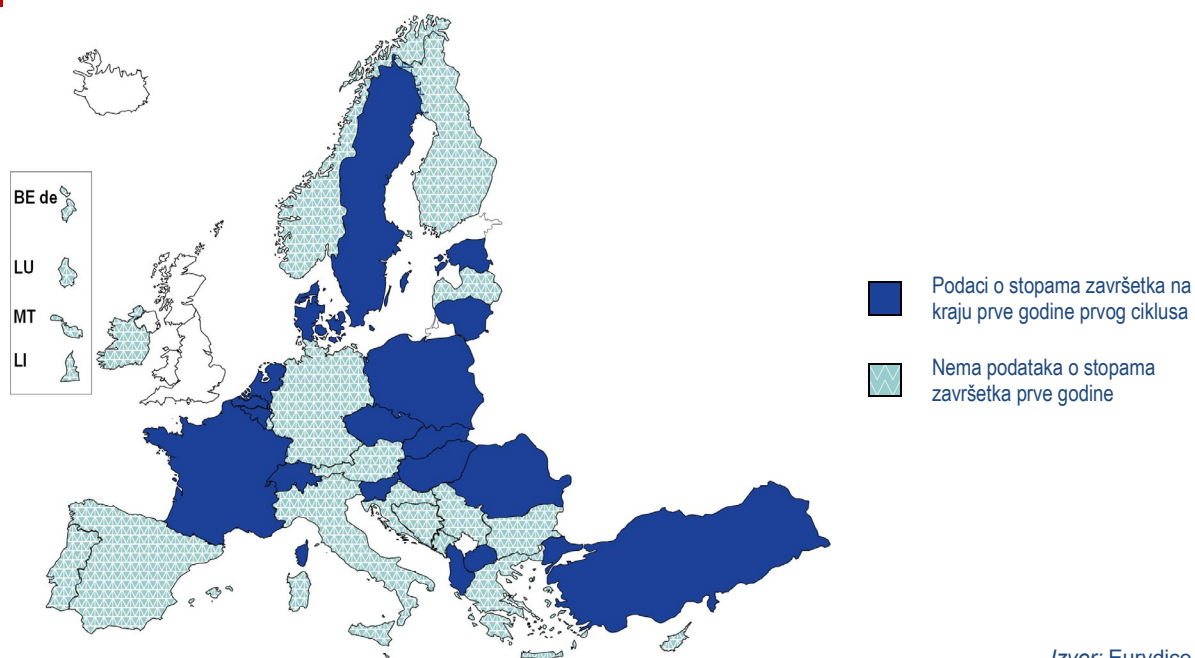

Postoje 32 sustava visokog obrazovanja u kojima tijela javne vlasti prikupljaju podatke o stopama završetka na kraju prvog ciklusa. Od toga 21 sustav može identificirati specifična obilježja studenata. Šest sustava ne prikuplja podatke o stopama završetka na kraju studija prvog ciklusa.

Stope završetka na kraju prve godine prvog ciklusa

Slika 4.3. prikazuje prikupljaju li se podaci o završetku na kraju prve godine prvog ciklusa. Tada većina studenata napušta studij te bi stoga pouzdani podaci mogli pomoći učinkovitim intervencijama politike za rješavanje tog izazova.

Slika 4.3.: Prikupljanje podataka o stopama završetka prve godine, 2020./2021. godine

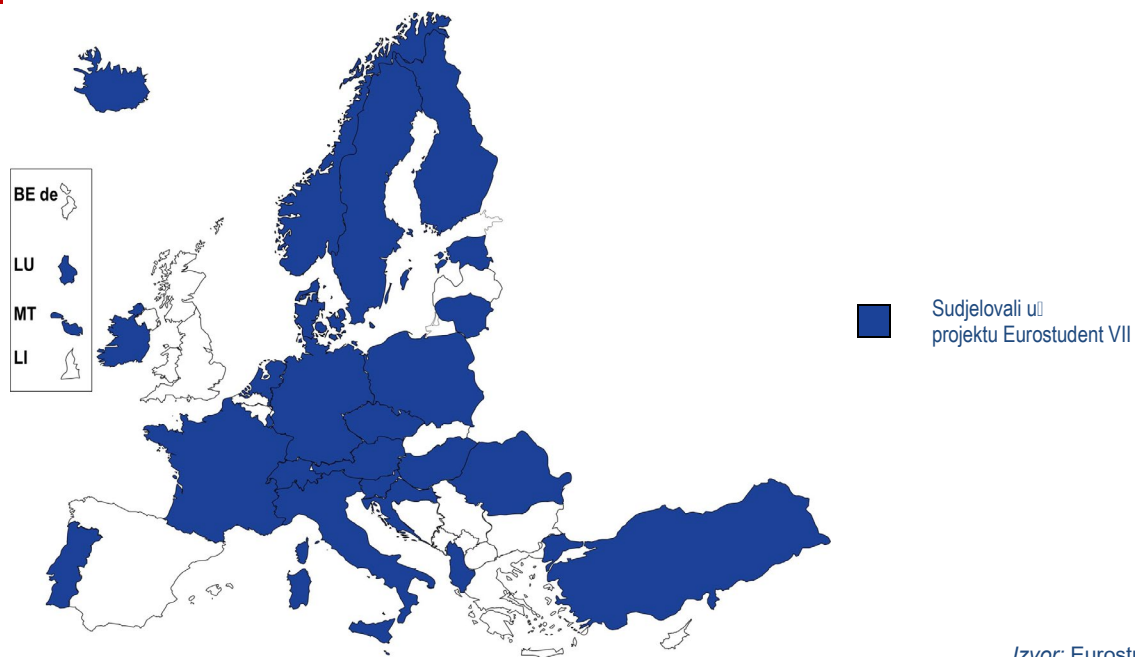

Karta pokazuje da su europske zemlje prilično ravnomjerno podijeljene između onih u kojima se podaci o stopama završetka prikupljaju na kraju prve godine prvog ciklusa (18 sustava) i onih u kojima se ne prikupljaju (19 sustava).

Sudjelovanje u istraživanju Eurostudent

Na slici 4.4. prikazane su zemlje koje su sudjelovale u najnovijem projektu istraživanja Eurostudent pod nazivom Eurostudent VII (DZHW, 2021. godine).

Slika 4.4.: Zemlje koje su sudjelovale u projektu Eurostudent VII, 2018.–2021. godine

Izvor: Eurostudent.

Unatoč visokoj kvaliteti informacija koje Eurostudent pruža o životnim uvjetima studenata, i dalje postoji nekoliko zemalja koje ne žele sudjelovati u projektu. Razlozi za to se u ovom izvješću nisu istraživali.

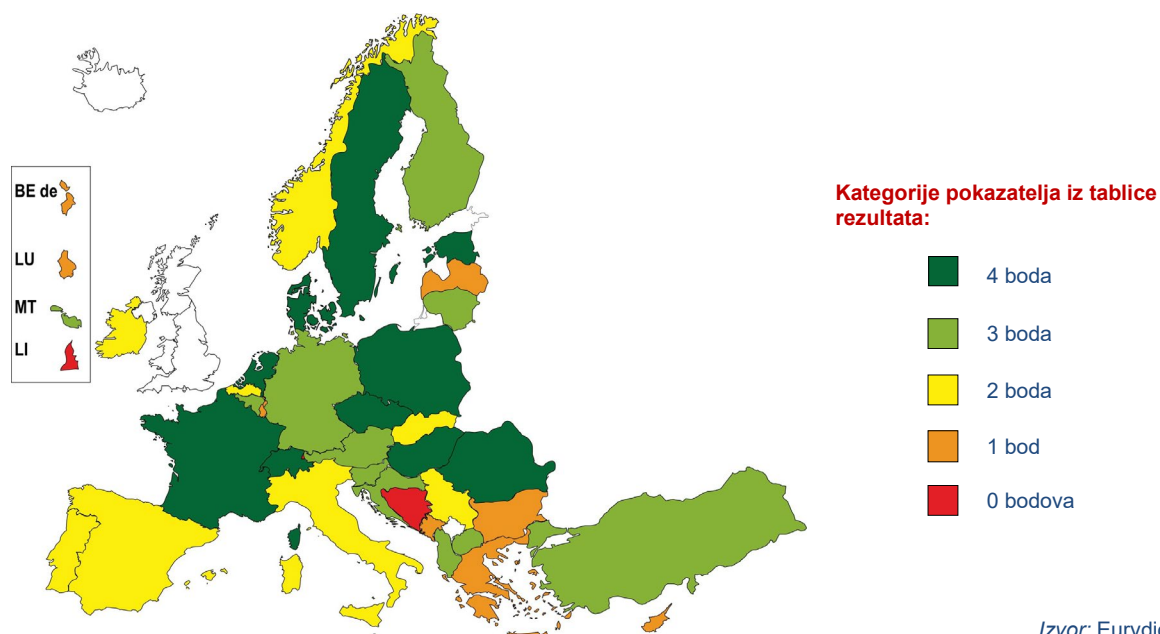
Pokazatelj iz tablice rezultata 4. – Podaci 2020./2021. godine

Slika 4.5. prikazuje složeni pokazatelj iz tablice rezultata koji se temelji na elementima prikazanim u ovom odjeljku. Ukratko, obrazovni sustav ima četiri boda ako su primijenjena sva četiri kriterija kako slijedi:

1. Uz spol i dob pri upisu, tijekom studija ili nakon diplome prati se najmanje jedno studentsko obilježje. Za ovaj kriterij uzimaju se u obzir administrativni podaci.
2. Ranjive, ugrožene i nedovoljno zastupljene skupine studenata mogu se identificirati u podacima o stopama završetka.
3. Podaci o stopama završetka na kraju prve godine prvog ciklusa dostupni su tvorcima politika na najvišoj razini.
4. Sudjelovanje u istraživanju Eurostudent, pri čemu je Eurostudent VII referentna publikacija.

Kada su uspostavljena sva četiri elementa, zemlja je označena tamnozelenom bojom, a rezultat je 4. Isto tako, zemlje s tri elementa prikazane su svijetlozelenom bojom, a rezultat iznosi 3. Oni s dva elementa prikazani su žutom bojom s rezultatom 2, a jedan je prikazan narančastom bojom s rezultatom 1. Zemlje bez elemenata prikazane su crvenom bojom te im rezultat iznosi 0.

Slika 4.5.: Pokazatelj iz tablice rezultata 4. – Podaci 2020./2021. godine

Dvadeset i jedan sustav visokog obrazovanja podijeljen je između tamne (10) i svijetlozelene (11) kategorije. Još devet sustava je u žutoj boji, šest u narančastoj, a dva su u crvenoj.

Uglavnom, zemlje imaju ukupan rezultat 97 od maksimalno 152 i stoga su naprednije s obzirom na ovaj pokazatelj iz tablice rezultata nego na ostale u ovom izvješću.

PRINCIP I SMJERNICE 5. – USMJERAVANJE I SAVJETOVANJE

Princip:

Tijela javne vlasti trebala bi imati politike koje omogućavaju visokim učilištima da osiguraju učinkovito savjetovanje i smjernice za potencijalne i upisane studente kako bi proširili pristup visokom obrazovanju, sudjelovanju u njemu i njegovu završetku. Te bi usluge trebale biti koherentne u cijelom obrazovnom sustavu, s posebnim osvrtom na prelazak između različitih razina obrazovanja, obrazovnih institucija i na tržište rada.

Smjernice:

Tijela javne vlasti trebala bi stvoriti uvjete koji omogućavaju suradnju između različitih javnih institucija koje pružaju usluge savjetovanja i usmjeravanja zajedno s visokim učilištima kako bi stvorile sinergiju te da bi se izbjeglo dupliciranje sličnih usluga. Te bi usluge trebale biti precizne i prilagođene krajnjim korisnicima jer ih oni moraju moći lako razumjeti.

U raznolikoj studentskoj populaciji posebnu pozornost treba posvetiti studentima s fizičkim i psihološkim zdravstvenim izazovima. Ti studenti trebaju imati pristup stručnoj potpori kako bi mogli uspješno pristupiti visokom obrazovanju te ga završiti. Poseban naglasak treba staviti na prevenciju psiholoških problema uzrokovanih organizacijom studija i životnim uvjetima studenata.

Tijela javne vlasti također bi trebala razmotriti osnivanje institucija pravobranitelja koje će imati kapacitet i znanje za posredovanje u sukobima, osobito u vezi s pitanjima pravičnosti koja se mogu pojaviti tijekom pristupa visokom obrazovanju ili sudjelovanja u visokom obrazovanju, ili sukobima koji ometaju završetak studija.

5.1. Uvod

Princip i smjernice 5. i pravičnost

Ovaj princip i njegove smjernice usredotočuju se na sposobnost sustava usmjeravanja i savjetovanja kako bi se pomoglo potencijalnim studentima i upisanim studentima da budu uspješni u skladu sa svojim sposobnostima. Princip upozorava na potrebu za koherentnošću pružanja usluga u cijelom obrazovnom sustavu.

Učinak usmjeravanja i savjetovanja nedovoljno je istraženo područje na europskoj razini. To se, bez sumnje, odnosi na složenost razumijevanja vrlo različitih sustava usmjeravanja i savjetovanja koji postoje u Europi, kao i na to da to područje nije prioritet. Ipak, istraživanjem se potvrđuje stav iznesen u principima i smjernicama prema kojem takve usluge mogu igrati važnu ulogu u podupiranju proširenja sudjelovanja i osiguravanju obrazovnih postignuća studentima u nepovoljnom položaju. Na primjer, Herbaut i Geven (2019.) smatraju da su politike informiranja općenito učinkovite u povećanju pristupa za studente u nepovoljnom položaju kada te politike uključuju aktivno savjetovanje, a ne samo kada pružaju opće informacije o visokom obrazovanju. Jednako tako, Sneyers i De Witte (2016.) ističu da mentoriranje studenata značajno pozitivno utječe na njihovo zadržavanje na studiju te završetak studija.

Prva smjernica ukazuje na uvjete koji omogućavaju suradnju te na potrebu za jasnoćom i prilagođenošću korisnicima takvih usluga.

Smjernice naglašavaju potporu ne samo sadašnjim, nego i potencijalnim studentima, naglašavajući potrebu za fleksibilnošću u oblikovanju sustava i mogućnost povratka pojedinaca u obrazovni sustav u bilo kojem trenutku života.

Naposljetku, smjernice naglašavaju potrebu za institucijama koje imaju sposobnost posredovati u sukobima, osobito onima povezanim s pitanjima pravičnosti.

Metodološki izazovi

Iako su se informacije prikupljale i o akademskim uslugama i o uslugama profesionalnog usmjeravanja, u ovom se izvješću posebno stavlja naglasak na psihološko savjetovanje smišljeno kako bi se poduprla dobrobit studenata, osobito onih koji se suočavaju s izazovima povezanim sa svojim mentalnim zdravljem. Istraživanje pokazuje da usmjeravanje posebne pozornosti na dobrobit može igrati važnu i pozitivnu ulogu u pružanju potpore studentima. Iako je to u svakom trenutku točno, može biti osobito važno u svjetlu utjecaja pandemije (i mjera za njezino suzbijanje) na mentalno zdravlje studenata. Analiza te posebne kategorije usluga stoga se u ovom trenutku čini osobito značajnom.

U ovom smo izvješću također smatrali da ne bi bilo korisno miješati informacije o uslugama psihološkog savjetovanja s informacijama o akademskim uslugama ili uslugama profesionalnog usmjeravanja. Analiza te kategorije mogla bi, međutim, u budućnosti pružiti čvrstu osnovu za izradu sličnih pokazatelja usmjerenih na druge usluge, poput akademskog ili profesionalnog usmjeravanja.

Sljedeći izazov je saznati postoji li zakonska obveza države da pruži usluge psihološkog savjetovanja koje su dostupne studentima u visokom obrazovanju te ako postoji, tko je odgovoran za te usluge. Osim toga, izvješće istražuje jesu li usluge psihološkog savjetovanja usmjerene na studente sa specifičnim obilježjima.

Jedan od važnih metodoloških problema je taj da usluge psihološkog savjetovanja mogu postojati, ali ne moraju nužno biti lako dostupne svim studentima. Jedan od načina rješavanja tog problema je saznati postoji li obveza osiguranja kvalitete takvih usluga. Iako osiguranje kvalitete ne jamči da će im svi studenti koji imaju potrebu za takvim uslugama moći pristupiti, dobar sustav osiguranja kvalitete svakako bi uzeo u obzir potrebe korisnika.

U drugoj smjernici navodi se da posebnu pozornost treba posvetiti studentima s fizičkim i psihološkim zdravstvenim problemima. Nužan uvjet za to je da takvi studenti znaju da takve usluge postoje. Iz perspektive pružatelja usluga to se može učiniti putem posebnih programa ili informativnih kampanja.

Naposljetku, posljednja smjernica usmjerena je na postojanje institucija koje imaju formalnu ulogu u posredovanju u sukobima u visokom obrazovanju. To je relativno jednostavno za praćenje. Postoje, međutim, slučajevi u kojima institucije mogu igrati djelomičnu ili ograničenu ulogu. Na primjer, tijela u visokim učilištima (kao što su studentske organizacije) mogu biti uključena u takve postupke posredovanja ili nacionalna tijela mogu biti odgovorna za tumačenje i izmjenu pravnog okvira, ali ne nužno i za rješavanje sukoba. U ovom smo izvješću odlučili uzeti u obzir takve slučajeve.

5.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 5.

Prvi pokazatelj sadrži informacije o postojanju državne zakonske obveze pružanja usluga psihološkog savjetovanja. Drugi pokazatelj identificira jesu li pružatelji usluga sama visoka učilišta ili druga javna tijela. Treći pokazatelj proučava usmjerenost pružanja usluga na studente sa specifičnim obilježjima. Četvrti se pokazatelj bavi pitanjem osiguranja kvalitete, ispitujući je li u različitim zemljama potreban

sustav osiguranja kvalitete. Naposljetku, posljednji pokazatelj odgovara zadnjoj smjernici i pokazuje u kojim obrazovnim sustavima postoje institucije koje imaju formalnu ulogu u posredovanju u sukobima.

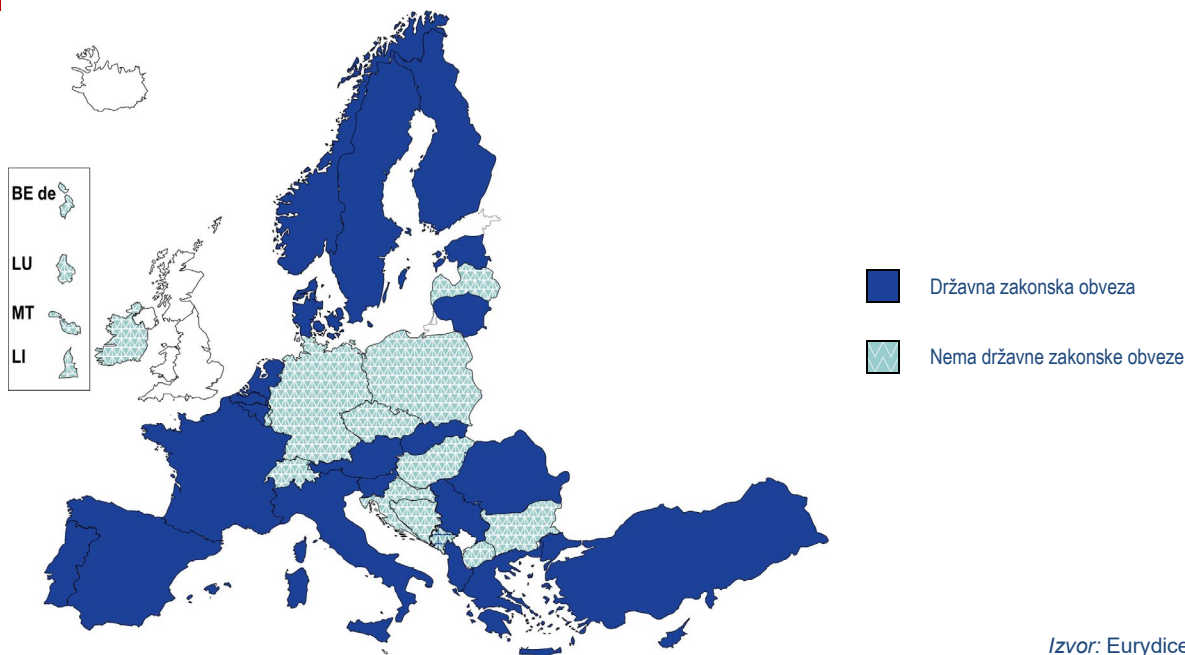
U petom poglavlju predlažu se pokazatelji koji daju odgovore na sljedeća pitanja:

1. Imaju li obrazovni sustavi državnu zakonsku obvezu pružanja usluga psihološkog savjetovanja? (Slika 5.1.)
2. Tko su glavni pružatelji usluga psihološkog savjetovanja među visokim učilištima ili javnim tijelima u svakoj zemlji? U kojoj je mjeri dostupnost usluga raširena na različitim razinama? (Slika 5.2.)
3. Usmjeravaju li se usluge psihološkog savjetovanja na studente sa specifičnim obilježjima? (Slika 5.3.)
4. Je li osiguranje kvalitete usluga psihološkog savjetovanja zakonska obveza? (Slika 5.4.)
5. Imaju li zemlje javne institucije s formalnom ulogom u posredovanju u sukobima u visokom obrazovanju povezanim s pravičnošću? (Slika 5.5.)

Državna zakonska obveza

Prvi pokazatelj usmjeren je na to postoji li državna zakonska obveza pružanja usluga psihološkog savjetovanja. Kriterij pokazatelja je da bi se državna zakonska obveza trebala posebno odnositi na najmanje jednu od te dvije kategorije – studente koji su već upisani u visoka učilišta ili potencijalne studente, odnosno učenike srednjih škola ili odrasle osobe zainteresirane za pristup visokom obrazovanju.

Slika 5.1.: Obrazovni sustavi koji imaju državnu zakonsku obvezu pružanja usluga psihološkog savjetovanja, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

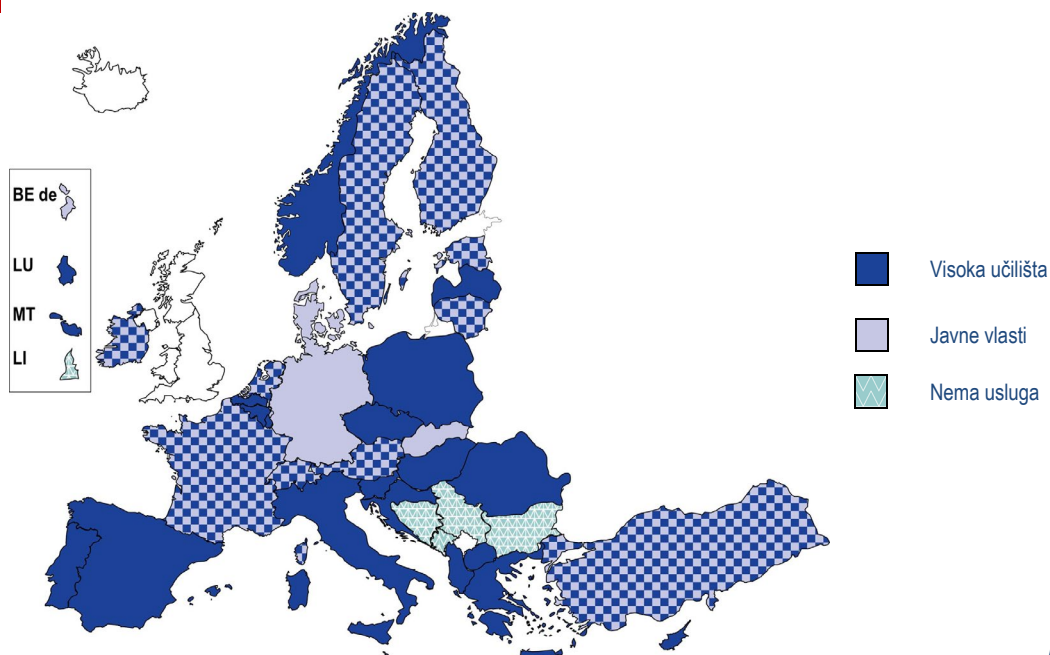
Slika 5.1. prikazuje da od 38 država koje su dostavile podatke, 22 imaju državnu zakonsku obvezu pružanja usluga psihološkog savjetovanja.

Pružatelji usluga

Ako prvi pokazatelj pruža cjelokupnu sliku zakonske prisutnosti usluga psihološkog savjetovanja, korisno je imati informacije i o stvarnoj prisutnosti tih usluga. Drugi je pokazatelj komplementaran s prvim pokazateljem jer nudi pregled pružanja usluga bez obzira na to jesu li one zajamčene zakonom.

Slika 5.2. prikazuje tko su glavni pružatelji usluga psihološkog savjetovanja u svakoj zemlji – visoka učilišta ili tijela javne vlasti (lokalna ili regionalna javna tijela ili državne javne vlasti).

Slika 5.2.: Pružatelji usluga psihološkog savjetovanja, 2020./2021. godine

U većini zemalja (29) visoka učilišta glavni su pružatelji usluga psihološkog savjetovanja. U 14 zemalja javna tijela pružaju usluge, a u Belgiji (njemačka zajednica), Danskoj, Njemačkoj i Slovačkoj jedini su pružatelji usluga. U većini zemalja u kojima javna tijela pružaju usluge psihološkog savjetovanja studentima, imaju zakonsku obvezu to učiniti. Iznimka je Njemačka, koja nema državnu obvezu pružanja usluga psihološkog savjetovanja i u kojoj usluge organiziraju javno financirane organizacije za potporu studentima.

Uspoređujući sliku 5.2. sa slikom 5.1., zapanjujuće je da se u nekoliko zemalja – Letoniji, Luksemburgu, Mađarskoj, Malti, Poljskoj, Švicarskoj i Sjevernoj Makedoniji – studentima pružaju usluge psihološkog savjetovanja čak i kada ne postoji zakonska obveza. U većini su tih zemalja visoka učilišta glavni pružatelji usluga. Nije, međutim, jasno pružaju li usluge sva visoka učilišta ili samo neka. To može biti posljedica nepostojanja zakonske obveze pružanja takvih usluga.

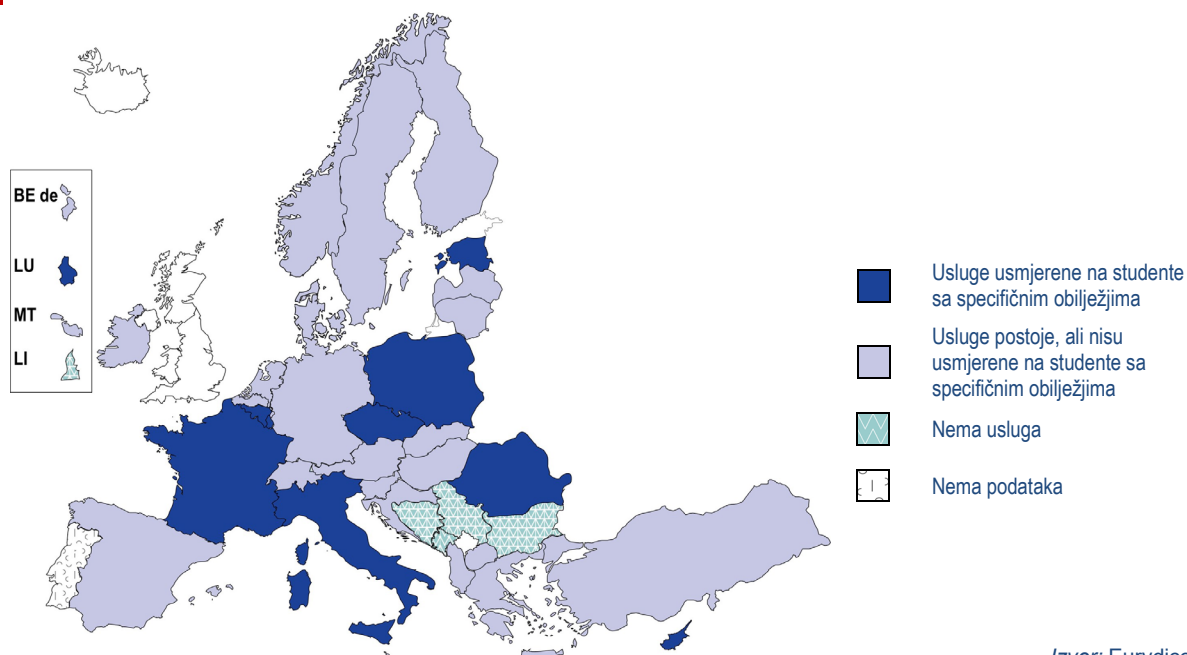
Supostojanje pružatelja usluga (u Estoniji, Irskoj, Litvi, Nizozemskoj, Austriji, Finskoj, Švedskoj i Švicarskoj) pokazuje da se usluge mogu raspodijeliti na različitim razinama (udruge, visoka učilišta, lokalne ili regionalne javne vlasti). Pružanje različitih usluga može biti čimbenik koji studentima olakšava pristup.

Usluge psihološkog savjetovanja temeljene na potrebi

Treći pokazatelj daje detaljnije informacije o uslugama psihološkog savjetovanja. Ispituje jesu li usluge posebno usmjerene na studente sa specifičnim obilježjima. Postojanje određenog usmjerenja ne znači

da samo određene kategorije studenata mogu pristupiti uslugama psihološkog savjetovanja. To zapravo znači da usluge mogu usmjeriti svoje aktivnosti informiranja na određene kategorije studenata. To bi moglo obuhvatiti posebne obrazovne potrebe, invalidnost, rodni identitet i spolnu opredijeljenost, migrante i izbjeglice, socioekonomski status ili bilo koja druga obilježja studentske populacije u kojima se može zahtijevati posebna potpora. Kriterij za taj pokazatelj je da bi barem jedno specifično obilježje trebalo biti u središtu pozornosti.

Slika 5.3.: Usluge psihološkog savjetovanja usmjerene na studente sa specifičnim obilježjima, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Napomena za pojedinu zemlju

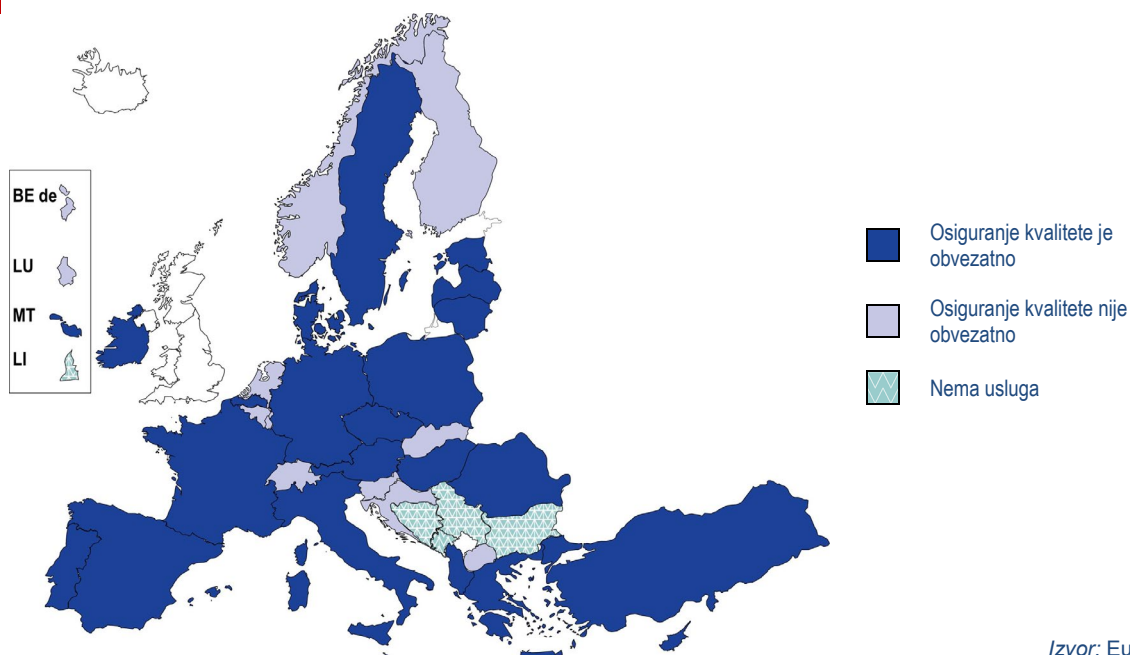
Portugal – visoka učilišta u okviru svoje autonomije definiraju profil usluga i studenata na koje su usmjerena.

Slika 5.3. pokazuje da od 32 zemlje koje pružaju usluge psihološkog savjetovanja njih devet usluge usmjerava posebno na studente sa specifičnim obilježjima. Najčešće je riječ o studentima s invaliditetom, s posebnim obrazovnim potrebama ili onima migrantskog podrijetla. Jedna od istaknutih iznimaka je Belgija (francuska zajednica), gdje je fokus na studentima u prvoj godini njihova studijskog programa.

Osiguranje kvalitete

Četvrti pokazatelj daje informacije o osiguranju kvalitete. Zemlje su upitane je li zakonski potrebno osigurati kvalitetu usluga psihološkog savjetovanja. Kriterij za taj pokazatelj je da je najmanje jedan čimbenik („visoka učilišta”, „vanjska agencija za osiguranje kvalitete” ili „drugo”) naveden kao pravno odgovoran za osiguranje kvalitete.

Slika 5.4.: Obveza da usluge psihološkog savjetovanja podliježu osiguranju kvalitete, 2020./2021. godine

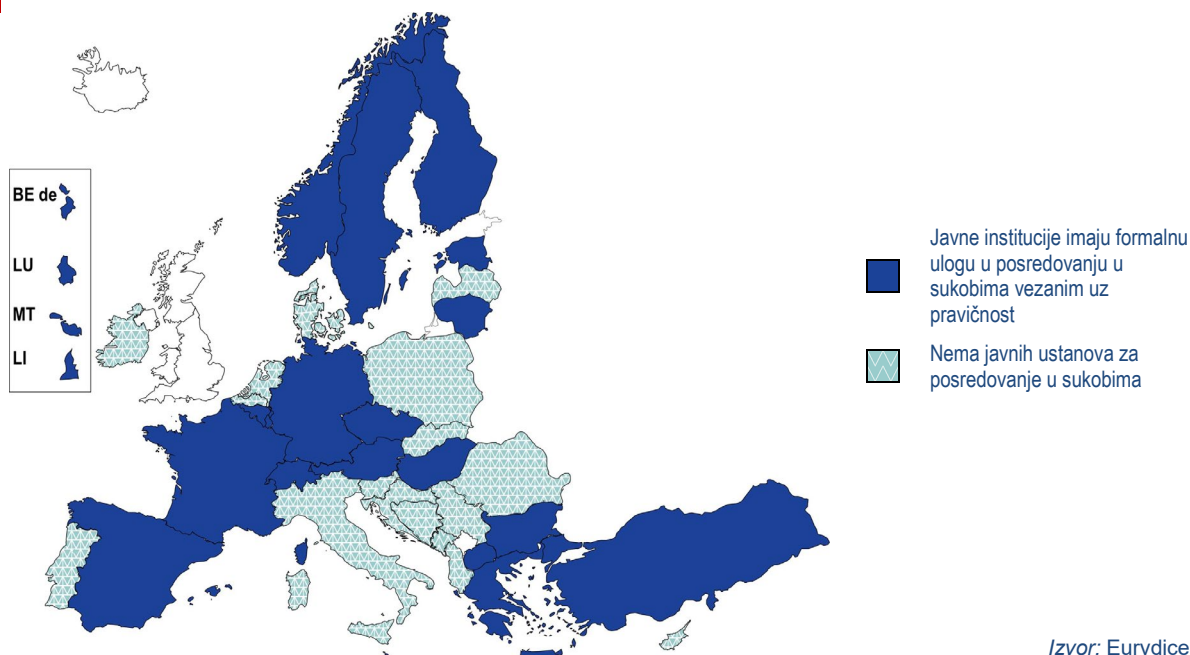
Izvor: Eurydice

Na slici 5.4. vidljivo je da velika većina europskih zemalja koje pružaju usluge psihološkog savjetovanja ima i obvezu uspostave osiguranja kvalitete. U nekim od tih slučajeva ne može postojati uvjet da visoka učilišta pružaju usluge psihološkog savjetovanja. Kada se, međutim, takva usluga pruža, automatski postoji obveza osiguranja kvalitete povezana s pružanjem usluge. Tako je, na primjer, u Mađarskoj.

Posredovanje i rješavanje sukoba

Slika 5.5. prikazuje one zemlje u kojima javne institucije pružaju formalno posredovanje u sukobima. Predmetni sukobi također trebaju uključiti pravičnost kako bi te javne institucije bile prikazane na slici. Kriterij za taj pokazatelj je da je prisustvo takvog formalnog posredovanja u vezi s pravičnošću zajamčeno pri pristupu, tijekom studija visokog obrazovanja ili pri diplomiranju.

Slika 5.5.: Javne ustanove koje imaju formalnu ulogu u posredovanju u sukobima u visokom obrazovanju vezanim uz pravičnost 2020./2021. godine

Usluga posredovanja u sukobima prisutna je u institucijama u nešto više od polovice zemalja koje sudjeluju u izvješću (21 sustav). Usluga može biti povezana s pitanjima pravičnosti.

Njemačka i Švicarska zemlje su s vrlo raznolikim uslugama posredovanja. U obje zemlje uloga pravobranitelja uglavnom je usmjerena na posredovanje u sukobima koji se odnose na studije i istraživanja, ali i na sukobe vezane uz pravičnost. U Njemačkoj, za specifična pitanja pravičnosti, visoka učilišta jamče intervenciju specijaliziranih posrednika kao što su „povjerenici za spolove”, koji podupiru promicanje ravnopravnosti spolova. Ostali zagovornici ili lobiji također zastupaju studente s invaliditetom i imaju važnu funkciju posrednika između studenata i upravnih odbora visokih učilišta.

U Belgiji (francuska zajednica) javne ustanove imaju široku formalnu ulogu u posredovanju u sukobima. „Commissaires et Délégués” imenuje vlada francuske zajednice, koja obavlja nadzorne i savjetodavne zadaće u vezi s visokim učilištima. Tijelo je odgovorno za osiguravanje zakonitosti odluka koje donose institucije, informiranje studenata o njihovoj prihvatljivosti za financiranje i zaprimanje žalbi studenata na svaku odluku koju donesu institucije u vezi s odbijanjem upisa ili neplaćanjem naknada za upis/registraciju. Pravičnost je dio njihova djelokruga.

U Češkoj se pozicija „školskog pučkog pravobranitelja”, uspostavljena 2014. godine, bavi pitanjima pravičnosti u visokom obrazovanju i na nižim razinama obrazovnog sustava. Postoji i institut „javnog branitelja prava” (pučkog pravobranitelja), koji može intervenirati u slučaju diskriminacije.

Švedska ima dva takva tijela. Žalbeno povjerenstvo za visoko obrazovanje javno je tijelo odgovorno za rješavanje žalbi na odluke donesene u sektorima visokog obrazovanja i poslijesrednjoškolskog strukovnog obrazovanja. Europski pravobranitelj za jednakost prima informacije i pritužbe o diskriminaciji, rizicima diskriminacije i nedostacima u naporima poslodavaca i pružatelja obrazovanja za sprječavanje diskriminacije. Nepristrano istražuje je li se Zakon o diskriminaciji kršio ili postoji opasnost od kršenja.

Pokazatelj iz tablice rezultata 5. – Dostupnost usluga psihološkog savjetovanja

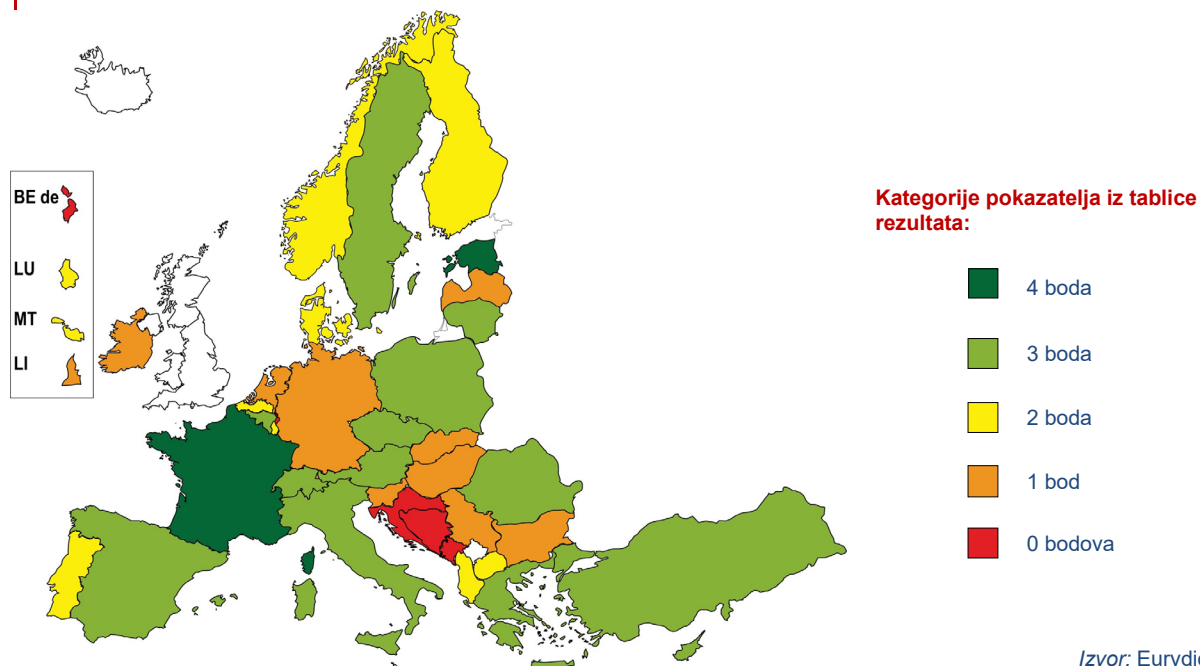
Cilj je pokazatelja iz tablice rezultata 5. sažeti sve već navedene informacije i vizualno prikazati u kojoj mjeri zemlje preuzimaju odgovornost za dostupnost usluga psihološkog usmjeravanja i savjetovanja na visokim učilištima.

Slika 5.6. prikazuje složeni pokazatelj iz tablice rezultata koji se temelji na elementima prikazanim u ovom odjeljku. Ukratko, obrazovni sustav dobije četiri boda ako su uspostavljena četiri sljedeća elementa:

1. Državna zakonska obveza pružanja usluga psihološkog savjetovanja potencijalnim ili upisanim studentima.
2. Usluge psihološkog savjetovanja usmjerene su na studente sa specifičnim obilježjima.
3. Osiguranje kvalitete usluga psihološkog savjetovanja je obvezatno.
4. Prisutnost javnih ustanova s formalnom ulogom posredovanja u sukobima vezanim uz pravičnost u visokom obrazovanju.

Kada su uspostavljena četiri elementa, zemlja je prikazana u tamnozelenoj boji, a rezultat je 4. Slično tome, zemlje s tri elementa prikazane su svijetlozelenom bojom, a rezultat iznosi 3. Oni s dva su prikazani žutom bojom s rezultatom 2, a jedan kriterij je prikazan narančastom bojom s rezultatom 1. Zemlje bez elemenata prikazane su crvenom bojom te im rezultat iznosi 0.

Slika 5.6.: Pokazatelj iz tablice rezultata 5. – Sustavi psihološkog savjetovanja za potporu potencijalnim i upisanim studentima, 2020./2021. godine

Ovaj pokazatelj iz tablice rezultata pokazuje da dvije zemlje – Estonija i Francuska – ispunjavaju sve kriterije za tamnozelenu kategoriju. Trinaest zemalja nalazi se u svijetlozelenoj kategoriji i dobile su tri boda.

Devet zemalja nalazi se u žutoj kategoriji s dva ispunjena kriterija. Deset sustava je u narančastoj kategoriji s jednim uspostavljenim elementom. Četiri sustava (njemačka zajednica u Belgiji, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Crna Gora) koncentrirana su u crvenoj kategoriji, pri čemu nijedan od kriterija nije ispunjen.

Ukupan rezultat za zemlje koje sudjeluju u izvješću iznosi 76 od maksimalnog teoretskog rezultata koji iznosi 152. Drugim riječima, zemlje su na pola puta prema ispunjenju te obveze.

PRINCIP I SMJERNICE 6. – FINANCIRANJE

Princip:

Javna tijela trebala bi visokim učilištima osigurati dostatno i održivo financiranje i financijsku autonomiju, što bi im omogućilo izgradnju odgovarajućih kapaciteta za prihvaćanje raznolikosti i doprinos pravičnosti i uključivosti u visokom obrazovanju.

Smjernice:

Sustavi financiranja visokog obrazovanja trebali bi olakšati postizanje strateških ciljeva povezanih sa socijalnom dimenzijom visokog obrazovanja. Visoka učilišta trebala bi podupirati i nagrađivati ispunjavanje dogovorenih ciljeva glede proširenja pristupa, većeg sudjelovanja i završetka studija visokog obrazovanja, osobito glede ranjivih, ugroženih i nedovoljno zastupljenih skupina. Mehanizmi za postizanje tih ciljeva ne bi trebali imati negativne financijske posljedice za osnovno financiranje visokih učilišta.

Sustavi financijske potpore trebali bi biti univerzalno primjenjivi na sve studente, međutim kada to nije moguće, javni studentski sustavi financijske potpore trebali bi se ponajprije temeljiti na potrebama i trebali bi visoko obrazovanje učiniti dostupnim svim studentima, poticati pristup i pružati mogućnosti za uspjeh u visokom obrazovanju. Uglavnom bi trebali pridonijeti pokrivanju izravnih troškova studija (školarina i nastavnih materijala) i neizravnih troškova (npr. smještaj, koji postaje sve problematičniji za studente diljem EHEA zbog povećanih troškova stanovanja, života i prijevoza itd.).

6.1. Uvod

Princip i smjernice 6. i pravičnost

Ovaj princip i njegove smjernice usredotočeni su na dva ključna cilja javnog financiranja visokog obrazovanja. Prvo, treba biti dostatan i održiv. Drugo, visoka učilišta moraju i trebaju koristiti autonomiju kako bi prigrllila raznolikost i pridonijela pravičnosti i uključivosti.

Prva smjernica predlaže da se sustavi financiranja visokog obrazovanja usklade sa strateškim ciljevima povezanim sa socijalnom dimenzijom. Visoka učilišta trebala bi podupirati i nagrađivati za ispunjavanje dogovorenih ciljeva, kao što su proširenje pristupa, povećanje sudjelovanja i dovršetak studija visokog obrazovanja, osobito s obzirom na ranjive, ugrožene i nedovoljno zastupljene skupine. To se, međutim, ne bi trebalo raditi na štetu osnovnog financiranja.

Druga smjernica usredotočena je na sustave financijske potpore studentima. Cilj bi trebao biti da financijska potpora bude univerzalno primjenjiva. Ako to nije moguće, potpora bi se trebala ponajprije temeljiti na potrebi, a ne na akademskim postignućima. Potpora bi također trebala pridonijeti izravnim i neizravnim troškovima studija.

Metodološki izazovi

Financiranje visokog obrazovanja u biti je pitanje državne politike i njezine provedbe. Kao takvo, može se ocijeniti jasnim i objektivnim kriterijima. Poteškoća je u tome što kriterije treba razumjeti u okviru posebnih socioekonomskih i kulturnih okolnosti zemalja. Na primjer, u nekim zemljama može biti „slobodan” odabir politike da se studentska potpora ograniči na određene kategorije studenata. U drugima bi se mogla pojaviti ista situacija kao rezultat toga što vlada nema dovoljno resursa za širu distribuciju. Stoga je važno biti svjestan šire socioekonomske slike pri uspoređivanju stanja u zemljama.

Kad je riječ o procjeni sustava financijske potpore, svaki će odabir pokazatelja nužno pojednostavniti složeno područje politike te mora uspoređivati zemlje koje djeluju u vrlo različitim socioekonomskim i kulturnim situacijama. Stipendije na temelju potreba znatno su značajnije za studente (i njihove obitelji) sa slabijim imovinskim stanjem nego za one koji su bogatiji. Nijedan pokazatelj, međutim, ne može točno uzeti u obzir takve razlike i mi smo odabrali ono što smatramo najrazumnijim i najpragmatičnijim izborom za odgovor na ciljeve politike navedene u Principu i smjernicama 6.

6.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 6.

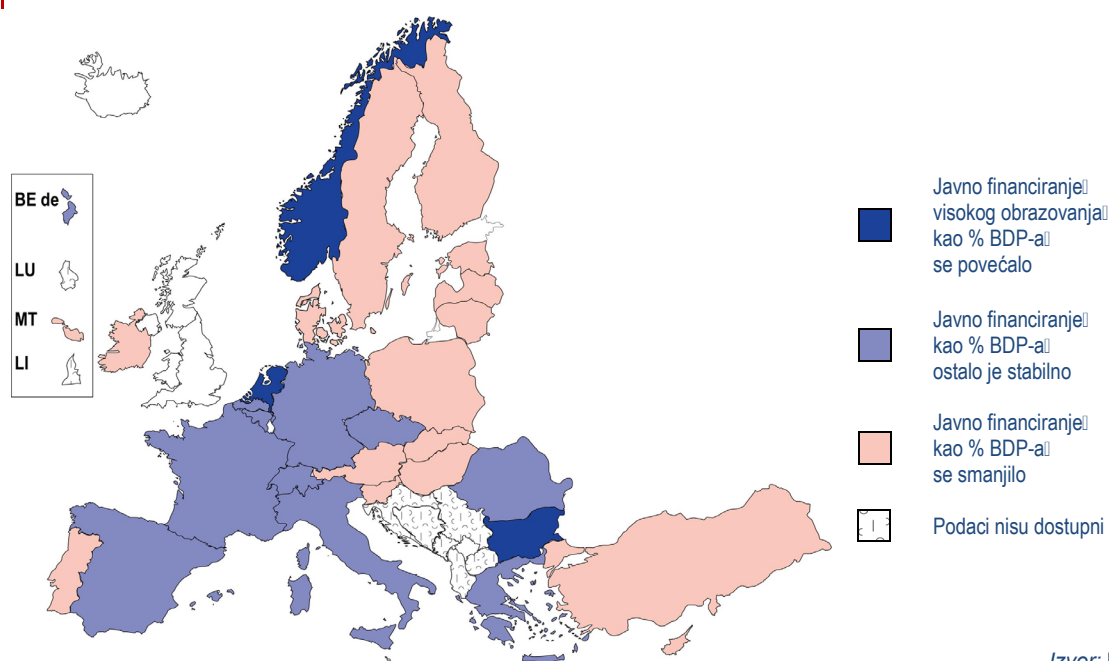
U šestom poglavlju predlažu se pokazatelji koji daju odgovore na sljedeća pitanja:

1. Koji je trend u javnoj potrošnji zemalja za visoko obrazovanje u postotku (%) BDP-a tijekom petogodišnjeg razdoblja 2013. – 2018.? (Slika 6.1.)
2. Dodjeljuju li se javna sredstva visokim učilištima kako bi se ostvarili dogovoreni ciljevi glede proširenja pristupa, povećanja sudjelovanja ili završetka studija visokog obrazovanja? (Slika 6.2.)
3. Koliki je postotak redovnih studenata prvog ciklusa koji primaju univerzalne stipendije ili stipendije na temelju potreba u svakoj zemlji? (Slika 6.3.)
4. Koliko zemalja pruža neizravnu državnu potporu za smještaj, prijevoz i obroke? (Slika 6.4.)

Javna potrošnja za visoko obrazovanje

Prvi pokazatelj prikazuje razine javnog financiranja visokog obrazovanja tijekom petogodišnjeg razdoblja (2013. – 2018.). Razlog za predstavljanje tih informacija je taj da je u prvoj smjernici navedeno da svaki mehanizam za postizanje ciljeva vezanih uz povećanje sudjelovanja ne bi trebao imati negativne financijske posljedice na osnovno financiranje visokih učilišta. Ovaj pokazatelj služi kao zamjena za tu situaciju jer pokazuje postoji li pozitivan ili negativan trend u razini javne potrošnje za visoko obrazovanje. Uzima se godina 2018. jer je to posljednja godina s dostupnim podacima Eurostata, a 2013. godina daje petogodišnju usporedbu. Na slici 6.1. prikazan je pozitivan razvoj događaja u europskim zemljama, stabilna situacija i pad javne potrošnje.

Slika 6.1.: Trend javne potrošnje za visoko obrazovanje u % BDP-a, 2013. – 2018. godine

%	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
2013	1,5	0,65	0,88	2,28	1,27	1,37	1,14	0,66	0,97	1,24	:	0,81	1,15	0,96	4,58	:	0,9
2018	1,49	0,76	0,92	2,20	1,27	1,17	0,91	0,67	0,92	1,23	0,87	0,77	0,95	0,74	0,79	0,4	0,81
	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	IS	LI	NO	CH	RS	TR	EU 27
2013	1,75	1,62	1,8	1,21	0,9	0,72	1,13	0,97	2,01	1,96	1,5	:	1,91	1,32	1,28	1,53	1,24
2018	1,28	1,71	1,7	1,06	0,78	0,75	1,01	0,76	1,54	1,79	1,23	:	2,08	1,29	:	1,49	1,19

Objašnjenje

Slika prikazuje tri trenda za financiranje sustava visokog obrazovanja: povećanje, smanjenje i stabilnost. Sustavi u kojima je promjena bila manja od 0,05 postotnih bodova između 2013. i 2018. godine – bilo da se povećava ili smanjuje – pokazuju se stabilnima.

Napomena za pojedinu zemlju

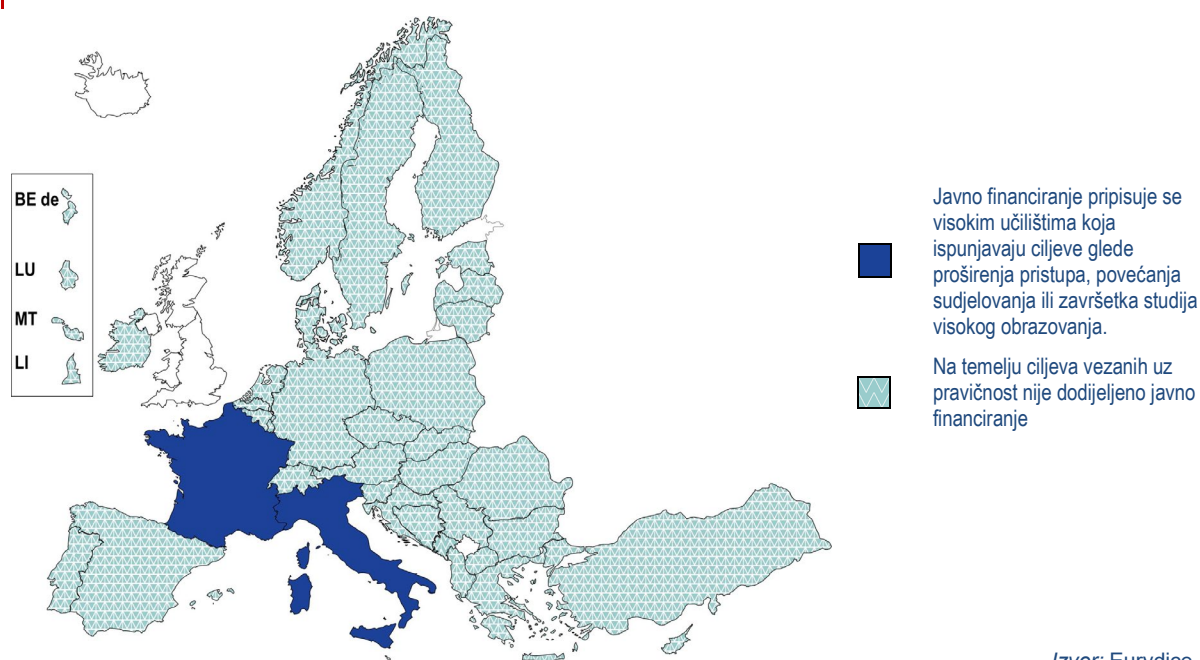
Litva – referentna godina 2013. netipična je jer je razina javnog financiranja (u postotku BDP-a) bila iznimno visoka u usporedbi s prethodnim i sljedećim godinama. Za 2012. godinu iznosila je 1,4 %, za 2014. godinu 1,33 %, a za 2015. 1,18 %.

Samo tri zemlje (Bugarska, Nizozemska i Norveška) pokazuju zamjetan pozitivan trend povećanja javnih sredstava za visoko obrazovanje. U većini zemalja (16) javno financiranje smanjilo se u tom petogodišnjem razdoblju, dok je u 11 zemalja ostalo stabilno.

Javno financiranje na temelju ciljeva vezanih uz pravičnost

Sljedeći pokazatelj ispituje podupiru li se i nagrađuju visoka učilišta za ispunjavanje dogovorenih ciljeva glede proširenja pristupa, većeg sudjelovanja i završetka studija visokog obrazovanja, osobito s obzirom na ranjive, ugrožene i nedovoljno zastupljene skupine.

Slika 6.2.: javno financiranje dodijeljeno na temelju ciljeva vezanih uz pravičnost, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

Slika prikazuje sustave u kojima visoka učilišta primaju potporu i nagrađuju se javnim sredstvima jer ispunjavaju dogovorene ciljeve glede proširenja pristupa, povećanja sudjelovanja ili završetka studija visokog obrazovanja.

Samo dvije zemlje, Francuska i Italija, dodjeljuju javno financiranje za ciljeve postavljene u vezi s proširenjem pristupa, povećanjem sudjelovanja ili završetkom visokog obrazovanja. U Francuskoj su ti ciljevi postavljeni u odnosu na proširenje pristupa i odnose se na studente s niskim socioekonomskim statusom, s invaliditetom ili posebnim obrazovnim potrebama te iz određenih geografskih područja, uključujući prekomorska francuska područja. U Italiji se isto obilježje studenata primjenjuje i u postavljanju ciljeva, kao i broj migranata i izbjeglica. U Italiji su postavljeni ciljevi za trogodišnje razdoblje, kako glede proširenja sudjelovanja tako i glede završetka studija. Ako visoka učilišta ne ispune svoje ciljeve, novac koji su dobila kako bi poduprla svoje postignuće mora se otplatiti.

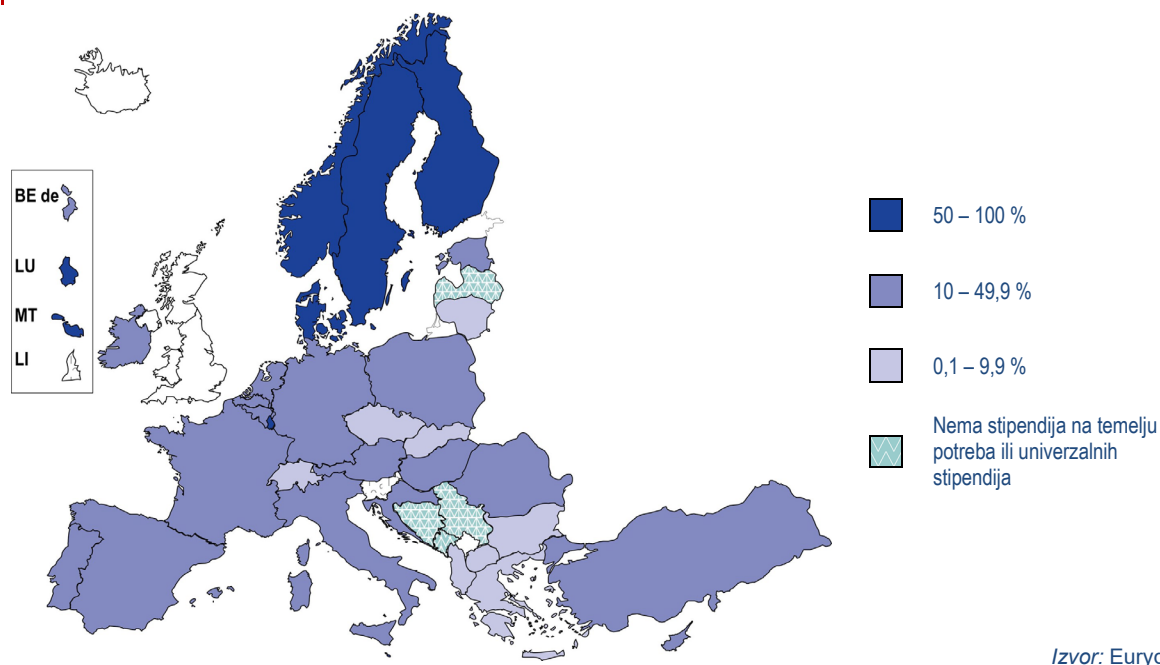
Univerzalne stipendije ili stipendije na temelju potreba

Slika 6.3. usredotočuje se na drugu smjernicu koja se odnosi na potporu studenata. Javna tijela mogu pružati izravnu financijsku potporu u obliku stipendija ili zajmova. Razlika između dva oblika potpore je u tome što su stipendije izravna financijska pomoć iz javnog proračuna koju studenti ne moraju vratiti, a zajmovi se moraju otplatiti.

Stipendije su najrašireniji oblik izravne potpore u Europi, koji postoji u svim sustavima visokog obrazovanja koji sudjeluju u ovom izvješću. Javno subvencionirani zajmovi postoje u otprilike dvije trećine zemalja sudionica, iako se razina javne subvencije može znatno razlikovati. Razina javne financijske potpore iz stipendija znatno je veća u Europi od one iz zajmova te se stoga smatra da su stipendije jača osnova za pokazatelj javne financijske potpore. U obzir su uzete samo stipendije koje se dodjeljuju na temelju financijske potrebe.

Slika 6.3. temelji se na podacima prikupljenima za izvješće Eurydicea Studentske školarine i sustavi podrške u europskom visokom obrazovanju 2020./2021. godine ⁽²⁰⁾. Izvješće prikazuje postotak redovitih studenata prvog ciklusa koji primaju univerzalne stipendije ili stipendije na temelju potreba. Razmatraju se tri glavne kategorije: sustavi u kojima više od 50 % studenata prima stipendije na temelju potreba, sustavi u kojima 10 – 49,9 % studenata prima stipendije na temelju potreba i sustavi u kojima 0,1 – 9,9 % studenata prima stipendije na temelju potreba. Također postoji kategorija za sustave koji nemaju stipendije na temelju potreba (u tim zemljama postoje stipendije, ali se dodjeljuju na temelju drugih kriterija, kao što su akademski rezultati).

Slika 6.3.: Postotak redovitih studenata u prvom ciklusu koji primaju univerzalne stipendije ili stipendije na temelju potreba, 2019./2020. godine

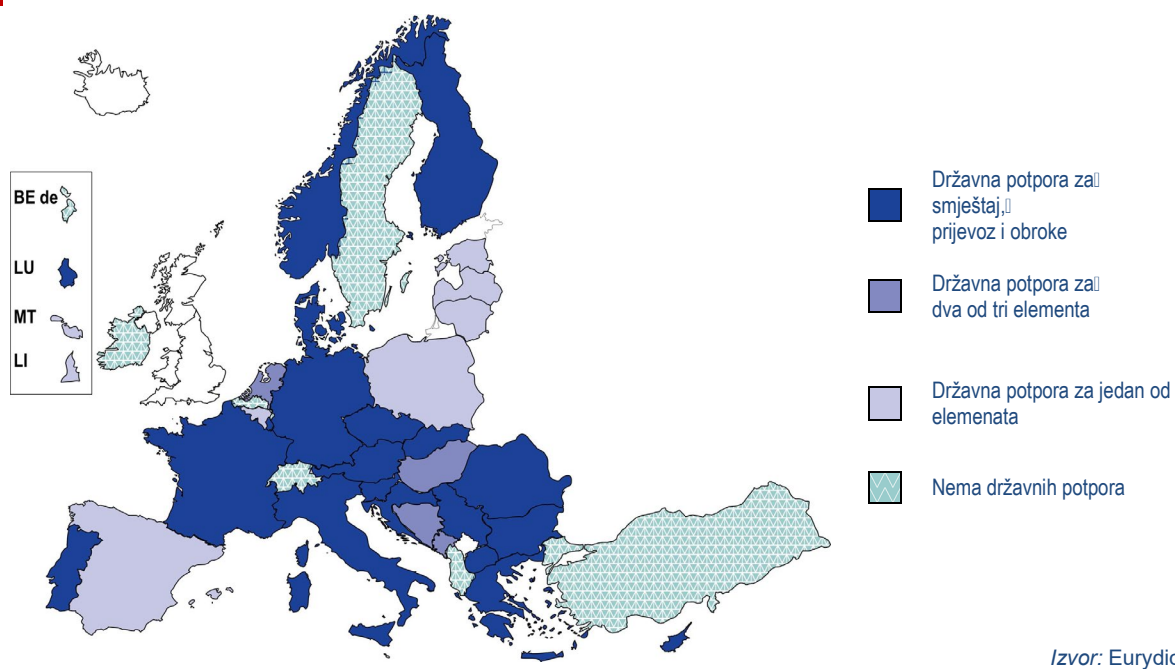
Šest zemalja (Danska, Luksemburg, Malta, Finska, Švedska i Norveška) osigurava stipendije na temelju potreba ili univerzalne stipendije za više od 50 % studenata. Osamnaest sustava nudi takvu vrstu stipendija između 10 i 49 % studenata, dok devet sustava pruža takvu potporu manje od 10 % studenata. Četiri zemlje (Letonija, Albanija, Crna Gora i Srbija) ne daju stipendije na temelju potreba.

⁽²⁰⁾ Izvješće dostupno na: <https://op.europa.eu/s/vVML>

Državna potpora za studentski smještaj, prijevoz i obroke

Na slici 6.4. razmatraju se glavni oblici neizravne potpore – studentski smještaj, prijevoz i obroci u prvom ciklusu studija visokog obrazovanja. Zemlje se klasificiraju prema tome podupiru li sve te elemente, jedan ili dva ili nijedan.

Slika 6.4.: Državna potpora za studentski smještaj, prijevoz i obroke u prvom ciklusu, 2020./2021. godine

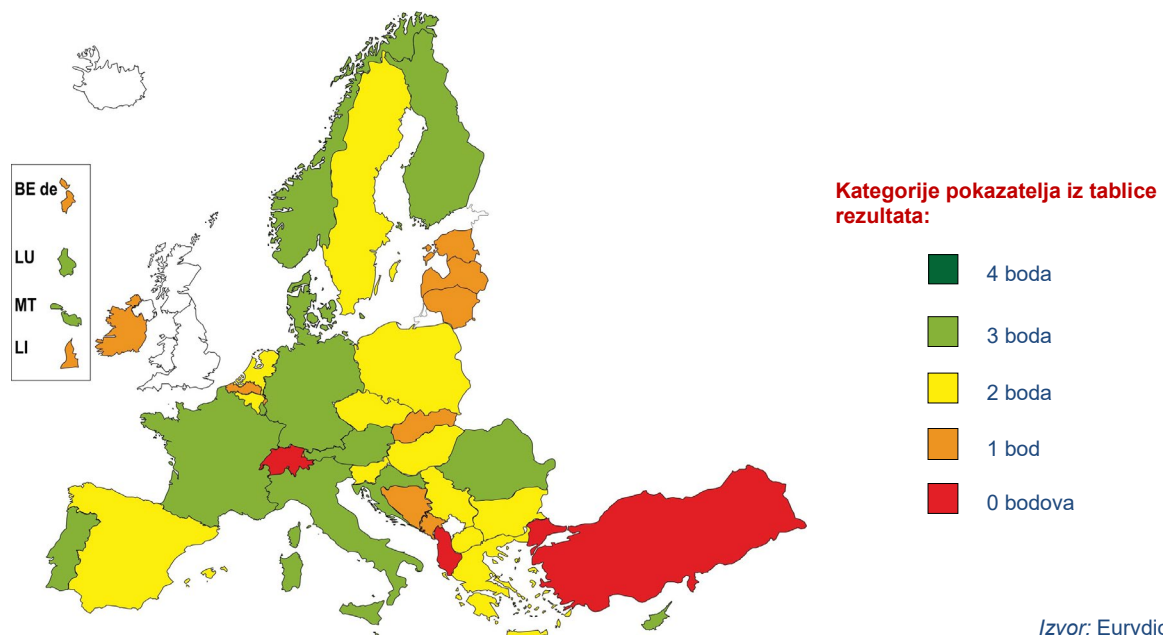
Osamnaest sustava podržava sva tri elementa. Pet sustava pruža potporu dvama elementima, dok osam pruža potporu jednom elementu, najčešće prijevozu.

Pokazatelj iz tablice rezultata 6. – Financiranje potpore za pravičnost i uključivost

Složeni pokazatelj iz tablice rezultata predlaže se na temelju ključnih elemenata iz karata u ovom odjeljku. Kriteriji za dodjelu stipendije na temelju potreba podijeljeni su tako da se dodjeljuje jedan bod kada 10 – 49 % studenata dobije takvu potporu i dva boda kada je primi više od 50 % studenata. U međuvremenu, ako se za dva ili tri elementa smještaja, prijevoza i obroka osigura državna financijska potpora, dodjeljuje se jedan bod. Općenito, bodovi se pripisuju elementima kako slijedi:

1. Javno financiranje dodjeljuje se visokim učilištima koja ispunjavaju ciljeve glede proširenja pristupa, većeg sudjelovanja ili završetka visokog obrazovanja, pod uvjetom da je javno financiranje ostalo stabilno ili se povećalo između 2013. i 2018. godine: jedan bod.
2. Stipendije na temelju potreba ili univerzalne stipendije dodjeljuju se više od 50 % studentske populacije prvog ciklusa: dva boda.
3. Stipendije na temelju potreba dodjeljuju se 10 – 49 % studentske populacije prvog ciklusa: jedan bod.
4. Državna potpora predviđena je za najmanje dva od sljedećih elemenata: smještaj, prijevoz i obroci: jedan bod.

Slika 6.5.: Pokazatelj iz tablice rezultata 6. – Financiranje potpore za pravičnost i uključivost, 2020./2021. godine

Na tom pokazatelju nijedna zemlja ne ulazi u tamnozelenu kategoriju. Trinaest ih je u svijetlozelenoj boji, 12 u žutoj, 10 u narančastoj i tri u crvenoj boji. Ukupni rezultat je 73 od mogućih 152. Stoga možemo zaključiti kako postoje razne situacije i znatan prostor za poboljšanje.

PRINCIP I SMJERNICE 7. – OSPOSOBLJAVANJE OSOBLJA I MISIJA INSTITUCIJE

Princip:

Javna tijela trebala bi pomoći visokim učilištima da ojačaju svoju sposobnost u odgovaranju na potrebe raznovrsnije populacije studenata i osoblja te stvore uključiva okruženja za učenje i uključive institucionalne kulture.

Smjernice:

a. Javna tijela trebala bi podupirati i osigurati odgovarajuća sredstva visokim učilištima za poboljšanje početnog i trajnog stručnog osposobljavanja akademskog i administrativnog osoblja kako bi im se omogućilo da profesionalno i korektno rade s raznolikom studentskom populacijom i osobljem.

b. Kad god je to moguće, vanjski sustavi osiguranja kvalitete trebali bi se baviti time kako se socijalna dimenzija, raznolikost, dostupnost, pravičnost i uključivost odražavaju unutar misija visokih učilišta, poštujući pritom načelo autonomije visokih učilišta.

7.1. Uvod

Princip i smjernice 7. i pravičnost

Ovaj princip i njegove smjernice usredotočuju se na odnos između javnih tijela i visokih učilišta glede jačanja njihove sposobnosti odgovora na raznolikost studentske populacije i osoblja. Princip i smjernice razmatraju okruženje za učenje i kulturu učenja.

Prva smjernica usmjerena je na ulogu javnih tijela u pružanju potpore i pružanju odgovarajućih sredstava visokim učilištima za poboljšanje početnog i trajnog stručnog osposobljavanja akademskog i administrativnog osoblja u području raznolikosti i uključivosti. Raditi „pravedno i s raznolikom studentskom populacijom i osobljem” nije nužno jednostavno ili jasno. Stoga odgovarajuće osposobljavanje može pomoći akademskom i administrativnom osoblju da bolje odgovori na potrebe raznolike studentske populacije i bolje surađuje s kolegama različitih profila i/ili opredjeljenja.

Druga smjernica tu temu razmatra iz perspektive osiguranja kvalitete. Ispituje se usredotočuju li se sustavi osiguranja kvalitete na pravičnost i uključivost te jesu li ta pitanja integrirana u institucionalne misije visokih učilišta i/ili njihove studijske programe. Druga se smjernica, dakle, bavi time jesu li pravičnost i uključivost dio osnovnih vrijednosti visokih učilišta i/ili njihovih studijskih programa.

Metodološki izazovi

Princip i smjernice 7. predstavljaju niz izazova glede vrednovanja provedbe na nacionalnoj razini. Prije svega, teško je utvrditi narav i razinu resursa koji bi predstavljali „odgovarajući alat za poboljšanje [...] početnog i stalnog stručnog osposobljavanja akademskog i administrativnog osoblja”. Iako su financijska sredstva očito ključna kako bi visoka učilišta mogla poboljšati svoju ponudu za osposobljavanje, javna tijela mogu ponuditi i druge oblike potpore.

Druga smjernica bavi se ulogom vanjskih sustava osiguranja kvalitete u rješavanju pitanja socijalne dimenzije, raznolikosti, dostupnosti, pravičnosti i uključivosti. Smjernica predlaže da vanjski sustavi osiguranja kvalitete razmotre kako institucije učinkovito rješavaju te izazove, istodobno poštujući načelo autonomije za visoka učilišta u rješavanju tih izazova.

Druga smjernica zapravo daje preporuku agencijama za vanjsko osiguranje kvalitete. Smjernica ne opisuje detaljno stvarnu situaciju gdje agencije djeluju na različitim razinama – neke su usmjerene na vrednovanja ili revizije institucije, a druge su zadužene za vrednovanje i/ili akreditiranje studijskih programa. No ta je razlika navedena u ovom izvješću jer može poslužiti pri usporedbi podataka.

7.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 7.

U ovom su izvješću koncepti smjernica podijeljeni na njegove sastavnice, a izvješće završava pokazateljem iz tablice rezultata koji se temelji na glavnim pozitivnim elementima.

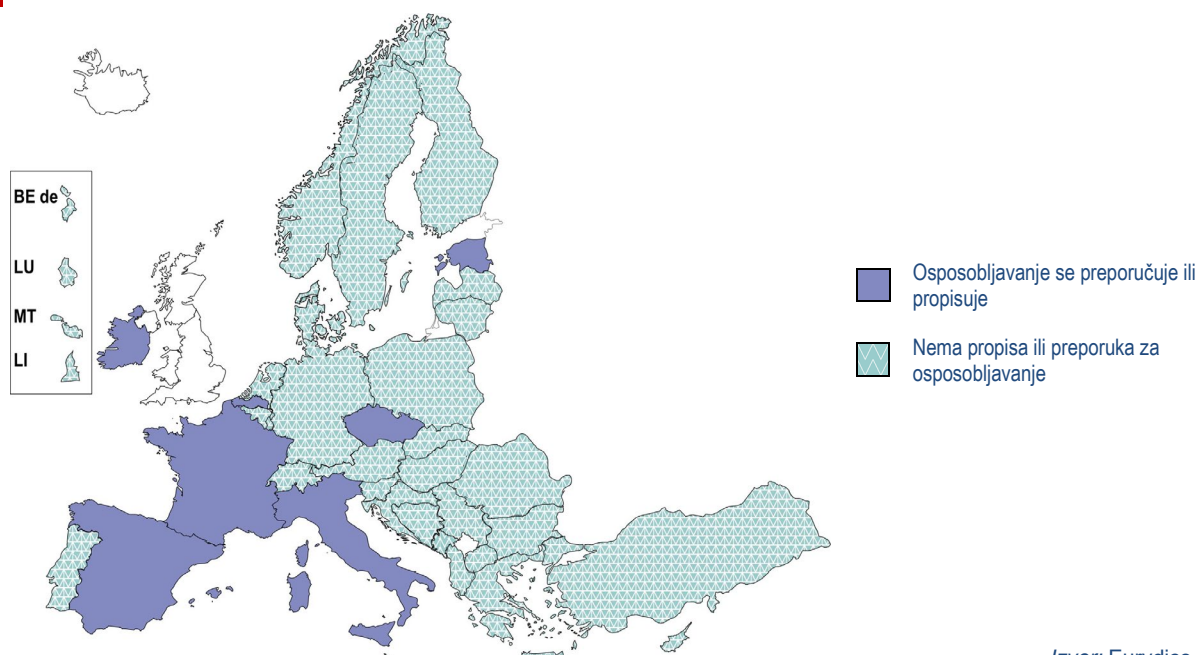
U sedmom poglavlju predlažu se pokazatelji koji daju odgovore na sljedeća pitanja:

1. Koje zemlje (obrazovni sustavi) imaju državne propise ili preporuke kojima se od visokih učilišta zahtijeva ili preporučuje da ponude osposobljavanje za raznolikost ili uključivost akademskom i administrativnom osoblju? (Slika 7.1.)
2. Koju vrstu potpore državna tijela javne vlasti pružaju visokim učilištima kako bi akademskom i administrativnom osoblju osigurale osposobljavanje za raznolikost ili uključivost? (Slika 7.2.)
3. Nalažu li državne vlasti agencijama za vanjsko osiguranje kvalitete da ispitaju misiju visokih učilišta ili njihove studijske programe? (Slika 7.3.)
4. Izdaju li tijela javne vlasti smjernice agencijama za osiguranje kvalitete kako bi razmotrile je li socijalna dimenzija uključena u misiju visokih učilišta i/ili njihove studijske programe? (Slika 7.4.)

Osposobljavanje akademskog i administrativnog osoblja za raznolikost ili uključivost

Na slici 7.1. dan je pregled sustava visokog obrazovanja u kojima je osposobljavanje o raznolikosti ili uključivosti propisano ili preporučeno akademskom i administrativnom osoblju. Slika ne razlikuje akademsko i administrativno osoblje jer su odgovori nacionalnih jedinica pokazali vrlo visoku razinu dosljednosti kada postoji ponuda osposobljavanja. Drugim riječima, ako javna tijela preporuče visokim učilištima da provode osposobljavanje za raznolikost ili uključivost, preporuka će se općenito primjenjivati i na akademsko i na administrativno osoblje.

Slika 7.1.: Državni propisi/preporuke za visoka učilišta za ponudu osposobljavanja za raznolikost ili uključivost akademskom i administrativnom osoblju, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Objašnjenje

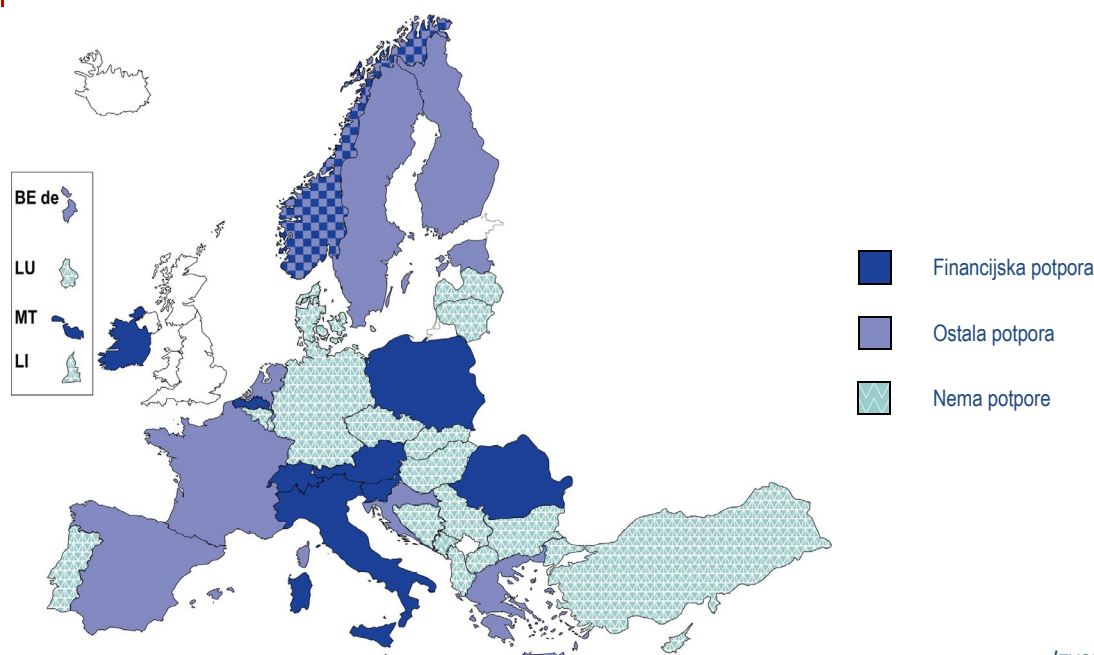
Slika prikazuje koji sustavi visokog obrazovanja imaju državne propise ili preporuke kojima se od visokih učilišta zahtijeva ili preporučuje da ponude osposobljavanje za raznolikost ili uključivost akademskom i administrativnom osoblju. Treba uzeti u obzir da nepostojanje državnih propisa ne isključuje propise ili preporuke na tom području od niže razine obrazovnih tijela ili osposobljavanje koje se nudi na temelju vlastite inicijative visokih učilišta.

Nijedna zemlja nema obvezatne propise za osposobljavanje za visoka učilišta u tom području. Nadalje, tijela javne vlasti u samo sedam sustava (flamanska zajednica u Belgiji, Češka, Estonija, Španjolska, Francuska, Irska i Italija) daju preporuke visokim učilištima o takvom osposobljavanju. Velika većina sustava visokog obrazovanja (31) nema propisa ni preporuka za visoka učilišta u tom području.

Potpora za osposobljavanje za raznolikost i uključenost

Na slici 7.2. prikazani su različiti oblici potpore koje javna tijela nude visokim učilištima glede osposobljavanja za raznolikost ili uključenost akademskog i administrativnog osoblja. Ta se potpora može pružiti bez obzira na to postoji li propis (ili preporuka) da visoka učilišta osiguraju takvo osposobljavanje. U kategoriji „Ostala potpora” obuhvaćena je administrativna potpora, pružanje nastavnih materijala i usluga predavača.

Slika 7.2.: Potpora koju državna javna tijela pružaju visokim učilištima za osposobljavanje za raznolikost ili uključenost akademskog i administrativnog osoblja, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Deset sustava visokog obrazovanja (flamanska zajednica u Belgiji, Irska, Italija, Malta, Austrija, Poljska, Rumunjska, Slovenija, Norveška i Švicarska) pruža financijsku potporu visokim učilištima u svrhu osposobljavanja za raznolikost i uključenost akademskog i administrativnog osoblja. Poljska i Rumunjska navode da se ta potpora pruža u obliku bespovratnih sredstava za koja se mogu prijaviti javno financirana visoka učilišta. Irska i Italija ističu da je njihovo financiranje dio osnovnog proračuna za visoka učilišta, dok Austrija navodi kako je to financiranje dio sporazuma o uspješnosti. Odgovornost za organizaciju osposobljavanja ipak ostaje na visokim učilištima.

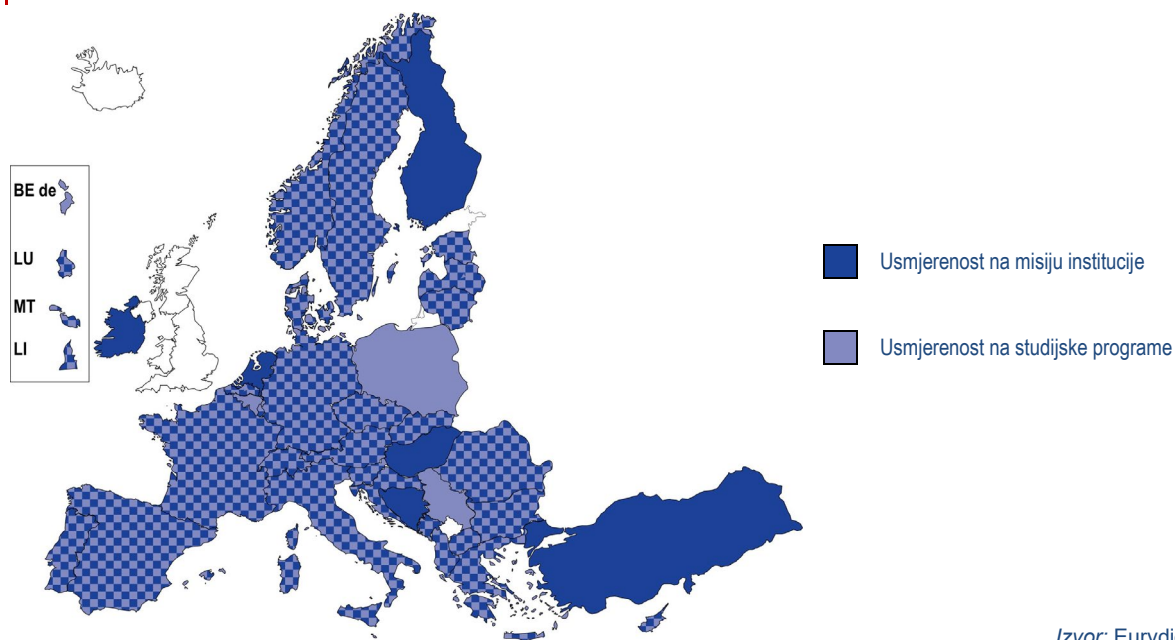
Mehanizam financiranja koji je Slovenija uspostavila usmjeren je na osposobljavanje nastavnika u visokom obrazovanju i stručnih suradnika u novim nastavnim metodama, ali to se može odnositi i na pitanja raznolikosti i uključenosti. Belgija (flamanska zajednica) također osigurava sredstva za takvo osposobljavanje i ima uspostavljenu instituciju *Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs* (SIHO), koja ima poseban cilj pružanja osposobljavanja za raznolikost i uključenost institucijama u okviru svoje misije. Financijska potpora Malte može biti potaknuta potražnjom visokih učilišta u okviru proračuna za jačanje kapaciteta.

Uglavnom, financijska potpora javnih tijela u tom području u Europi nije raširena. Ostalu potporu pruža 10 sustava. Riječ je o administrativnoj ili logističkoj potpori ili preporukama i pružanju usluga predavača.

Vanjsko osiguranje kvalitete

Slika 7.3. odnosi se na drugu smjernicu o vanjskim sustavima osiguranja kvalitete. To je pokazatelj koji se ne odnosi izravno na pravičnost, ali pruža potreban kontekst za bolje razumijevanje sljedećeg pokazatelja koji se bavi pravičnošću. Točnije, pokazatelj prikazan na slici 7.3. usmjeren je na to provode li agencije za vanjsko osiguranje kvalitete svoje vrednovanje na razini institucija ili studijskih programa.

Slika 7.3.: Usmjerenost agencija za vanjsko osiguranje kvalitete, 2020./2021. godine

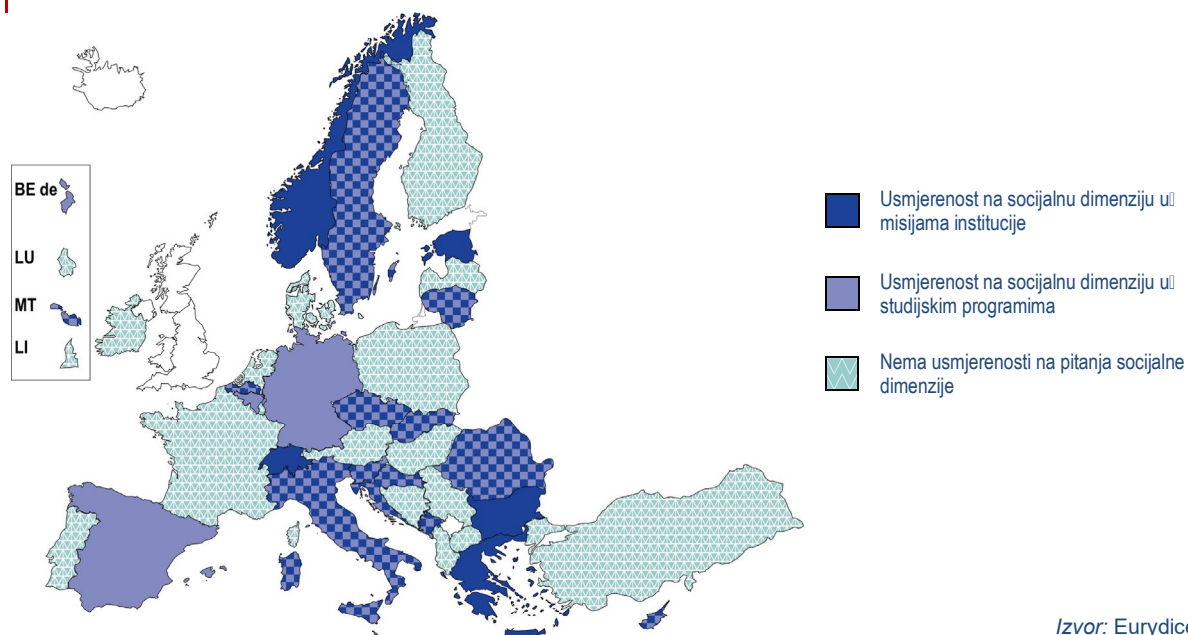
Izvor: Eurydice

Većina vanjskih sustava osiguranja kvalitete može se opisati kao kombinacija – s dvostrukim naglaskom kako na misije institucije tako i na studijske programe. Iznimke se mogu razvrstati u dvije skupine. Prva skupina, koja je usredotočena samo na studijske programe, uključuje Belgiju (francuska i njemačka zajednica), Poljsku i Srbiju. Drugu skupinu, koja je usredotočena samo na institucionalnu misiju, čine Finska, Bosna i Hercegovina i Turska.

Vanjsko osiguranje kvalitete usmjereno na socijalnu dimenziju

Na slici 7.4. analizira se razmatraju li se pitanja socijalne dimenzije u postupcima vanjskog osiguranja kvalitete. Slijedeći logiku slike 7.3., razlikuje se razina institucije i studijskog programa te se temelji na pitanju izdaju li tijela javne vlasti smjernice agencijama za osiguranje kvalitete kako bi se razmotrilo je li socijalna dimenzija uključena u misiju visokih učilišta i/ili njihove studijske programe.

Slika 7.4.: Usmjerenost na socijalnu dimenziju u postupcima vanjskog osiguranja kvalitete, 2020./2021. godine

Dvadeset sustava tvrdi da agencije za osiguranje kvalitete moraju razmotriti takva pitanja u svojem vanjskom vrednovanju. Među tim sustavima 12 ima kombinirani model s pitanjima uključivosti i raznolikosti koja se razmatraju na razini institucije i studijskog programa.

Sedamnaest sustava nema propise da agencije za vanjsko osiguranje kvalitete moraju razmotriti pitanja socijalne dimenzije.

Pokazatelj iz tablice rezultata 7. – Osposobljavanje za pravičnost i uključivost

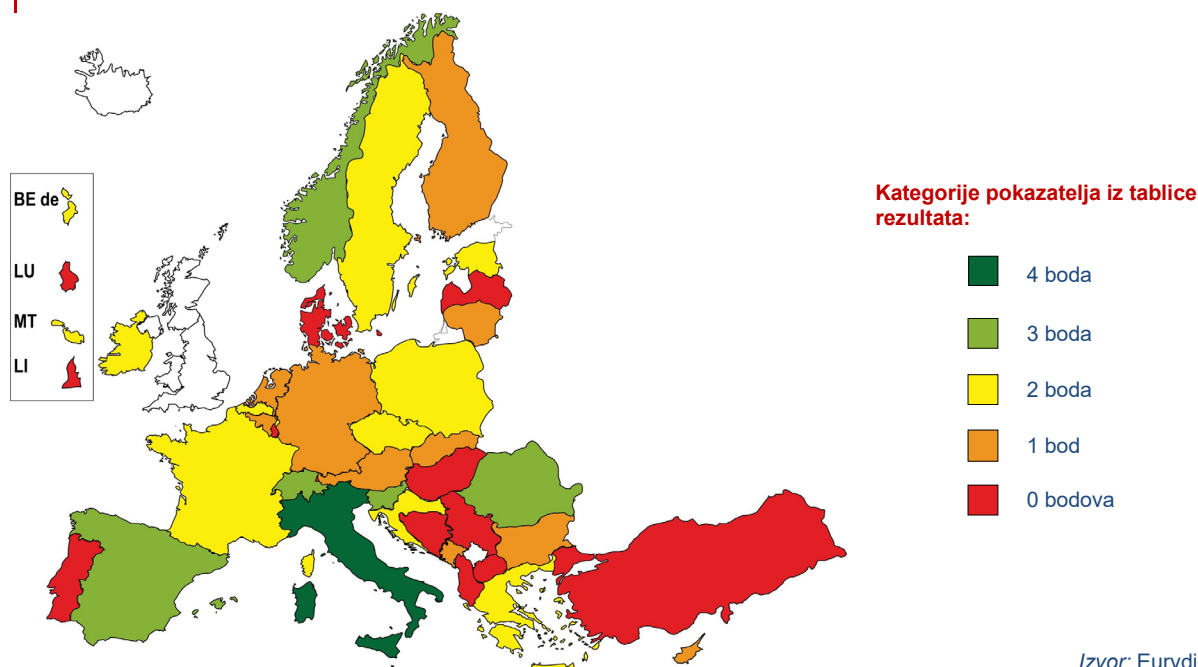
Slika 7.5. prikazuje složeni pokazatelj iz tablice rezultata koji se temelji na elementima prikazanim u ovom odjeljku.

Sastoji se od četiri kriterija:

1. Propis ili preporuka visokim učilištima da ponude osposobljavanje za pravičnost.
2. Financijska potpora tijela javne vlasti za osposobljavanje.
3. Druga (nefinancijska) potpora tijela javne vlasti.
4. Naglasak na pravičnost i uključivost u osiguranju kvalitete.

Na temelju toga zemlje s četiri boda prikazane su u tamnozelenoj, s tri boda u svijetlozelenoj, s dva boda u žutoj, s jednim bodom u narančastoj i s nula bodova u crvenoj boji.

Slika 7.5.: Pokazatelj iz tablice rezultata 7. – Osposobljavanje za pravičnost i uključivost, 2020./2021. godine

Ovaj pokazatelj iz tablice rezultata pokazuje raznoliko stanje u Europi. Većina je sustava koncentrirana u crvenoj kategoriji (11 sustava), pri čemu nijedan od kriterija nije ispunjen, ili narančastoj kategoriji (10 sustava) u kojoj je uspostavljen jedan od elemenata. Jedanaest je sustava u žutoj kategoriji s dva kriterija, odnosno dva boda. Pet sustava ima tri boda i nalazi se u svijetlozelenoj kategoriji. Italija je jedina zemlja koja na temelju dostavljenih informacija ispunjava kriterije za tamnozelenu kategoriju.

Ukupan rezultat za ovaj pokazatelj je 51 bod od mogućih 152. Vidljivo je da postoji znatan prostor za buduće bavljenje politika tim pitanjima.

PRINCIP I SMJERNICE 8. – MOBILNOST

Princip:

Međunarodni programi mobilnosti u visokom obrazovanju trebali bi biti strukturirani i provedeni tako da potiču raznolikost, pravičnost i uključivost te bi osobito trebali poticati sudjelovanje studenata i osoblja iz ranjivih, ugroženih ili nedovoljno zastupljenih skupina.

Smjernice:

Međunarodna iskustva mobilnosti studenata poboljšavaju kvalitetu ishoda učenja u visokom obrazovanju. Javna tijela i visoka učilišta trebala bi svima osigurati jednak pristup mogućnostima za učenje koje pružaju nacionalni i međunarodni programi mobilnosti učenja i osposobljavanja te aktivno rješavati prepreke mobilnosti za ranjive, ugrožene ili nedovoljno zastupljene skupine studenata i osoblja.

Osim daljnje potpore fizičkoj mobilnosti, uključujući potpunu prenosivost stipendija i zajmova diljem EHEA, javna tijela i visoka učilišta trebala bi olakšati uporabu informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) za potporu kombiniranoj mobilnosti i poticanje internacionalizacije kod kuće uključivanjem međunarodne internetske suradnje u kolegije. Kombinirana mobilnost spoj je razdoblja fizičke mobilnosti i razdoblja mrežnog učenja. Takva se mrežna suradnja može primijeniti za proširenje ishoda učenja i poboljšanje učinka fizičke mobilnosti, na primjer okupljanjem raznolikije skupine sudionika ili za ponudu šireg raspona mogućnosti mobilnosti.

8.1. Uvod

Princip i smjernice 8. i pravičnost

Ovaj princip i njegove smjernice usredotočuju se na pravičnost unutar politika mobilnosti. Preciznije, opseg obuhvaća sposobnost državnih politika mobilnosti za povećanje pristupa i sudjelovanja u programima mobilnosti za studente visokog obrazovanja iz ranjivih, ugroženih ili nedovoljno zastupljenih područja. Nemaju svi studenti jednak pristup mogućnostima mobilnosti. Dokazi pokazuju kako je manje vjerojatno da će studenti slabog socioekonomskog statusa i studenti s invaliditetom sudjelovati u takvim programima (DZHW, 2021., Europska komisija, 2019.). Studenti u nepovoljnom položaju stoga propuštaju koristi koje ta iskustva donose, čime se povećava jaz među vršnjacima.

Prva smjernica naglašava potrebu da tijela javne vlasti i visoka učilišta osiguraju jednak pristup svim studentima svim mogućnostima učenja koje nude programi mobilnosti. To znači da institucije moraju rješavati poteškoće ili prepreke koje bi mogle ometati ili čak u potpunosti spriječiti pristup programima mobilnosti posebno za studente iz ranjivih, ugroženih ili nedovoljno zastupljenih skupina.

Druga smjernica usredotočena je na potporu javnih institucija u poticanju sudjelovanja studenata u fizičkoj mobilnosti. Ta se potpora proteže od pune prenosivosti stipendija i zajmova diljem EHEA, do dostupnosti programa informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) svim studentima. Smjernica posebno naglašava važnost novih tehnologija u podupiranju kombinirane mobilnosti i promicanju internacionalizacije kod kuće. Integriranjem fizičke mobilnosti s mrežnim učenjem olakšalo bi se okupljanje raznolikije skupine sudionika te omogućio širi raspon mogućnosti mobilnosti.

Metodološki izazovi

Kad je riječ o razumijevanju prirode nacionalne politike mobilnosti, prva poteškoća je razlikovati oblike potpore koje pružaju nacionalni programi od onih koje pružaju europski programi mobilnosti, kao što je Erasmus+. Stoga je prvi izazov ovog izvješća utvrditi nacionalne politike mobilnosti koje se mogu preklapati s europskim programima i potporom te razumjeti jesu li prilagođene studentima s posebnim potrebama.

Jedan od načina rješavanja tog pitanja je saznati imaju li zemlje državne sustave praćenja specifičnih obilježja studenata koji sudjeluju u fizičkoj mobilnosti. Prisutnost dobro uspostavljenog državnog sustava praćenja, čak i ako ne jamči jednak pristup programima mobilnosti, stvara mogućnost uzimanja u obzir posebnih potreba, analize sudjelovanja skupina studenata sa specifičnim obilježjima u programima mobilnosti i, napokon, primjene sveobuhvatnih podataka za prilagodbu programa tim potrebama.

Drugo pitanje na koje se odnose smjernice je dostupnost programa mobilnosti i oblici potpore koji ga jamče. U prvoj smjernici posebno se poziva na to da sustavi visokog obrazovanja „aktivno rješavaju prepreke mobilnosti ranjivih, ugroženih ili nedovoljno zastupljenih skupina studenata i osoblja”. Nije, međutim, određeno koji bi se aspekti trebali rješavati kako bi se olakšao pristup programima mobilnosti za te skupine studenata. Stoga je sljedeći izazov za ovo izvješće utvrditi mjere ili vrste dostupne potpore mobilnosti. Iako je prenosivost stipendija i zajmova diljem EHEA važan mehanizam za sudjelovanje studenata visokog obrazovanja u programima mobilnosti, visoka učilišta mogu ponuditi i druge oblike potpore, kao što su prilagođene usluge usmjeravanja ili mentorstva.

Druga smjernica ukazuje na uporabu informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) kao bitnog alata za potporu kombiniranoj mobilnosti. No iako su nove tehnologije važne za poboljšanje ponude učenja, njihova dostupnost ne jamči svim studentima pristup takvoj tehnologiji. Jedan od načina za osiguranje širokog pristupa tehnologiji je saznati savjetuju li i podupiru li državna tijela visoka učilišta da poduzmu posebne mjere kako bi razmotrila potrebe različitih skupina korisnika u primjeni novih tehnologija.

Za rješavanje uvjeta Principa i smjernica 8. predlažemo pet pokazatelja. Prvi pokazatelj slijedi prvu smjernicu i pruža informacije o prisutnosti državne politike mobilnosti usmjerene na specifična obilježja. Drugi pokazatelj razmatra imaju li zemlje državni sustav praćenja specifičnih obilježja studenata koji sudjeluju u fizičkoj mobilnosti. Posljednja tri pokazatelja usmjerena su na dostupnost programa mobilnosti u mjeri u kojoj pružaju informacije o različitim vrstama potpore dostupne programima mobilnosti u različitim zemljama. Točnije, treći pokazatelj odnosi se na pitanje prenosivosti stipendija i ispituje jesu li za studente koji sudjeluju u programima mobilnosti dostupne stipendije na temelju potreba i/ili univerzalne stipendije za stjecanje diplome ili bodova. Četvrti pokazatelj pokazuje jesu li uvedene posebne mjere za potporu studentima s posebnim potrebama koji sudjeluju u mobilnosti, osobito usluge usmjeravanja i mentorstva, te subvencionirane usluge smještaja i obroka za dolazne i odlazne studente. Naposljetku, posljednji pokazatelj odgovara zadnjoj smjernici i pokazuje savjetuju li tijela javne vlasti visoka učilišta o primjeni novih tehnologija.

8.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 8.

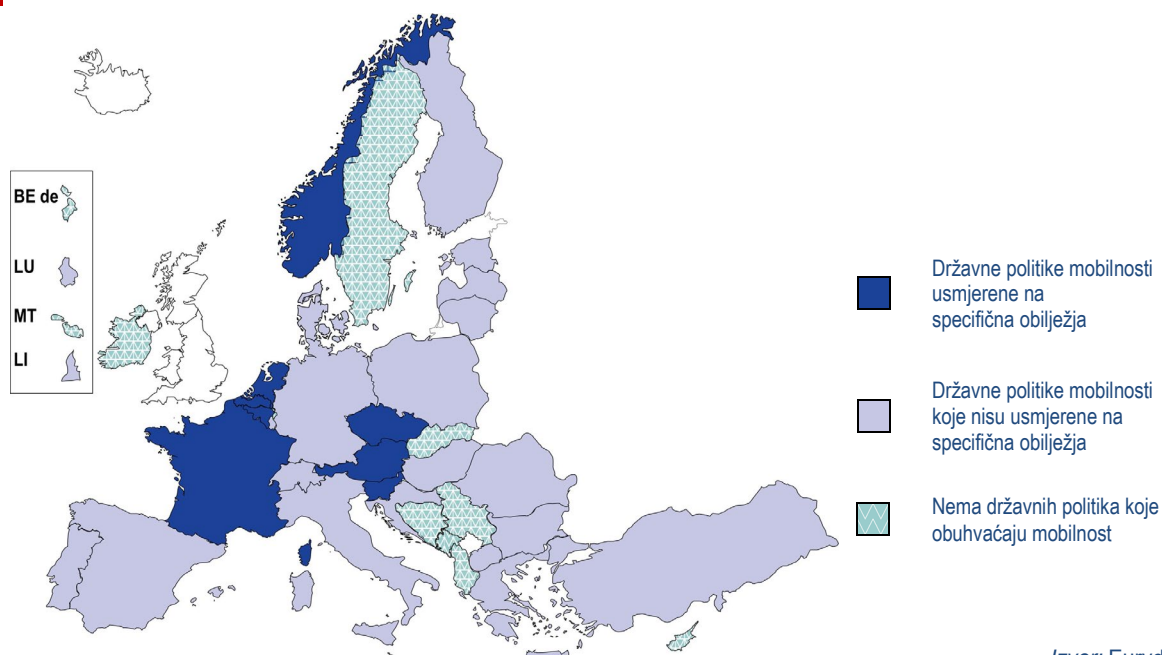
U osmom poglavlju predlažu se pokazatelji koji daju odgovore na sljedeća pitanja:

1. Imaju li zemlje nacionalnu politiku mobilnosti usmjerenu na studente sa specifičnim obilježjima? (Slika 8.1.)
2. Imaju li zemlje državni sustav praćenja specifičnih obilježja studenata koji sudjeluju u fizičkoj mobilnosti? (Slika 8.2.)
3. Koja je prenosivost stipendija za mobilnost u svrhu stjecanja visokoobrazovne kvalifikacije i bodova u različitim zemljama? (Slika 8.3.)
4. Postoje li na visokim učilištima posebne mjere za potporu ranjivim, ugroženim ili nedovoljno zastupljenim studentima u sudjelovanju u mobilnosti? (Slika 8.4.)
5. Savjetuju li i podupiru li državne vlasti visoka učilišta u primjeni novih tehnologija u nastavi i učenju? (Slika 8.5.)

Državne politike mobilnosti

Na slici 8.1. prikazano je imaju li zemlje nacionalne politike mobilnosti usmjerene na barem jedno specifično obilježje studenata osim spola. Obilježja koja se mogu smatrati specifičnima, ali nisu ograničena na sljedeće stavke, uključuju dob, etničku pripadnost, socioekonomski status, migrantsko podrijetlo, status izbjeglice, posebne obrazovne potrebe, invalidnost i spolnu opredijeljenost.

Slika 8.1.: Državne politike mobilnosti usmjerene na studente sa specifičnim obilježjima, 2020./2021. godine

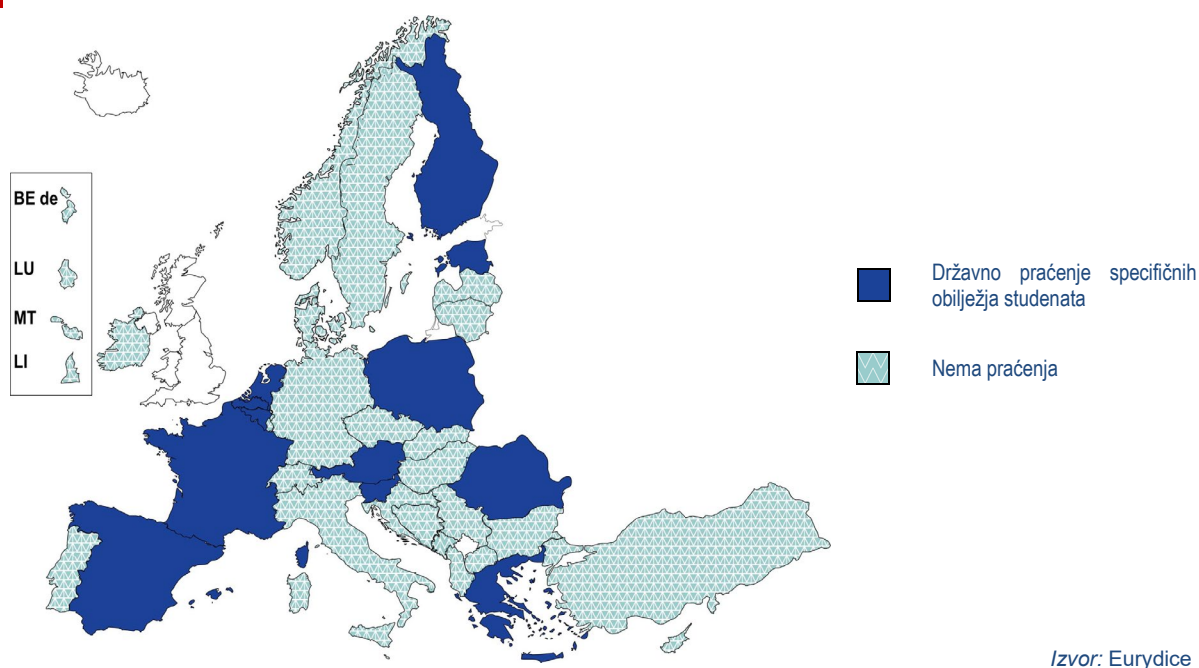
Trenutačno velika većina zemalja koje sudjeluju u ovom izvješću ima nacionalne politike mobilnosti neovisne o europskim programima mobilnosti. Samo je nekoliko obrazovnih sustava (francuska i flamanska zajednica u Belgiji, Francuska, Nizozemska, Austrija, Slovenija i Norveška) usmjerilo svoje

politike mobilnosti na studente sa specifičnim obilježjima. Na primjer, Slovenija ima politiku usmjerenu na mobilnost studenata slabijeg socioekonomskog statusa. Francuska podupire mobilnost izbjeglica u Francuskoj. Također ima posebnu strategiju („Bienvenue en France”) prilagođenu studentima izvan Europe, kojom se pojednostavljaju zahtjevi za vizu i uvode diferencirane upisnine. No, „diferencirane” naknade znače da se studentima izvan Europe mogu naplaćivati veće naknade, što potencijalno negativno utječe na pravičnost.

Državno praćenje specifičnih obilježja

Na slici 8.2. prikazano je imaju li zemlje državni sustav praćenja specifičnih obilježja studenata, osim spola i dobi, koji sudjeluju u fizičkoj mobilnosti.

Slika 8.2.: Državno praćenje specifičnih obilježja studenata koji sudjeluju u fizičkoj mobilnosti, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

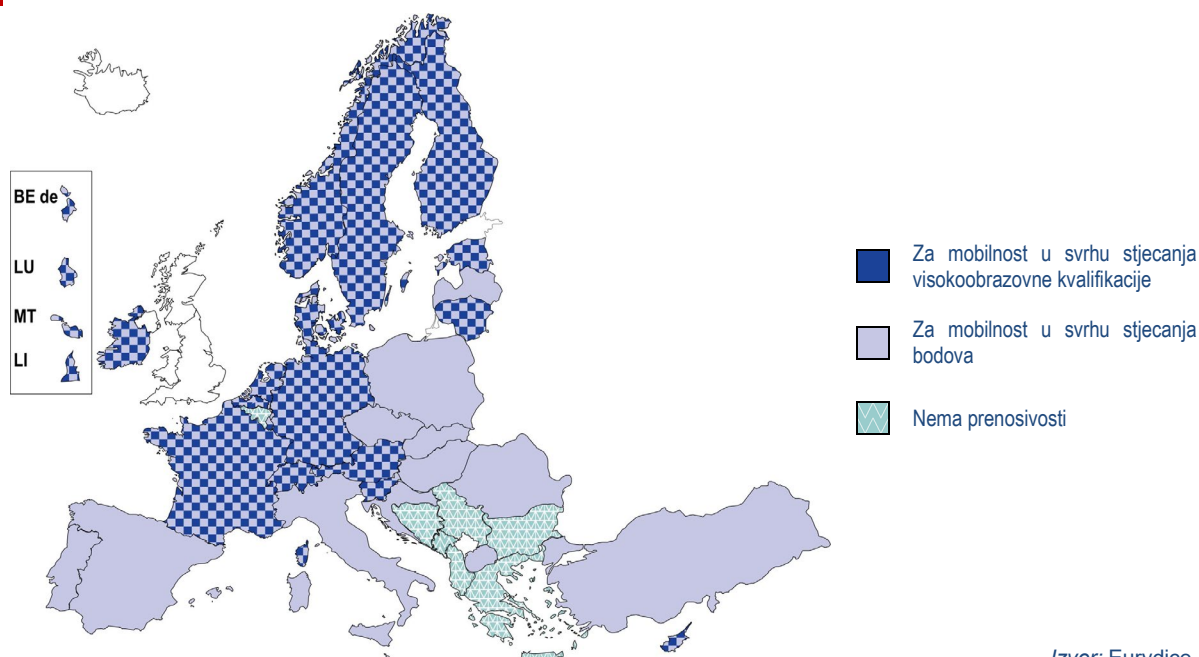
Od 38 obrazovnih sustava koji su dostavili podatke, samo 12 ima sustav praćenja specifičnih obilježja studenata koji sudjeluju u fizičkoj mobilnosti. Osobito je zanimljiv slučaj Nizozemske, koja je razvila sveobuhvatan sustav vrednovanja. Sustav kontinuirano pruža informacije, ne samo o širokom spektru specifičnih obilježja i potreba studenata koji sudjeluju u programima mobilnosti, nego i o vrednovanju njihova sudjelovanja u mobilnosti. Na primjer, glede odlazne mobilnosti, specifična obilježja koja su obuhvaćena, osim spola i dobi, uključuju studente prve generacije, one s posebnim obrazovnim potrebama ili invaliditetom, nacionalnost, migrantsko podrijetlo, izbjeglice i radni status prije visokog obrazovanja.

Iako Švedska navodi kako ne postoji državno sustavno praćenje, ističe *ad hoc*-studije koje se primjenjuju za pružanje informacija o studentima koji studiraju u inozemstvu. Na primjer, Švedska statistika i Švedsko vijeće za visoko obrazovanje (Švedska statistika, 2019.) izradili su studiju pod nazivom „Put prema studiju u inozemstvu” čiji je zaključak da studenti koji odluče studirati u inozemstvu vjerojatnije imaju roditelje s visokim prihodima i dobrim obrazovanjem.

Prenosivost stipendija

Jedna od mjera koja može igrati ulogu u pružanju potpore studentima, a osobito studentima u nepovoljnom položaju, kako bi ostvarili korist od mobilnosti je mogućnost zadržavanja i korištenja stipendija u inozemstvu. Na slici 8.3. dan je pregled prenosivosti stipendija u različitim zemljama uz razlikovanje mobilnosti u svrhu stjecanja visokoobrazovne kvalifikacije i bodova.

Slika 8.3.: Prenosivost stipendija za mobilnost u svrhu stjecanja visokoobrazovne kvalifikacije i bodova, 2020./2021. godine

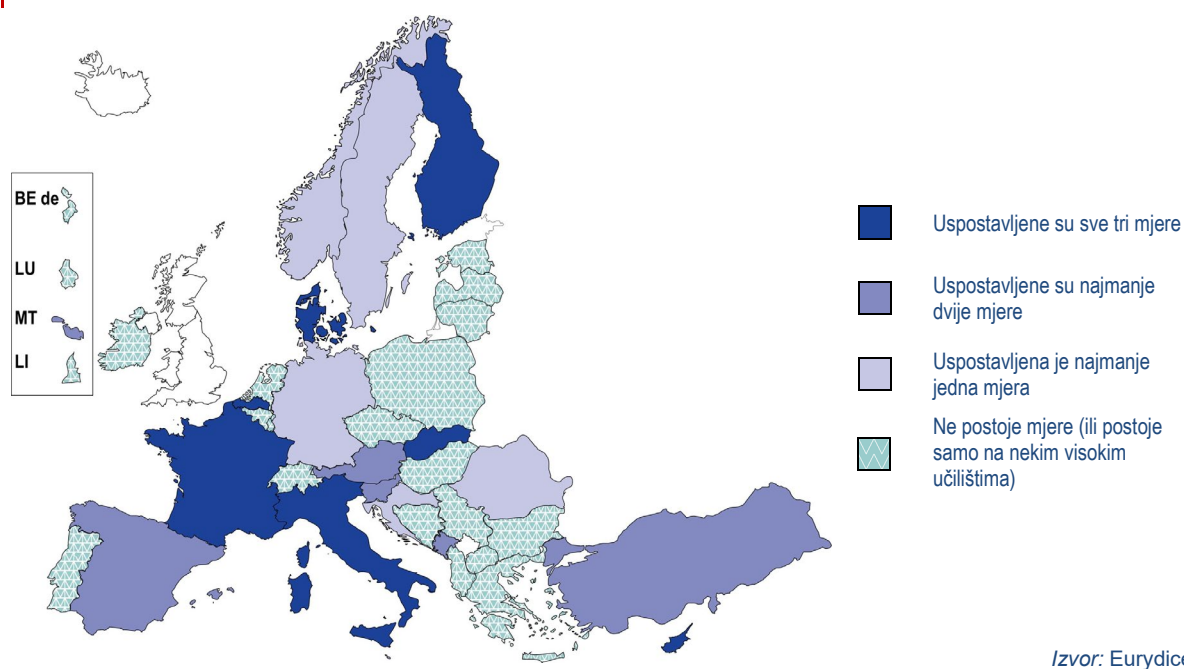
Slika pokazuje da u većini zemalja (30) postoje stipendije na temelju potreba i/ili univerzalne stipendije koje su u potpunosti prenosive za razdoblje mobilnosti. Od tih zemalja, više od polovice ih ima stipendije za mobilnost u svrhu stjecanja visokoobrazovne kvalifikacije i bodova.

Mjere za potporu ranjivim, ugroženim ili nedovoljno zastupljenim studentima u obrazovnoj mobilnosti

Na slici 8.4. prikazano je postoje li posebne mjere, osim prenosivosti stipendija, za potporu ranjivim, ugroženim ili nedovoljno zastupljenim studentima u sudjelovanju u mobilnosti. Pokazatelj osobito analizira dostupnost sljedećih stavki: 1) usluge usmjeravanja, 2) usluge mentorstva kako bi se poboljšala postignuća i dobrobit studenata i 3) subvencionirane usluge smještaja i obroka/kantine dostupne i pristupačne svim studentima.

Slika pokazuje imaju li zemlje najmanje jednu, dvije ili sve tri uspostavljene mjere. Sve navedene mjere trebale bi biti sustavno dostupne odlaznim ili dolaznim studentima ili objema kategorijama.

Slika 8.4.: Mjere za potporu ranjivim, ugroženim ili nedovoljno zastupljenim studentima u mobilnosti, 2020./2021. godine

Objašnjenje

Na slici je prikazano koje zemlje (obrazovni sustavi) sustavno nude dolaznim i/ili odlaznim studentima jedno ili više od sljedećeg: usluge usmjeravanja, mentorstvo za poboljšanje dobrobiti i postignuća studenata, subvencionirani smještaj i usluge obroka/kantine dostupne svim studentima.

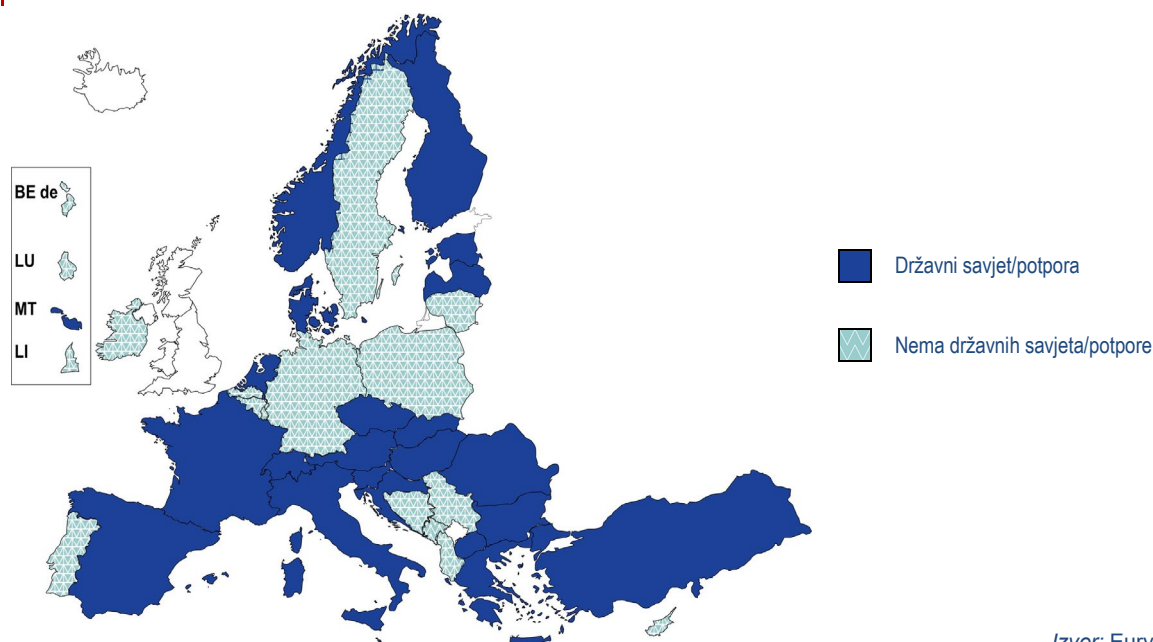
Vrlo je malo zemalja (flamanska zajednica u Belgiji, Francuska, Italija, Cipar, Slovačka i Finska) u kojima se sustavno provode sve tri mjere. Dio objašnjenja neprovođenja svih triju mjera može biti i to da je riječ o području u kojem je državna regulacija relativno slaba, a visoka učilišta mogu sama donositi odluke. Stoga se stvarno stanje na visokim učilištima može znatno razlikovati od ovog prikaza.

Jednako tako, treba uzeti u obzir da postoje i druga sredstva za potporu međunarodnoj mobilnosti ranjivih, ugroženih ili, općenito, nedovoljno zastupljenih studenata. Na primjer, u Litvi studenti mogu podnijeti zahtjev za financiranje studiranja u inozemstvu. Proces odabira temelji se na bodovnom sustavu, a studenti s invaliditetom ili obitelji s niskim prihodima dobivaju dodatne bodove, čime se povećavaju izgledi za uspjeh njihove prijave.

Dostupnost i provedba novih tehnologija

Na slici 8.5. prikazano je odnosi li se državna politika na provedbu i dostupnost novih tehnologija. Osim toga, posebno se pitao zemlje savjetuju li i podupiru li državne vlasti visoka učilišta u primjeni takvih tehnologija u nastavi i učenju.

Slika 8.5.: Državna tijela koja savjetuju visoka učilišta o primjeni novih tehnologija u nastavi i učenju, 2020./2021. godine

Karta pokazuje kako više od polovice (21) zemalja koje su dostavile podatke pruža potporu i savjete visokim učilištima. To se može učiniti na različite načine. Na primjer, malteška Agencija za daljnje i visoko obrazovanje (MFHEA) objavila je 2021. godine Smjernice za osiguravanje kvalitete za pružatelje mrežnih usluga učenja na Malti, s naglaskom na primjenu novih tehnologija u nastavi i učenju. Danska je 2019. godine pokrenula nacionalni akcijski plan za visoko obrazovanje glede digitalnih kompetencija i digitalnog učenja. Jedan od glavnih ciljeva akcijskog plana bio je jačanje digitalnog učenja osposobljavanjem akademskog osoblja u području digitalnih kompetencija.

Pokazatelj iz tablice rezultata 8. – Pravičnost i uključenost u programima mobilnosti

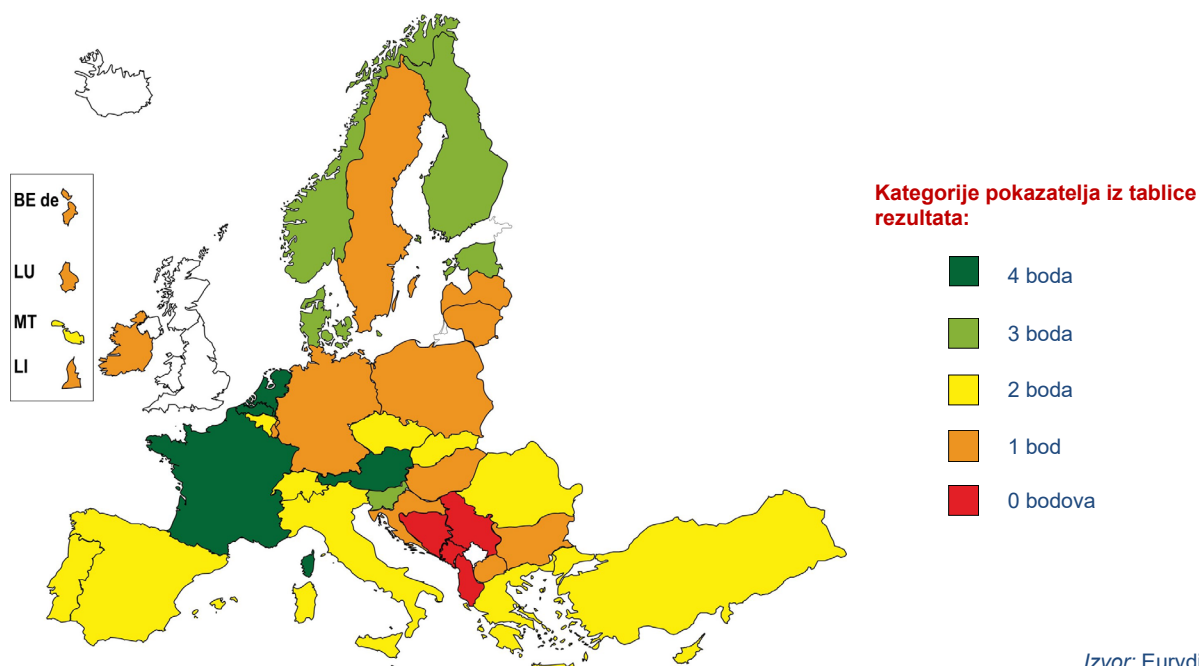
U tablici rezultata 8. sažete su informacije prikazane u ovom poglavlju. Prikazano je jamče li zemlje i povećava li se pristupačnost programima mobilnosti za studente iz ranjivih, ugroženih ili nedovoljno zastupljenih skupina.

Pokazatelj iz tablice rezultata sastoji se od četiri kriterija kako slijedi:

1. Nacionalne politike mobilnosti s naglaskom na specifična obilježja.
2. Prenosivost stipendija za mobilnost u svrhu stjecanja visokoobrazovne kvalifikacije i bodova.
3. Smjernice, usluge mentorstva, subvencionirani smještaj, obroci/kantina uspostavljeni su na svim visokim učilištima za dolazne i/ili odlazne studente.
4. Državna tijela savjetuju visoka učilišta o primjeni novih tehnologija u nastavi i učenju.

Kada su uspostavljena sva četiri elementa, zemlja je označena tamnozelenom bojom, a rezultat je 4. Isto tako, zemlje s tri elementa prikazane su svijetlozelenom bojom, a rezultat iznosi 3. One s dva elementa prikazane su žutom bojom i s rezultatom 2, a jedan je kriterij prikazan narančastom bojom s rezultatom 1. Zemlje bez elemenata prikazane su crvenom bojom te im rezultat iznosi 0.

Slika 8.6.: Pokazatelj iz tablice rezultata 8. – Državne politike mobilnosti i pravičnost, 2020./2021. godine

Ovaj pokazatelj govori da su četiri zemlje (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija) koncentrirane u crvenoj kategoriji, pri čemu nijedan od kriterija nije ispunjen, dok je 13 zemalja u narančastoj kategoriji te je na snazi jedan od elemenata. Dvanaest zemalja nalazi se u žutoj kategoriji s ispunjena dva kriterija i ostvarena dva boda. Pet sustava ima tri boda te su u svijetlozelenoj kategoriji, a četiri sustava (flamanska zajednica u Belgiji, Francuska, Nizozemska i Austrija) na temelju iznesenih informacija ispunjavaju sve kriterije za tamnozelenu kategoriju.

Općenito, na tom je pokazatelju ukupni rezultat 68 od maksimalno 152. To upućuje na činjenicu da se potpora politici usmjerena na poboljšanje pravičnosti u mobilnosti još može znatno unaprijediti.

PRINCIP I SMJERNICE 9. – DRUŠTVENI ANGAŽMAN

Princip:

Visoka učilišta trebala bi osigurati da društveni angažman u visokom obrazovanju promiče raznolikost, pravičnost i uključivost.

Smjernice:

Društveni angažman treba smatrati procesom u kojem visoka učilišta surađuju s dionicima zajednice u poduzimanju zajedničkih aktivnosti koje mogu biti obostrano korisne. Kao i politike socijalne dimenzije, društveni angažman trebalo bi biti dio temeljne misije visokog obrazovanja. Zajednica bi trebala sudjelovati u poučavanju i učenju, istraživanju, razmjeni usluga i znanja, studenata i osoblja te upravljanju visokim učilištima. Takav angažman pruža cjelovitu osnovu na kojoj sveučilišta mogu rješavati širok raspon društvenih potreba, uključujući one ranjivih, ugroženih i nedovoljno zastupljenih skupina, istodobno obogaćujući svoje nastavne, istraživačke i druge osnovne funkcije.

Dionici zajednice (npr. lokalne vlasti, kulturne organizacije, nevladine organizacije, poduzeća, građani) trebali bi moći smisleno surađivati s dionicima visokog obrazovanja putem otvorenog dijaloga. Time će se omogućiti istinska partnerstva sveučilišta i zajednice koja mogu učinkovito rješavati socijalne i demokratske izazove.

9.1. Uvod

Princip i smjernice 9. i pravičnost

Ovaj princip i njegove smjernice naglašavaju važnu ulogu visokih učilišta u razvoju aktivnosti društvenog angažmana. Društveni angažman smatra se procesom u kojem visoka učilišta surađuju s dionicima zajednice u poduzimanju zajedničkih aktivnosti koje mogu biti obostrano korisne. Takvi dionici mogu biti lokalne vlasti, kulturne organizacije, nevladine organizacije, poduzeća i građani ili skupine građana. Visoka učilišta i dionici zajednice mogu surađivati na pitanjima koja se odnose na lokalno ili regionalno okruženje i opće blagostanje građana. Kako smjernice ističu, društveni angažman može se razvijati i unaprijediti kroz rad visokih učilišta u nastavi i učenju, istraživanju, pružanju usluga i razmjeni znanja. Također može biti važno sredstvo za razvoj potpornih mjera za ranjive, ugrožene i nedovoljno zastupljene skupine.

Metodološki izazovi

Glavni metodološki izazov za ovo izvješće su poteškoće u procjeni opsega djelovanja društvenog angažmana i podrške javnih tijela. Na visokim učilištima može doći do važnog rada na društvenom angažmanu koji ostaje skriven javnim vlastima, osim ako namjerno ne pokušaju saznati za to ili imaju jasnu želju poduprijeti ga. U takvim bi slučajevima javna tijela vjerojatno uspostavila mehanizam kojim bi visoka učilišta mogla izvješćivati o svojim aktivnostima, osobito ako se pruži financijska ili druga potpora. Također bi bilo logično da se aktivnost društvenog angažmana uzme u obzir u postupcima vanjskog vrednovanja osiguranja kvalitete.

Stoga se u izvješću ponajprije htjelo ispitati pružaju li javne vlasti potporu visokim učilištima za aktivnosti društvenog angažmana, a zatim razmatra li se društveni angažman tijekom aktivnosti vanjskog osiguranja kvalitete.

9.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 9.

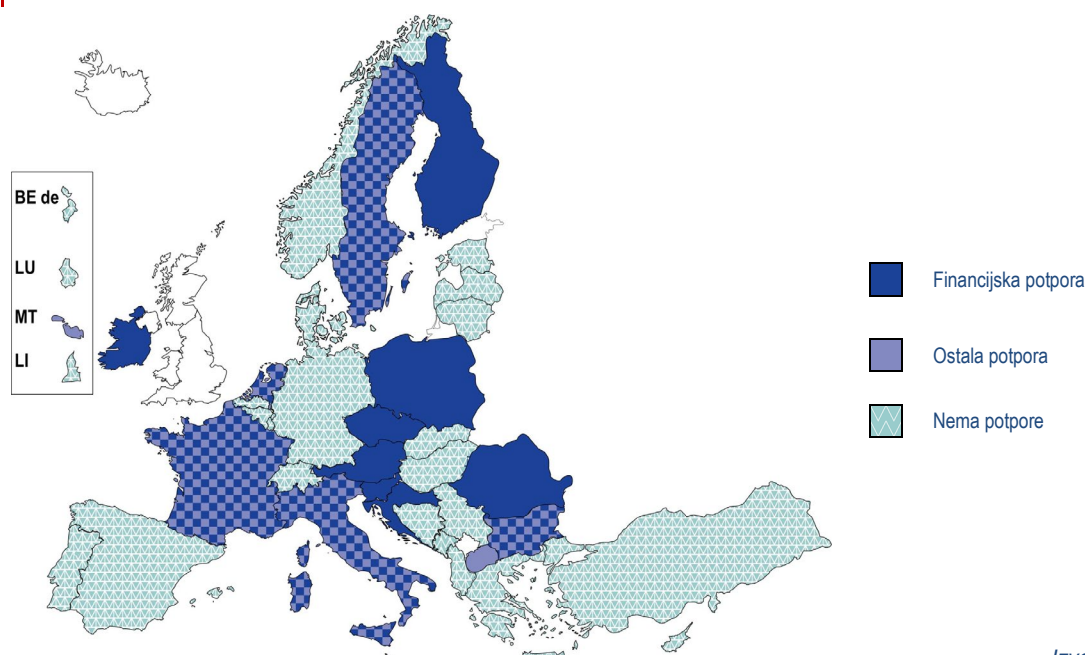
U devetom poglavlju predlažu se pokazatelji koji daju odgovore na sljedeća pitanja:

1. Pružaju li državna tijela potporu visokim učilištima u razvoju aktivnosti društvenog angažmana usmjerenih na pravičnost i uključivost? (Slika 9.1.)
2. Postoje li propisi da agencije za vanjsko osiguranje kvalitete vrednuju aktivnosti društvenog angažmana visokih učilišta usmjerenih na pravičnost i uključivost? (Slika 9.2.)

Potporna razvoju aktivnosti društvenog angažmana

Na slici 9.1. prikazano je pružaju li državna tijela potporu visokim učilištima u razvoju aktivnosti društvenog angažmana usmjerenih na pravičnost i uključivost. Ovaj pokazatelj nudi informacije o tome pružaju li zemlje financijsku ili nefinancijsku potporu.

Slika 9.1.: Potpora pružena visokim učilištima za razvoj aktivnosti društvenog angažmana usmjerenih na pravičnost i uključivost, 2020./2021. godine

Izvor: Eurydice

Većina zemalja ne pruža potporu aktivnostima društvenog angažmana koje su izričito usmjerene na pravičnost i uključivost. Tako je u 23 obrazovna sustava. Među ostalim, 13 sustava pruža financijsku potporu, pet i financijsku i nefinancijsku, a dva samo nefinancijsku potporu za društveni angažman.

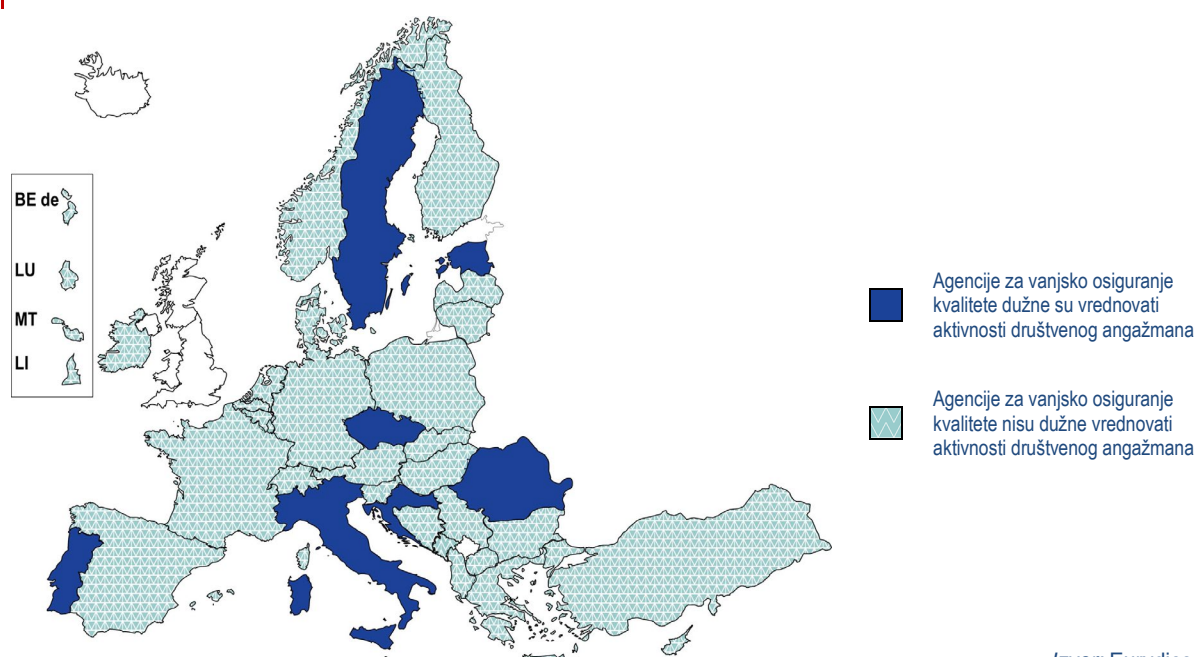
Kada zemlje pružaju financijsku potporu razvoju pravičnosti i uključivosti kroz aktivnosti društvenog angažmana, pretpostavka je često široko razumijevanje uloge visokih učilišta. Na primjer, u Estoniji misija visokih učilišta obuhvaća suradnju sa širim društvom, a administrativni sporazumi između države i sveučilišta, koji su temelj financiranja, uključuju propise za potporu cjeloživotnom učenju i širenju pristupa visokom obrazovanju, uzimajući u obzir potrebe različitih skupina u društvu. U Švedskoj, pak, ovlasti visokih učilišta uključuju suradnju s lokalnom zajednicom te osiguravaju da znanje i stručnost visokog obrazovanja donose korist društvu. U Sloveniji postoje zajednički projekti između visokih učilišta i organizacija u gospodarskom/negospodarskom sektoru za rješavanje različitih

društvenih izazova s pomoću aktivnosti kao što su mentorski programi. U Poljskoj je opseg aktivnosti usmjereniji, a sredstva su namijenjena promjeni stava i većoj dostupnosti osobama s invaliditetom.

Vanjsko osiguranje kvalitete

Na slici 9.2. razmatra se postoje li propisi da agencije za vanjsko osiguranje kvalitete razmotre aktivnosti društvenog angažmana visokih učilišta usmjerene na pravičnost i uključivost. Budući da su propisi glede vanjskog osiguranja kvalitete usredotočeni na prioritete javnih tijela, slika upućuje na važnost društvenog angažmana. Djeluje i kao zamjenski pokazatelj shvaćanja društvenog angažmana kao dijela osnovnih funkcija visokih učilišta.

Slika 9.2.: Agencije za vanjsko osiguranje kvalitete potrebne za vrednovanje aktivnosti društvenog angažmana usmjerenih na pravičnost i uključivost, 2020./2021. godine

Samo sedam zemalja (Češka, Estonija, Hrvatska, Italija, Portugal, Rumunjska i Švedska) ima državne propise kako bi agencije za vanjsko osiguranje kvalitete vrednovala aktivnosti društvenog angažmana visokih učilišta. U Portugalu javna tijela ne pružaju potporu visokim učilištima za društveni angažman, no zahtijevaju da takve aktivnosti vrednuju agencije za vanjsko osiguranje kvalitete – situacija koja se može smatrati pomalo paradoksalnom. Zanimljivo je napomenuti i da osam zemalja (Bugarska, Irska, Francuska, Nizozemska, Austrija, Slovenija, Finska i Švedska) koje osiguravaju sredstva za aktivnosti društvenog angažmana ne zahtijevaju da se te aktivnosti razmotre u vanjskom vrednovanju osiguranja kvalitete.

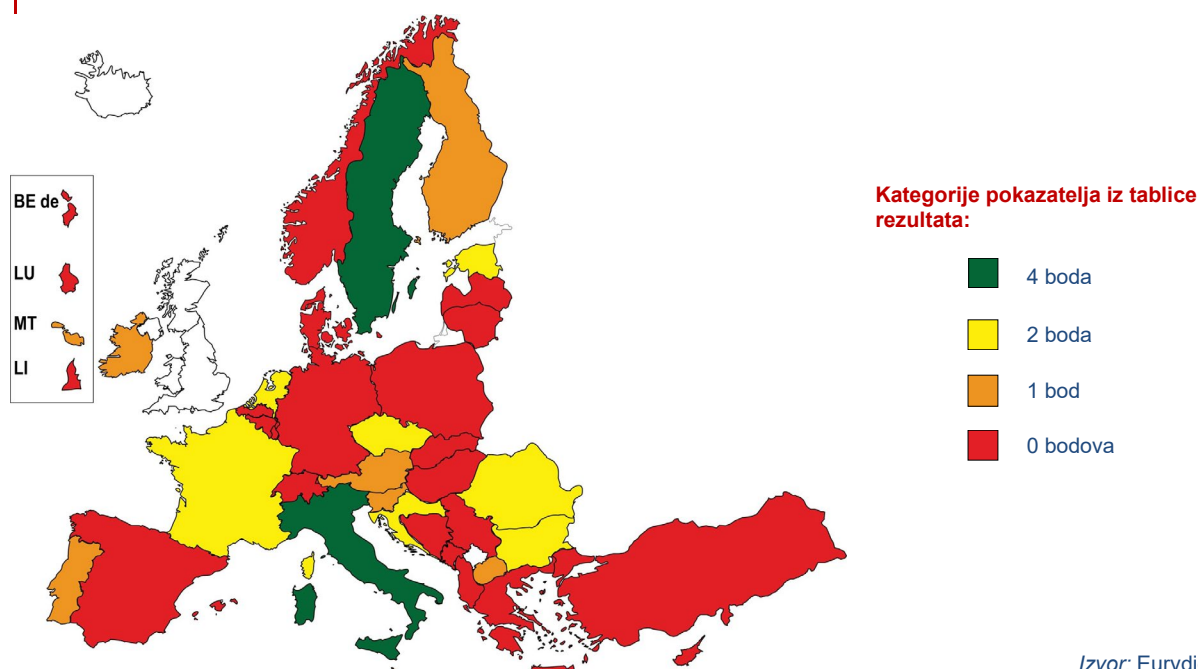
Pokazatelj iz tablice rezultata 9. – Potpora javnih tijela društvenom angažmanu visokih učilišta

Složeni pokazatelj iz tablice rezultata predlaže se na temelju elemenata iz dviju karata u ovom odjeljku. Sastoji se od tri kriterija kako slijedi:

1. Financijska potpora javnih tijela aktivnostima društvenog angažmana bila je usmjerena na pravičnost i uključivost.
2. Ostale javne vlasti podupiru aktivnosti društvenog angažmana usmjerene na pravičnost i uključivost.
3. Agencije za vanjsko osiguranje kvalitete dužne su vrednovati aktivnosti društvenog angažmana.

Kada su uspostavljena tri elementa, zemlja je prikazana u tamnozelenoj boji i ima četiri boda. U tom slučaju postoji jedan bod po elementu, uz još dodatan bod za uspostavljanje sva tri elementa jer ne postoji svijetlozelena kategorija. Ako postoje dva elementa, zemlja je prikazana u žutoj boji i ima dva boda, jedan element prikazan je u narančastoj boji, a rezultat je jedan, a zemlje koje nemaju nijedan element prikazane u crvenoj boji i nemaju bodova.

Slika 9.3.: Pokazatelj iz tablice rezultata 9. – Potpora javnih tijela društvenom angažmanu visokih učilišta, 2020./2021. godine

Ovaj pokazatelj iz tablice rezultata upućuje na to da je potreban znatan napredak. Dvadeset i dva obrazovna sustava nalaze se u crvenoj kategoriji, bez pružanja potpore ili pozornosti ulozi društvenog angažmana visokih učilišta. Na suprotnoj su strani samo dvije zemlje – Italija i Švedska – u tamnozelenoj kategoriji, gdje javne vlasti pružaju financijsku i ostalu potporu, a agencije za vanjsko osiguranje kvalitete dužne su obratiti pozornost na to u svojim postupcima vrednovanja. Sedam zemalja prikazano je žutom bojom i ispunjena su dva kriterija, dok ih još sedam ispunjava jedan kriterij i prikazane su narančastom bojom.

Ukupan rezultat iznosi 27 od mogućih 152. Stoga je ovo pokazatelj koji ostavlja puno prostora za napredak.

PRINCIP I SMJERNICE 10. – POLITIČKI DIJALOG

Princip:

Tijela javne vlasti trebala bi sudjelovati u političkom dijalogu s visokim učilištima i drugim relevantnim dionicima o tome kako se već navedeni principi i smjernice mogu prenijeti i primjenjivati i na nacionalnoj i na institucionalnoj razini.

Smjernice:

Takvim političkim dijalogom trebalo bi se omogućiti da se razviju poticajne mjere politike kojima bi se trebala poštovati institucionalna autonomija, izbjeći nepotrebno administrativno opterećenje te time omogućiti konkretan napredak prema raznolikosti, pravičnosti i uključenosti u visokom obrazovanju.

U okviru navedenih principa i smjernica, stručna potpora i razmjena dobre prakse ključni su među zemljama EHEA kako bi se olakšao napredak prema uključenosti sustava visokog obrazovanja.

10.1. Uvod

Princip i smjernice 10. i pravičnost

Ovaj princip i njegove smjernice usredotočuju se na provedbu skupa principa i smjernica općenito. Cilj mu je osigurati uspostavu dijaloga između javnih tijela, visokih učilišta i drugih relevantnih dionika kako bi se unaprijedila provedba različitih principa i smjernica.

Metodološki izazovi

Ovaj se princip i smjernice mogu smatrati relativno jasnima. Glavna je zadaća u ovoj fazi utvrditi održava li se određeni politički dijalog o provedbi skupa principa i smjernica. U budućim ažuriranjima pokazatelja u ovom izvješću detaljnije informacije mogu se obuhvatiti o tematskim područjima u središtu pozornosti, kao i o ishodima političkog dijaloga. U izvješću se pozornost ograničila na to održava li se politički dijalog ili ne.

10.2. Pokazatelji za Princip i smjernice 10.

U ovom poglavlju predlaže se pokazatelj koji daje odgovor na sljedeće pitanje:

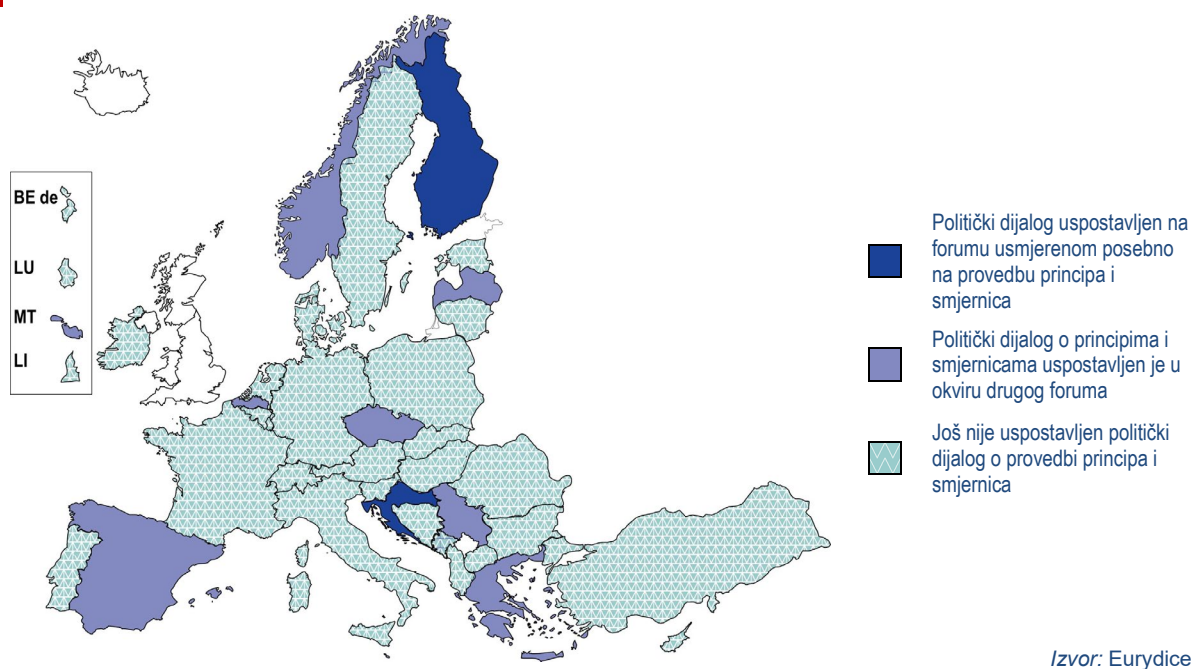
Je li od njihova službenog donošenja u studenom 2020. godine uspostavljen dijalog na najvišoj razini o provedbi principa i smjernica? (Slika 10.1.)

Pokazatelj je prikazan u obliku tablice rezultata na slici 10.2.

Politički dijalog o provedbi principa i smjernica

Na slici 10.1. prikazano je je li uspostavljen politički dijalog. Na slici se razlikuju sustavi visokog obrazovanja u kojima je uspostavljen poseban forum za dijalog kako bi se osigurala provedba principa i smjernica te oni u kojima je postojeće tijelo postalo zaduženo za provedbu.

Slika 10.1.: Politički dijalog o provedbi principa i smjernica, 2020./2021. godine

Hrvatska i Finska jedine su dvije zemlje koje su uspostavile poseban politički forum posvećen provedbi principa i smjernica. Dodatnih osam sustava navodi politički dijalog o provedbi principa i smjernica koji se provodi unutar već uspostavljenog nacionalnog tijela ili foruma za politiku visokog obrazovanja. U većini (28) zemalja sudionica još nije uspostavljen politički dijalog o provedbi principa i smjernica.

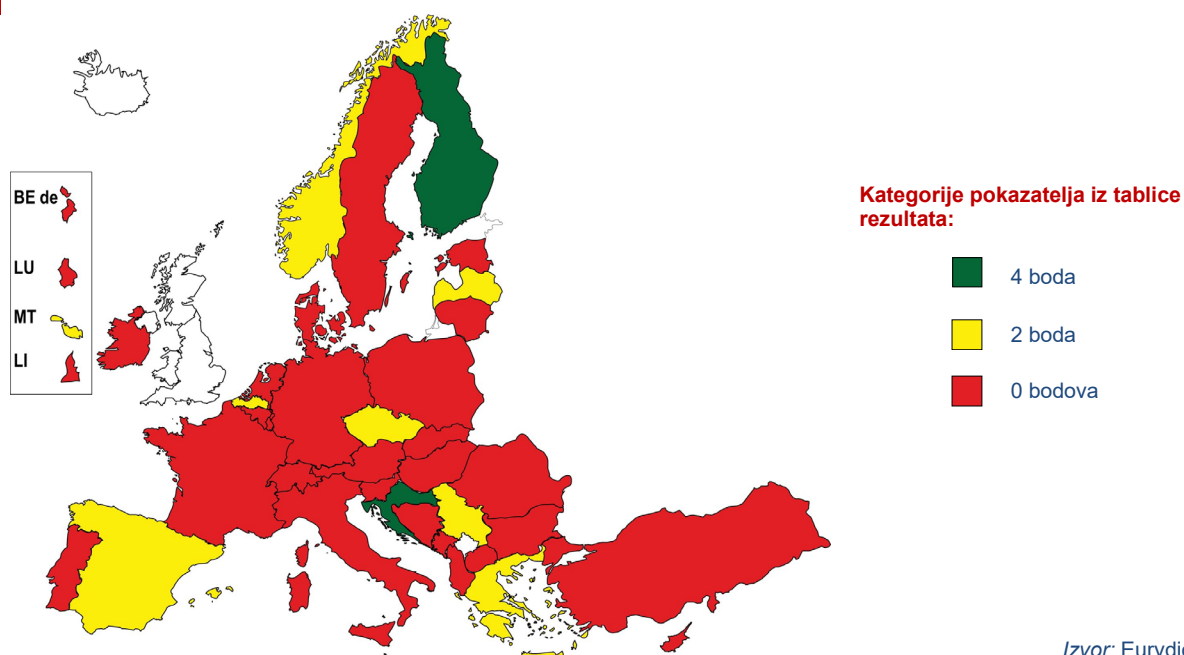
Pokazatelj iz tablice rezultata 10. – Politički dijalog

Slika 10.2. pokazatelj je iz tablice rezultata koji se temelji na elementima prikazanima u ovom odjeljku.

Ako je politički dijalog uspostavljen na forumu koji je posebno usmjeren na osiguranje provedbe principa i smjernica, zemlja je prikazana u tamnozelenoj boji i dobiva četiri boda. Ako se politički dijalog o principima i smjernicama provodi unutar drugog foruma koji ima drugu svrhu, zemlja je označena žutom bojom s dva boda. Razlog tome je što se metoda provedbe kojom se forumu koji ima druge zadaće daje ta nova dodatna odgovornost smatra manje usmjerenom od provedbe putem posebnog političkog foruma. Napokon, kada nije uspostavljen politički dijalog o provedbi principa i smjernica, zemlja je prikazana crvenom bojom s nula bodova.

Za ovaj pokazatelj ne postoje svijetlozelene i narančaste kategorije. Kako bi se zadržala usporediva cjelokupna slika napretka na 10 pokazatelja iz tablice rezultata, za kriterije koji su ispunjeni ovim pokazateljem dodijeljena su dva umjesto jednog boda.

Slika 10.2.: Pokazatelj iz tablice rezultata 10. – Politički dijalog, 2020./2021. godine

Ovaj pokazatelj iz tablice rezultata pokazuje da je većina zemalja (28) koncentrirana u crvenoj kategoriji, pri čemu nijedan kriterij nije ispunjen. Osam zemalja nalazi se u žutoj kategoriji s dva boda jer navode postojanje političkog dijaloga o provedbi principa i smjernica koji se održava unutar uspostavljenog foruma. Samo dvije zemlje, Hrvatska i Finska, ispunjavaju kriterije za tamnozelenu kategoriju.

Kad je riječ o bodovima, rezultat iznosi 24 od maksimalno mogućih 152, što odražava činjenicu da je nekoliko zemalja poduzelo potrebne daljnje korake od donošenja principa i smjernica u studenom 2020. godine.

ZAKLJUČAK

U izvješću *Ususret pravičnosti i uključivosti u europskom visokom obrazovanju* izneseni su pokazatelji za vrednovanje politika u europskim sustavima prema pravičnosti i uključivosti u visokom obrazovanju. Odabrana je metoda analize trenutačne razine usklađenosti europskih sustava visokog obrazovanja s principima i smjernicama koje su dogovorile sve zemlje EHEA kao plan za preuzimanje obveze poboljšanja socijalne dimenzije.

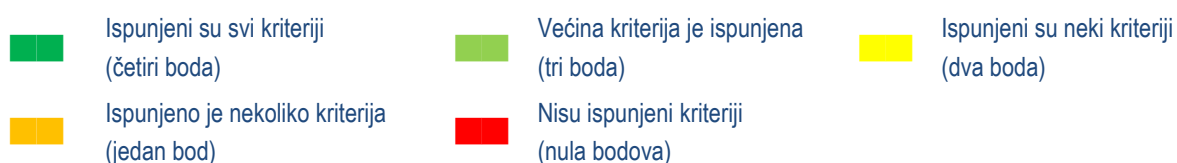
Deset principa koje su ministri dogovorili u EHEA-u predlažu mjere koje je potrebno poduzeti kako bi se poboljšala socijalna dimenzija u visokom obrazovanju i time ostvarila pravičnost. Principi su sljedeći:

1. Socijalna dimenzija trebala bi biti ključna za strategije visokog obrazovanja na razini sustava i institucija, kao i na razini EHEA i EU-a.
2. Zakonskim propisima ili strateškim dokumentima trebalo bi omogućiti visokim učilištima da razviju vlastite strategije kako bi ispunili svoju javnu odgovornost prema proširenju pristupa, sudjelovanju i završetku studija.
3. Uključivost cjelokupnog obrazovnog sustava trebala bi se poboljšati razvojem koherentnih politika od ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja pa sve do visokog obrazovanja i cjeloživotnog učenja.
4. Pouzdani podaci nužan su preduvjet za dokazano poboljšanje socijalne dimenzije visokog obrazovanja.
5. Tijela javne vlasti trebala bi imati politike koje omogućavaju visokim učilištima da osiguraju učinkovito savjetovanje i smjernice za potencijalne i upisane studente kako bi proširili pristup visokom obrazovanju, sudjelovanju u njemu i završetku istoga.
6. Javna tijela trebala bi visokim učilištima osigurati dostatno i održivo financiranje i financijsku autonomiju, što bi im omogućilo izgradnju odgovarajućih kapaciteta za prihvaćanje raznolikosti i doprinos pravičnosti i uključivosti u visokom obrazovanju.
7. Javna tijela trebala bi pomoći visokim učilištima da ojačaju svoju sposobnost u odgovaranju na potrebe raznovrsnije populacije studenata i osoblja te stvore uključiva okruženja za učenje i uključive institucionalne kulture.
8. Međunarodni programi mobilnosti u visokom obrazovanju trebali bi biti strukturirani i provedeni tako da potiču raznolikost, pravičnost i uključivost te bi osobito trebali poticati sudjelovanje studenata i osoblja iz ranjivih, ugroženih ili nedovoljno zastupljenih skupina.
9. Visoka učilišta trebala bi osigurati da društveni angažman u visokom obrazovanju promiče raznolikost, pravičnost i uključivost.
10. Tijela javne vlasti trebala bi sudjelovati u političkom dijalogu s visokim učilištima i drugim relevantnim dionicima o tome kako se već navedeni principi i smjernice mogu prenijeti i primjenjivati i na nacionalnoj i na institucionalnoj razini.

Kako bi se vizualno prikazao rezultat praktične provedbe smjernica u europskim zemljama koje su sudjelovale u studiji, u izvješću je korišten niz složenih pokazatelja iz tablice rezultata. Sljedeća slika daje točnu procjenu socijalne dimenzije u visokom obrazovanju po zemljama na temelju analize provedene u prethodnim poglavljima, prikazujući tako sve rezultate 10 pokazatelja iz tablice rezultata o principima i smjernicama.

Slika 11.1.: Rezultati 10 pokazatelja iz tablice rezultata o principima i smjernicama, 2020./2021. godine

	Princip i smjernice 1	Princip i smjernice 2	Princip i smjernice 3	Princip i smjernice 4	Princip i smjernice 5	Princip i smjernice 6	Princip i smjernice 7	Princip i smjernice 8	Princip i smjernice 9	Princip i smjernice 10	Bodovi po zemlji
Belgija (BE fr)	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	20
Belgija (BE de)	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	6
Belgija (BE nl)	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	18
Bugarska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	11
Češka	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	23
Danska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	16
Njemačka	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	14
Estonija	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	25
Irska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	14
Grčka	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	15
Španjolska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	25
Francuska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	25
Hrvatska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	18
Italija	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	28
Cipar	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	15
Letonija	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	8
Litva	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	17
Luksemburg	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	11
Mađarska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	14
Malta	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	25
Nizozemska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	18
Austrija	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	21
Poljska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	20
Portugal	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	19
Rumunjska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	24
Slovenija	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	20
Slovačka	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	9
Finska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	27
Švedska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	25
Albanija	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	7
Bosna i Hercegovina	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	3
Švicarska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	19
Lihtenštajn	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	6
Crna Gora	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	5
Sjeverna Makedonija	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	13
Norveška	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	24
Srbija	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	12
Turska	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	15
Bodovi po principu i smjernicama	91	65	62	97	76	73	51	68	27	24	635

Obrazovni sustav dobije četiri boda i nalazi se u tamnozelenoj kategoriji ako sadrži sve elemente koje zahtijevaju smjernice uzete u obzir. Ako zemlja ispuni jedan kriterij manje, dobiva tri boda i prikazana je u svijetlozelenoj boji. Žuta ima dva boda, narančasta jedan bod i, naposljetku, kada sustav visokog obrazovanja nema nijedan od potrebnih elemenata, pripada crvenoj kategoriji, koja iznosi nula bodova. Raspodjela bodova i boja moguća je zahvaljujući pokazateljima smišljenima za svaku smjernicu. Rezultati se temelje na odgovorima nacionalnih jedinica na upitnik predložen za potrebe izvješća te se stoga temelje na službenoj, administrativnoj dokumentaciji.

Slika 11.1. prikazuje da je ukupan broj bodova koji trenutačno ostvaruju zemlje obuhvaćene ovim izvješćem 635. Da su svi obrazovni sustavi bili u tamnozelenoj kategoriji, ukupan bi broj bio 1520 (38 obrazovnih sustava × 40 bodova), tako da sadašnji rezultati upućuju na to kako su europski sustavi proveli gotovo 42 % politika potrebnih za ispunjavanje obveza. To znači da se u Europi još mnogo toga mora poboljšati u rješavanju socijalne dimenzije u visokom obrazovanju.

Zemlje koje su postigle najviše rezultate, kao što je prikazano u gornjoj tablici, su Italija s 28 bodova i Finska s 27 bodova. Slijede Estonija, Španjolska, Francuska, Malta i Švedska s 25 bodova te Rumunjska i Norveška s 24 boda. To upućuje na činjenicu kako je riječ o zemljama koje trenutačno imaju najrazvijeniju politiku socijalne dimenzije u visokom obrazovanju, prema informacijama koje su dostavljene za ovo izvješće.

Na slici 11.1. prikazano je i koja područja politike zahtijevaju najveći napredak i koja se mogu dalje razvijati od relativno napredne polazišne točke. Pokazatelj iz tablice rezultata koji je postigao najveći rezultat pokazatelj je Principa i smjernica br. 4 (*Podaci*) s 97 bodova i Principa i smjernica br. 1 (*Strategije visokog obrazovanja sa socijalnom dimenzijom*) s 91 bodom. Područja politike koja su dobila najmanje pozornosti, kako je ocijenjeno trenutačnim stanjem, jesu Princip i smjernice br. 9 (*Društveni angažman*) i br. 10 (*Politički dijalog*), koji je postigao 27 odnosno 24 boda.

LITERATURA

Allen, A., i Goddard, R., 2017. *Education and Philosophy*. London, Sage.

Atkinson, A., 2015. *Inequality*. Cambridge, Harvard University Press.

Barone, C., 2019. Towards an education-based meritocracy? *ISA ESymposium for Sociology*, 9(1), str. 1 – 8.

Barone, C., Fougère, D. i van Zanten, A. 2019. Inequality in education. *G7 Magazine: Global Briefing Report*, <https://digital.thecatcompanyinc.com/g7magazine/france-2019/#inequalityeducation> [Preuzeto 29. studenoga 2021.].

DZHW (German Centre for Higher Education Research and Science Studies) ed., 2021. *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. EUROSTUDENT VII 2018-2021* [online] dostupno na: https://www.eurostudent.eu/download_files/documents/EUROSTUDENT_VII_Synopsis_of_Indicators.pdf [Preuzeto 13. siječnja 2022.].

Doolan K., Barada, V., Burić, I., Krolo, K., Tonković, Z., Scukanec Schimidt, N., Napier R. i Darmanin, M. 2021. *Student life during the COVID-19 pandemic lockdown: Europe-wide insights*, Brussels, European Students' Union.

Douglass Horsford, S., Scott, J. T. i Anderson, G. L. 2019. *The Politics of Education Policy in an Era of Inequality*. New York, Routledge.

Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2012. *The European Higher Education Area in 2012: Bologna Process Implementation Report*. Luxembourg – Ured za publikacije Europske unije.

Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2015. *The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report*. Luxembourg – Ured za publikacije Europske unije.

Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2018. *The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report*. Luxembourg – Ured za publikacije Europske unije.

Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2020a. *The European Higher Education Area in 2020: Bologna Process Implementation Report*. Luxembourg – Ured za publikacije Europske unije.

Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2020b. *Pravičnost u odgoju i obrazovanju u Europi*. Luxembourg – Ured za publikacije Europske unije.

Herbaut, E., i Geven, K. M. 2019. What works to reduce inequalities in higher education? A systematic review of the (quasi-)experimental literature on outreach and financial aid, *Policy Research Working Paper* No. 8802. Washington, DC: World Bank.

Laval, C. i Vergne, F. 2021. *Éducation Démocratique*. Paris, Editions La Découverte.

Low, R. 2005. Schooling as an impediment to social mobility in nineteenth and twentieth century Britain. U: McCulloch, G., ed. *The Routledge Falmer Reader in History of Education*. Abingdon, Routledge, str. 151 – 159.

Merry, M. S. 2020. *Educational Justice*. Cham, Palgrave Macmillan.

Moriña, A. 2017. Inclusive education in higher education: challenges and opportunities. *European Journal of Special Needs Education* 32(1), str. 3 – 17.

McNally, S. 2020. Gender differences in tertiary education: what explains STEM participation?, *EENEE Analytical Report for the European Commission*, No. 41.

OECD, 2021. *Education at a Glance 2021: OECD Indicators*. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b35a14e5-en>.

Piketty, T. 2021. *Une Brève Histoire de l'Égalité*. Paris, Éditions du Seuil.

Piketty, T. 2014. *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge, Harvard University Press.

Savage, M. 2021. *The Return of Inequality*. Cambridge, Harvard University Press.

Shaw, A. 2021. Inclusion of disabled Higher Education students: why are we not there yet?, *International Journal of Inclusive Education*, <https://doi.org/10.1080/13603116.2021.1968514>.

Simon, B. 2005. Can education change society? U: McCulloch, G. ed. *The Routledge Falmer Reader in History of Education*, Abingdon, Routledge, str. 139 – 150.

Sneyers, E. i De Witte, K. 2016. The interaction between dropout, graduation rates and quality ratings in universities, *Journal of the Operational Research Society* 68(4), str. 1 – 15.

Statistics Sweden, 2019: The road to study abroad. [online] dostupno na: <https://www.csn.se/download/18.52342fb716b4ff957b23149/1575641964707/uhr-vagen-till-utlandsstudier.pdf> [Preuzeto 21. ožujka 2022.].

POJMOVNIK

Agencija za osiguranje kvalitete – tijelo koje su osnovala tijela javne vlasti nadležna za vanjsko osiguranje kvalitete. Agencije trebaju imati važnu ulogu u osiguravanju odgovornosti visokih učilišta i mogu imati posebne ciljeve i razvojne uloge glede poboljšanja kvalitete.

Akadske smjernice – informacijske usluge, posebne konzultacije ili kolegiji smišljeni za potporu individualnom akademskom smjeru učenja studenata.

Bodovi (ECTS) – ECTS-bodovi predočuju opseg učenja koji se temelji na određenim ishodima učenja i povezanom opterećenju. Šezdeset ECTS-bodova dodjeljuje se za ishode učenja i odgovarajuće opterećenje redovite akademske godine ili odgovarajućeg trajanja, a koji se uglavnom sastoji od obrazovnih elemenata kojima se bodovi dodjeljuju (na temelju ishoda učenja i opterećenja). ECTS-bodovi se uglavnom izražavaju cijelim brojevima.

Certificiranje/priznavanje – postupak ili čin priznavanja obrazovnog ishoda koji proizlazi iz razdoblja osposobljavanja (ili obrazovanja). Takvo priznavanje može biti u obliku izdavanja certifikata i/ili dodjele bodova za pohađano osposobljavanje (ili obrazovanje). U posebnom kontekstu pitanja 7.3. certificiranje/priznavanje odnosi se na potvrdu o osposobljavanju koju izdaju ili priznaju državna tijela.

Ciklus – jedan od glavnih ciljeva Bolonjske deklaracije 1999. godine bilo je prihvaćanje sustava koji se temelji na dva ciklusa – preddiplomskom i diplomskom. Doktorski studiji su 2003. godine uključeni u bolonjsku strukturu i nazivaju se trećim ciklusom. Tako je EHEA definirala hijerarhiju triju viših obrazovnih ciklusa (prvi ciklus, drugi ciklus i treći ciklus). Godine 2018. dodani su kratkoročni programi visokog obrazovanja, odnosno programi na razini ISCED 5 do 180 ECTS-bodova s ishodima učenja nižim od razine prvog ciklusa.

Dolazna mobilnost – odnosi se na studente koji odlaze (tj. prelaze državnu granicu) u određenu zemlju na studij.

Društveni angažman (visokih učilišta) – uključivanje i sudjelovanje u djelovanju za dobrobit lokalne ili regionalne zajednice. Uključuje volonterske i humanitarne aktivnosti te je općenito motiviran vrijednostima i idealima socijalne pravde.

Državne vlasti – najviša razina vlasti koja je odgovorna za obrazovanje u pojedinoj zemlji uglavnom na nacionalnoj (državnoj) razini. No u Belgiji, Njemačkoj, Španjolskoj i Ujedinjenoj Kraljevini *Communauté, Länder, Comunidades Autónomas* upravna su područja koja su potpuno odgovorna ili dijele odgovornost s državnom razinom za sva ili većinu područja vezanih uz obrazovanje. Stoga se te administracije smatraju vrhovnim tijelima u područjima za koja su odgovorna, a u kojima dijele odgovornost s nacionalnom (državnom) razinom, pri čemu se i jedna i druga razina smatra vrhovnim tijelima.

Državni mehanizam koordinacije – radna skupina, tijelo ili institucija koja je osnovana ili ima posebne ovlasti za koordinaciju državnih politika u dobro definiranom području. Njezini članovi obično predstavljaju različita državna tijela i dionike koji su odgovorni za razvoj i provedbu državnih politika u određenom području.

Europski sustav prijenosa i prikupljanja bodova (ECTS) – sustav koji je usmjeren prema studentima za prikupljanje i prijenos bodova na temelju načela transparentnosti procesa učenja, poučavanja i vrednovanja. Cilj mu je olakšati planiranje, isporuku i procjenu studijskih programa i mobilnosti studenata priznavanjem postignuća učenja te kvalifikacija i razdoblja učenja.

Formalno učenje – podrazumijeva učenje koje se zbiva u organiziranoj i strukturiranoj sredini posebno posvećenoj učenju te uglavnom rezultira stjecanjem kvalifikacije, obično u obliku potvrde ili diplome. Obuhvaća sustave općeg obrazovanja, početnoga strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te visokog obrazovanja.

vidi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012H1222%2801%29>

Glavne mjere (mjere politike) – mjere usmjerene na sve ili veliku većinu studenata bez posebnog usmjeravanja na studente sa specifičnim obilježjima. Na primjer, usluge akademskog usmjeravanja koje su dostupne za sve i svakog studenta.

Indirektni troškovi sudjelovanja u visokom obrazovanju – svi troškovi vezani uz smještaj, prijevoz i obroke koje studenti trebaju pokriti dok sudjeluju u visokom obrazovanju. Često se spominju uz izravne troškove sudjelovanja u visokom obrazovanju, koji su obično školarine što ih studenti plaćaju, troškovi za udžbenike itd.

Informalno učenje – podrazumijeva učenje nastalo iz dnevnih aktivnosti vezanih uz posao, obitelj ili slobodno vrijeme, a koje nije organizirano ili strukturirano tako da ima ciljeve, duljinu trajanja ili potporu za učenje. S gledišta polaznika, ono može bit nenamjerno. Primjeri ishoda učenja stečenoga s pomoću informalnog učenja su vještine stečene s pomoću životnog i radnog iskustva, vještine upravljanja projektom ili IKT-vještine stečene na poslu, naučeni jezici i interkulture vještine stečene tijekom boravka u inozemstvu, IKT-vještine stečene izvan radne sredine, vještine stečene tijekom volontiranja, kulturnih aktivnosti, sporta, rada s mladima te s pomoću aktivnosti kod kuće (npr. njega djeteta).

Vidi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012H1222%2801%29>.

Invalidnost – svako dugoročno fizičko, mentalno, intelektualno ili senzorno oštećenje koje u interakciji s različitim preprekama može ugroziti puno ili učinkovito sudjelovanje osobe u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Izvanredan studij – za razliku od redovitog studija, izvanredan studij temelji se na stjecanju manje bodova, na primjer manje od 60 ECTS-a na godinu.

Izvanredni programi – programi višeg srednjoškolskog obrazovanja (primjerice večernja škola, dodatne godine itd.) usmjereni posebno na studente koji su pratili programe strukovnog obrazovanja ili osposobljavanja koji nisu omogućili pristup visokom obrazovanju i/ili studenti koji su napustili školu bez stjecanja srednjoškolske svjedodžbe kako bi ih poduprli u stjecanju srednjoškolske svjedodžbe koja omogućava pristup visokom obrazovanju. Ti se programi katkad nazivaju i programima druge prilike.

Javna nefinancijska potpora – mjere javne potpore studentima u obliku proizvoda ili usluga, kao što su subvencionirani smještaj, subvencionirani prijevoz, subvencionirani obroci itd. Obično uključuje plaćanje javnog financiranja trećoj strani koja je odgovorna za pružanje određene robe ili usluge. Suprotno tome, javna novčana potpora studentima i njihovim obiteljima uključuje javne stipendije, javno subvencionirane kredite, porezne olakšice i obiteljske naknade.

Kombinirano učenje – način učenja koji kombinira učenje putem interneta s učenjem u učionici.

Kratkoročni programi – programi kraći od 180 ECTS-bodova (ili koji traju manje od tri godine), a rezultiraju kvalifikacijom koja je priznata na nižoj razini od kvalifikacije na kraju prvog ciklusa. Kvalifikacije kratkoročnih programa prepoznate su kao razina 5 u sveobuhvatnom okviru kvalifikacija za Europski prostor visokog obrazovanja (QF-EHEA), na razini 5 u Europskom kvalifikacijskom okviru (EQF) i na razini 5 u klasifikaciji ISCED-a.

Kvantitativni ciljevi – mjerljivi ciljevi koji definiraju cilj koji treba postići u određenom vremenu u smislu konkretnog postotka ili broja.

Lokalni/regionalni socioekonomski kontekst (visokih učilišta) – odnosi se na socioekonomske čimbenike na lokalnoj ili regionalnoj razini koji mogu utjecati na životne izgleda pojedinca, uključujući pristup obrazovanju. Ti socioekonomski čimbenici obično uključuju sveukupnu razinu obrazovanja stanovništva, stanovanje, aktivnost na tržištu rada, bogatstvo, ali i kulturnu i vjersku diskriminaciju, gustoću stanovništva, razine korupcije i kriminala itd.

Matični studenti – studenti koji su građani ili stanovnici u zemlji studija, kao i studenti koji imaju ista prava kao i ti građani ili stanovnici. Primjerice, unutar Europske unije studenti koji su državljani država članica EU-a imaju status matičnih studenata.

Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja (ISCED) – razvijena je kako bi se olakšala usporedba statistike i pokazatelja obrazovanja diljem zemalja na temelju jedinstvenih i međunarodno dogovorenih definicija. Opseg ISCED-a obuhvaća sve organizirane i stalne mogućnosti učenja za djecu, mlade i odrasle uključujući i one s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama bez obzira na institucije ili organizacije koje ih nude ili oblik u kojemu se nude.

Mentorstvo – pristup razvoju usmjeren na odnos koji se temelji na interakciji dviju osoba za unaprjeđenje postignuća i dobrobiti pojedinca.

Migranti ili osobe migrantskog podrijetla – osobe koje se sele iz jedne zemlje u drugu ili čiji su se roditelji ili djedovi preselili iz jedne zemlje u drugu. U Europskoj uniji građani koji se sele u drugu državu članicu ne smatraju se migrantima, nego mobilnima u EU. Slijedom toga, samo se osobe rođene u zemlji koja nije članica EU-a smatraju migrantima u EU.

Misija institucije – službena ili opća misija visokog učilišta. Misija institucije može izložiti principe koji su dio temelja ili funkcije visokog učilišta i/ili opće ciljeve koje nastoji postići svojom funkcijom.

Mobilnost u svrhu stjecanja bodova – kratkoročni je oblik mobilnosti, obično najviše godinu dana, s ciljem stjecanja bodova u stranoj instituciji u okviru tekućih studija u matičnoj instituciji.

Mobilnost u svrhu stjecanja visokoobrazovne kvalifikacije – dugoročni je oblik mobilnosti čiji je cilj stjecanje čitave diplome ili certifikata u zemlji odredišta.

Mrežni program – program visokog obrazovanja koji se ponajprije ili u cijelosti pruža putem računala povezanog s internetom, a ne pohađanjem programa u tradicionalnom visokom učilištu.

Nacionalni kvalifikacijski okviri za visoko obrazovanje – opisuju kvalifikacije u smislu razine, radnog opterećenja, ishoda učenja i profila. Okviri povezuju kvalifikacije i druga obrazovna postignuća u visokom obrazovanju na koherentan način i međunarodno su razumljivi.

Napuštanje studija – fenomen studenata koji započinju studijski program, ali ga ne nastavljaju ili ne završavaju.

Nedovoljno zastupljeni studenti – skupina studenata nedovoljno je zastupljena u odnosu na određena obilježja (primjerice spol, dob, državljanstvo, geografsko podrijetlo, socioekonomski status, etničku manjinu) ako je njezin udio među studentima niži od udjela usporedive skupine u ukupnom stanovništvu. To se može dokumentirati u trenutku upisa, tijekom studija ili kod diplomiranja. Pojedinci obično imaju nekoliko nedovoljno zastupljenih obilježja zbog čega uvijek treba uzeti u obzir kombinacije nedovoljno zastupljenih obilježja („međupovezanost”). Nadalje, nedovoljna zastupljenost može utjecati i na različite razine visokog obrazovanja – studijski program, fakultet ili odjel, visoko

učilište, sustav visokog obrazovanja. Ta je definicija komplementarna s Priopćenjem iz Londona, „studentska populacija koja pristupa visokom obrazovanju, sudjeluje u njemu i završava ga na svim razinama treba odražavati raznolikost našeg stanovništva”, ali je ne pokriva u potpunosti.

Neformalno učenje – podrazumijeva učenje koje se zbiva s pomoću planiranih aktivnosti (glede ciljeva učenja, trajanja učenja) u kojem je dostupna određena potpora za učenje (npr. odnos učenik – nastavnik). Može obuhvaćati programe koji razvijaju radne vještine, pismenost u odraslih i osnovno obrazovanje za one koji su prijevremeno napustili školovanje. Uobičajeni primjeri neformalnog učenja obuhvaćaju osposobljavanje na radnome mjestu s pomoću kojeg poduzeća osuvremenjuju i unaprjeđuju vještine vlastitih radnika poput IKT-vještina, strukturiranoga mrežnog učenja (npr. primjenom otvorenih obrazovnih izvora) i tečajevima koje organiziraju organizacije civilnog društva za vlastite članove, ciljane skupine i opću javnost.

vidi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012H1222%2801%29>

Odlazna mobilnost – odnosi se na studente koji su napustili zemlju boravišta (odnosno prešli državnu granicu) kako bi studirali drugdje (u kojoj se smatraju dolaznim studentima).

Posebne obrazovne potrebe – poteškoće u učenju ili invalidnost koje pojedincima više otežavaju učenje nego svojim vršnjacima.

Poticaji – osim propisa, obrazovne vlasti također mogu poticati visoka učilišta na praćenje određenih političkih stavki (primjerice potpora nedovoljno zastupljenim skupinama, povećanje broja studenata koji završe studij, uključivanje radnih mjesta ili mobilnosti u studijske programe itd.) putem poticaja. Poticaji mogu biti financijski, na temelju formula financiranja ili na temelju rezultata financiranja, ili mogu uključivati organizacijsku ili upravljačku potporu.

Praćenje – proces sustavnog prikupljanja podataka, analize i primjene informacija na državnoj razini kako bi se donositelji odluka mogli informirati. Sustavno praćenje mora obuhvatiti mehanizme prikupljanja podataka među ustanovama te omogućiti usporedbu podataka među ustanovama.

Pravičnost (u visokom obrazovanju) – princip socijalne pravde koji odražava pojam pravednosti. U kontekstu ovog izvješća pravednost se odnosi na jednake mogućnosti za sve u smislu pristupa visokom obrazovanju i napredovanja prema završetku studija. Široka definicija pravičnosti odnosi se ne samo na nominalno jednaka prava pristupa i napredovanja (tj. ista prava za sve), nego i na ciljane mjere i prava kojima se poboljšava pristup i napredovanje pojedinaca koji su nedovoljno zastupljeni na visokim učilištima, čak i ako se čini da su u suprotnosti s principom nominalne jednakosti (tj. dopuštanje posebnih prava rezerviranih samo za određene kategorije ljudi).

Prenosivost – mogućnost prijenosa potpore dostupne studentima u njihovoj matičnoj zemlji u inozemstvo (unutar EHEA-a) za mobilnost s ciljem stjecanja bodova (prenosivost bodova) ili mobilnosti s ciljem stjecanja visokoškolske kvalifikacije (prenosivost kvalifikacije).

Pripremni programi visokog obrazovanja – programi koji nude alternativne kvalifikacije za srednjoškolsku svjedodžbu. Zajedničko je tim programima da se nude polaznicima koji nemaju standardnu srednjoškolsku svjedodžbu te da se na kraju programa polaznicima dodijeli kvalifikacija koja je ekvivalentna standardnoj srednjoškolskoj svjedodžbi, ali nije istovjetna. Studenti koji uspješno završe takve programe mogu dobiti pristup visokim učilištima bez standardne srednjoškolske svjedodžbe.

Pristup (visokom obrazovanju) – pravo kvalificiranih kandidata da se prijave i razmotre za upis u visoko obrazovanje.

(Vidi Lisabonsku konvenciju o priznavanju)

Pristupni putovi visokom obrazovanju – putovi prema visokom obrazovanju različiti su formalni pristupni uvjeti koji se definiraju kao nužni uvjeti pristupa visokom obrazovanju. Pitanja odabira ili upisa u program nisu dio definicije.

Standardni put – upis na studij sa standardnom kvalifikacijom za upis. Standardna kvalifikacija za upis najčešće je diploma ili svjedodžba koju izdaje nadležno tijelo kojom se potvrđuje uspješan završetak obrazovnog programa i nositelju kvalifikacije daje pravo da se razmotri za upis na studij (obično svjedodžba višeg srednjoškolskog obrazovanja).

Alternativni pristupni put – pristup visokom obrazovanju bez standardne kvalifikacije za upis, na temelju zahtjeva koji nisu standardni uvjeti upisa (npr. na temelju kvalifikacija koje nisu kvalifikacije za standardni upis ili na temelju priznavanja prethodnog neformalnog i informalnog učenja).

Upis (na visoka učilišta i programe) – čin ili sustav kojim se kvalificiranim podnositeljima zahtjeva omogućava studiranje na određenom visokom učilištu i/ili određenom programu.

(vidi Lisabonsku konvenciju o priznavanju)

Priznavanje neformalnog i informalnog učenja – vrednovanje i formalno priznavanje neformalnog i informalnog učenja kako bi se:

- osigurao pristup visokom obrazovanju kandidatima bez srednjoškolske svjedodžbe ili
- u okviru programa visokog obrazovanja dodijelili bodovi za kvalifikaciju i/ili osiguralo izuzeće od nekih programskih uvjeta.

Prva generacija (student prve generacije) – student čiji roditelji i djedovi nisu završili visoko obrazovanje (ISCED 5-8).

Prvi put student – student koji sudjeluje u visokom obrazovanju (kratki, prvi, drugi ili treći ciklus) i još nije stekao diplomu visokog obrazovanja na razini u kojoj je upisan.

Ranjivi studenti – mogu biti izloženi riziku od nepovoljnog položaja (vidi gore), a osim toga imaju i posebne (zaštitne) potrebe. Primjerice, zato što pate od bolesti (uključujući psihičku bolest) ili su invalidi, maloljetnici, jer njihova boravišna dozvola ovisi o uspjehu njihovih studija (a time i o odlukama pojedinih nastavnika), jer su u opasnosti da budu diskriminirani. Ti su studenti ranjivi u smislu da možda neće moći osigurati svoje osobno blagostanje ili da se možda neće moći zaštititi od štete ili iskorištavanja te im je potrebna dodatna potpora ili pozornost.

Savjetovanje – pristup razvoju usmjeren na zadatke koji se temelji na primjeni interakcije dviju osoba za jačanje vještina, znanja i kompetencija pojedinca.

Smjernice za karijeru – informacijske usluge, specijalni tečajevi i/ili kontakti s potencijalnim poslodavcima smišljeni za studente (u visokom obrazovanju).

Socijalni dijalog – organiziran proces međusobne razmjene i komunikacije između tvoraca politika i određenih dionika o pitanjima od zajedničkog interesa povezanim s javnom politikom. Često je cilj socijalnog dijaloga pomoći kreatorima politika da se savjetuju s dionicima, ali za razliku od uobičajenih postupaka savjetovanja, sudionici socijalnog dijaloga unaprijed su određeni i očekuje se da će pridonijeti svojim spoznajama u dinamičnom procesu razmjene mišljenja. Socijalni dijalog u nekim je slučajevima oblik pregovora. Uglavnom, socijalni dijalog uključuje stvarne sastanke između sudionika

iako ti sastanci mogu biti i virtualni ili dislocirani (tj. postoji protok razmjene informacija između sudionika u različitim trenucima). Često je pokazatelj uspjeha procesa socijalnog dijaloga da su sve odluke ili zaključci doneseni konsenzusom.

Socioekonomski status – kombinirana ekonomska i sociološka mjera ekonomskog i socijalnog položaja pojedinca ili obitelji u odnosu na druge, temeljena na dohotku, razini obrazovanja i zanimanju. Definicije socioekonomskog statusa mogu se razlikovati ovisno o nacionalnom kontekstu.

Status izvanrednog studenta – razlika između različitih studentskih statusa često se temelji na radnom opterećenju studenata, mjereno ECTS-bodovima ili satima/tjednima. U nekim pak zemljama definicija se ne odnosi na radno opterećenje, nego na ograničeno sudjelovanje na predavanjima. To znači da bi izvanredni studenti u načelu trebali ostvariti isti broj bodova kao i redoviti studenti, ali se očekuje da će pohađati manje nastavnih sati i posvetiti više vremena samostalnom učenju.

Stipendija – javna financijska potpora namijenjena izravno studentima koja se ne mora vratiti.

Stipendija na temelju potreba – dodjeljuje se na temelju financijskoga stanja/socioekonomskog statusa studenta, što se najčešće procjenjuje na temelju prihoda roditelja i/ili studenata. Univerzalne stipendije koje nisu usmjerene na određene kategorije studenata i zapravo su dostupne svim studentima, tj. dostupne su svima. Stipendije se dodjeljuju u obliku paušalnog doprinosa (svi studenti primaju isti iznos) ili se tim iznosom uzima u obzir financijska situacija studenata, tj. stipendija se ne dodjeljuje ili se umanjuje ako student ima drugi izvor osobnog dohotka iznad određenog iznosa koji se dodjeljuje (gotovo) svim studentima.

Strategija (ili drugi glavni strateški plan) – službeni strateški dokument koji su izradile državne vlasti radi postizanja krajnjeg cilja. Strategija može uključivati viziju, utvrditi ciljeve (kvalitativne i kvantitativne), opisati procese, mjerodavna tijela i osobe, utvrditi izvore financiranja, dati preporuke itd. Ovisno o određenom obrazovnom sustavu, strategija se može odnositi na određeni dokument koji nosi naziv „strategija”, ali se može odnositi i na dokument (ili dokumente) koji opisuje glavni strateški plan istovjetan strategiji bez naziva „strategija”.

Strateški dokumenti – službeni dokument koji sadrži smjernice, obveze i/ili preporuke za politike visokog obrazovanja i/ili institucije.

Studenti u nepovoljnom položaju – studenti koji se suočavaju s posebnim izazovima takve naravi, koji su u usporedbi sa svojim vršnjacima u visokom obrazovanju u nepovoljnom položaju. Izazov može poprimiti razne oblike (npr. invalidnost, nizak obiteljski dohodak, malo ili nimalo obiteljske potpore, status siročeta, česta promjena škole, problemi s psihičkim zdravljem, trudnoća, obveze skrbi). Nepovoljan položaj može biti stalan, privremen ili povremeni. Studenti u nepovoljnom položaju mogu biti dio nedovoljno zastupljene skupine, ali ne nužno. Stoga pojmovi studenti u nepovoljnom položaju i nedovoljno zastupljeni studenti nisu sinonim.

Školarina – svaki iznos novca koji student plaća, a kojim formalno i obvezatno pridonosi troškovima vlastita visokog obrazovanja. To može obuhvaćati, ali nije ograničeno na, primjerice upisninu, naknadu za školarinu, naknadu za diplomu, administrativnu naknadu itd. Ne uzimaju se u obzir naknade za studentske udruge.

Učenje na daljinu – obrazovanje studenata koji nisu nazočni u ustanovi. To može biti putem mrežnog obrazovanja ili tečajeva korespondencije.

Uključivost/socijalna uključenost – proces unaprjeđenja sposobnosti, mogućnosti i sposobnosti osoba u nepovoljnom položaju na temelju njihova identiteta, za sudjelovanje u društvu. (Izvor: Svjetska banka 2013., Pitanja uključenosti: Temelj za zajednički prosperitet.)

Usluge psihološkog savjetovanja – strukture psihološke potpore s ciljem poboljšanja međuljudskih odnosa, a time i akademskog postignuća studenata. To može uključivati niz stručnih usluga čiji je cilj povećanje kapaciteta studenata za rješavanje osobnih i socijalnih problema koji ometaju postizanje akademskog uspjeha.

Vanjsko osiguranje kvalitete – vanjsko osiguranje kvalitete odnosi se na proces vrednovanja ili revizije programa visokog obrazovanja i/ili institucije koje provodi specijalizirano tijelo izvan institucije. Obično to tijelo može biti agencija za osiguranje kvalitete ili akreditaciju. Vrednovanje će uključivati prikupljanje podataka, informacija i dokaza za vrednovanje bilo prema dogovorenim standardima ili prema definiranim ciljevima.

Visoko učilište – odnosi se na svaku ustanovu koja nudi usluge u području višeg i/ili visokog obrazovanja kako je definirano nacionalnim zakonodavstvom. Razlikuju se tri vrste visokih učilišta (prva dva obuhvaćena su ovim izvješćem) – javna visoka učilišta, privatna visoka učilišta koja financira država i privatna visoka učilišta.

Visoko učilište – institucija kojom izravno upravlja vladina agencija/vlast ili vladajuće tijelo, a većinu njihovih članova imenovala je javna vlast ili su izabrani s pomoću javne podružnice.

Privatno visoko učilište koje financira država – visoko učilište kojim izravno upravlja nevladina organizacija ili u kojem se upravljačko vijeće sastoji od članova koje nije izabrala javna agencija, ali koje s 50 % ili više financira vladina agencija ili čije nastavno osoblje plaća vladina agencija – bilo izravno ili putem države.

Visokoškolska kvalifikacija – odnosi se na svaku potvrdu, diplomu ili drugi certifikat koji je izdalo nadležno tijelo potvrđujući time uspješan završetak visokoškolskog programa.

[\(Vidi Lisabonsku konvenciju o priznavanju\)](#)

Zadržavanje – uspješan nastavak studijskog programa.

Završetak – uspješno završavanje studijskog programa (diplomiranje).

Završetak višeg srednjoškolskog obrazovanja (ISCED 3) – prema klasifikaciji ISCED 2011. uključuje programe obrazovanja s klasifikacijskim oznakama: 343, 344, 353 i 354.

ZAHVALE

Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu

Odjel A6 – Plateforme, studije, analiza

Avenue du Bourget 1 (J-70 – Odjel A6)

B-1049 Bruxelles

(<http://ec.europa.eu/eurydice>)

Autori

David Crosier (koordinacija) i Emmanuel Sigalas,

uz doprinos Anite Kremo, Susanne Zellini, Elene Fiore i Diane Antonello

Prikaz i grafička obrada

Patrice Brel

Naslovnica

Vanessa Maira

Koordinacija izrade

Gisèle De Lel

Nacionalne jedinice Eurydicea

ALBANIJA

Jedinica Eurydicea
Odjel europskih integracija i projekata
Ministarstvo obrazovanja i sporta
Rruga e Durrësit, Nr. 23
1001 Tiranë
Dostava podataka – Egest Gjokuta

AUSTRIJA

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und
Forschung
Abt. Bildungsentwicklung und -monitoring
Minoritenplatz 5
1010 Wien
Zajednička dostava podataka

BELGIJA

Unité Eurydice de la Communauté française
Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Direction des relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/001
1080 Bruxelles
Zajednička dostava podataka

Eurydice Vlaanderen
Departement Onderwijs en Vorming/
Afdeling Strategische Beleidsondersteuning
Hendrik Consciencegebouw 7C10
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
Zajednička dostava podataka

Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen
Gemeinschaft
Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft
Fachbereich Ausbildung und Unterrichtsorganisation
Gospertstraße 1
4700 Eupen
Zajednička dostava podataka

BOSNA I HERCEGOVINA

Ministarstvo civilnih poslova
Odjel za obrazovanje
Trg BiH 3
71000 Sarajevo
Zajednička dostava podataka

BUGARSKA

Jedinica Eurydicea
Centar za razvoj ljudskih potencijala
Odjel za obrazovno istraživanje i planiranje
15, Graf Ignatiev Str.
1000 Sofia
Dostava podataka – Angel Valkov i Marchela Mitova

HRVATSKA

Agencija za mobilnost i programe EU
Frankopanska 26
10000 Zagreb
Zajednički doprinos odjela

CIPAR

Jedinica Eurydicea
Ministarstvo obrazovanja, kulture, sporta i mladih
Kimonos and Thoukydidou
1434 Nicosia
Dostava podataka – Christiana Haperi;
stručnjak Alexandra Petridou (Odjel za visoko
obrazovanje, Ministarstvo obrazovanja, kulture, sporta i
mladih)

ČEŠKA

Jedinica Eurydicea
Češka Nacionalna agencija za međunarodno obrazovanje i
istraživanje
Dům zahraniční spolupráce
Na Poříčí 1035/4
110 00 Prag 1
Dostava podataka – Helena Pavlíková, Petra Prchlíková,
Radka Topinková, stručnjaci: Vladimír Roskovec, Jiří
Smrčka, Helena Šebková, Věra Šťastná, Jakub Tesař i
stručnjaci iz Ministarstva obrazovanja, mladih i sporta

DANSKA

Jedinica Eurydicea
Ministarstvo visokog obrazovanja i znanosti
Danska agencija za znanost i visoko obrazovanje
Haraldsgade 53
2100 København Ø
Dostava podataka – Ministarstvo visokog obrazovanja i
znanosti

ESTONIJA

Jedinica Eurydicea
Ministarstvo obrazovanja i istraživanja
Munga 18
50088 Tartu
Dostava podataka – Inga Kukk i Janne Pukk

FINSKA

Jedinica Eurydicea
Finska nacionalna agencija za obrazovanje
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Dostava podataka – Irma Garam

FRANCUSKA

Unité française d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale et de la Jeunesse et des
Sports (MENJS)
Ministère de l'Enseignement supérieur, de la Recherche et
de l'Innovation (MESRI)
Direction de l'évaluation, de la prospective et de la
performance (DEPP)
Mission aux relations européennes et internationales
(MIREI)
61-65, rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Dostava podataka – Zajednička dostava podataka
(francuska jedinica Eurydicea i stručnjaci iz Ministarstva
visokog obrazovanja MESRI-DGESIP)

NJEMAČKA

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
Deutsches Zentrum für Luft- und Raumfahrt e. V. (DLR)
Heinrich-Konen Str. 1
53227 Bonn
Dostava podataka – Elisabeth Baer

Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der
Kultusministerkonferenz
Taubenstraße 10
10117 Berlin
Dostava podataka – Thomas Eckhardt / Experts of the
Kultusministerkonferenz

GRČKA

Jedinica Eurydicea
Uprava za europske i međunarodne poslove
Glavna uprava za međunarodne poslove, europske
poslove
grčku dijasporu i međukulturno obrazovanje
Ministarstvo kulture i religijskih pitanja
37 Andrea Papandreou Str. (Ured 2172)
15180 Maroussi (Attiki)
Dostava podataka – Emmanouil Sarlamis

MAĐARSKA

Mađarska jedinica Eurydicea
Tijelo mjerodavno za obrazovanje
19-21 Maros Str.
1122 Budapest
Dostava podataka – Sára Hatony i András Derényi
(stručnjak)

IRSKA

Jedinica Eurydicea
Department of Education.
Međunarodni odsjek
Marlborough Street
Dublin 1 – DO1 RC96
Dostava podataka – Sinéad Ní Thuathail

ITALIJA

Unità italiana di Eurydice
Istituto Nazionale di Documentazione, Innovazione e
Ricerca Educativa (INDIRE)
Agenzia Erasmus+
Via C. Lombroso 6/15
50134 Firenze
Dostava podataka – Alessandra Mochi;
stručnjak: Paola Castellucci - Ufficio II, Direzione Generale
dell'internazionalizzazione e della comunicazione -
Ministero dell'Università e della Ricerca.

LETONIJA

Jedinica Eurydicea
Državna agencija za razvoj obrazovanja
Valņu 1 (5. kat)
1050 Riga
Dostava podataka – Baiba Bašķere

LIHTENŠTAJN

Informationsstelle Eurydice
Schulamts des Fürstentums Liechtenstein
Austrasse 79
Postfach 684
9490 Vaduz
Dostava podataka – Belgin Amann

LITVA

Jedinica Eurydicea
Nacionalna agencija za obrazovanje
K. Kalinausko str. 7
3107 Vilnius
Dostava podataka – Ieva Rutavičiūtė (vanjski stručnjak)

LUKSEMBURG

Unité nationale d'Eurydice
ANEFORÉ ASBL
eduPôle Walferdange
Bâtiment 03 - étage 01
Route de Diekirch
7220 Walferdange
Dostava podataka – Isabelle Reinhardt (MESR)

MALTA

Nacionalna jedinica Eurydicea
Odjel za istraživanje, cjeloživotno učenje i zapošljivost
Ministarstvo obrazovanja i sporta
Great Siege Road
Floriana VLT 2000
Stručnjak: Dr. Denise Mifsud

CRNA GORA

Jedinica Eurydicea
Vaka Đurovića bb
81000 Podgorica
Dostava podataka – Tamara Milić, Milica Žižić i
Tijana Stanković

NIZOZEMSKA

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
Rijnstraat 50
2500 BJ Den Haag
Zajednička dostava podataka

SJEVERNA MAKEDONIJA

Nacionalna agencija za europske programe u obrazovanju
i mobilnost
Boulevard Kuzman Josifovski Pitu, br. 17
1000 Skopje
Zajednička dostava podataka

NORVEŠKA

Jedinica Eurydicea
Uprava za visoko obrazovanje i vještine
Postboks 1093
5809 Bergen
Zajednička dostava podataka

POLJSKA

Poljska jedinica Eurydicea
Zaklada za razvoj obrazovnog sustava
Aleje Jerozolimskie 142A
02-305 Warszawa
Dostava podataka – Magdalena Górowska-Fells;
stručnjaci: dr. Mariusz Luterek (Sveučilište u Varšavi) i
Renata Korzeniowska-Puculek (Ministarstvo obrazovanja i
znanosti)

PORTUGAL

Unidade Portuguesa da Rede Eurydice (UPRE)
Direção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência
Av. 24 de Julho, 134
1399-054 Lisboa
Dostava podataka – Isabel Almeida; vanjski stručnjak:
Susana da Cruz Martins (ISCTE – Sveučilišni institut u
Lisabonu)

RUMUNJSKA

Jedinica Eurydicea
Nacionalna agencija za programe Zajednice u području
obrazovanja i strukovnog osposobljavanja, Universitatea
Politehnică București
Biblioteca Centrală
Splaiul Independenței, nr. 313
Sector 6
060042 București
Dostava podataka – Veronica – Gabriela Chirea, u suradnji
sa stručnjacima:

- Cristina Ghițulică, Rumunjska agencija za osiguranje kvalitete u visokom obrazovanju (ARACIS);
- Antonela Toma, Ministarstvo obrazovanja – Opća uprava za visoko obrazovanje;
- Nicoleta Lițoiu, Sveučilište Politehnica u Bukureštu – Centar za savjetovanje i profesionalno usmjeravanje;
- Ella Ștefan, Ministarstvo obrazovanja - Posredničko tijelo Operativnog programa za ljudske resurse;
- Laura Șerbănescu, Sveučilište Politehnica u Bukureštu – Odjel za osposobljavanje za nastavu u karijeri i društveno-humanističkim znanostima;
- Cristina Barna, Nacionalno sveučilište za političke studije i javnu upravu.

SRBIJA

Jedinica Eurydicea Srbija
Fondacija Tempus
Žabljačka 12
11000 Beograd
Zajednička dostava podataka

SLOVAČKA

Jedinica Eurydicea
Slovačka akademska udruga za međunarodnu suradnju
Křížkova 9
811 04 Bratislava
Dostava podataka – Marta Čurajová

SLOVENIA

Jedinica Eurydicea
Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta
Ured za razvoj i kvalitetu obrazovanja
Masarykova 16
1000 Ljubljana
Dostava podataka: Tanja Taštanoska;
stručnjaci: Mojca Iľko Pinosa, Maja Švent i Mateja Berčan
(sviMIZŠ)

ŠPANJOLSKA

Eurydice España-REDIE
Instituto Nacional de Evaluación Educativa (INEE)
Ministerio de Educación y Formación Profesional
Paseo del Prado, 28
28014 Madrid
Dostava podataka – Gerardo López Porras i
Jaime Vaquero Jiménez

ŠVEDSKA

Jedinica Eurydicea
Universitets- och högskolerådet/
Švedsko vijeće za visoko obrazovanje
Box 4030
171 04 Solna
Zajednička dostava podataka

ŠVICARSKA

Jedinica Eurydicea
Švicarsko vijeće kantonalnih ministara obrazovanja (EDK)
Speichergasse 6
3001 Bern
Dostava podataka – Alexander Gerlings; vanjski stručnjaci:
Aurélia Robert-Tissot, Irene Rehmann (SBFI), Antoine
Maret (Swissuniversities)

TURSKA

Jedinica Eurydicea
MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB)
Eurydice Türkiye Birimi, Merkez Bina 4. Kat
B-Blok Bakanlıklar
06648 Ankara
Dostava podataka – Osman Yıldırım Uğur

Stupanje u kontakt s EU-om

OSOBN

Diljem Europe postoje stotine lokalnih informativnih centara Europske unije.

Adresu najbližeg centra možete pronaći ovdje: https://europa.eu/european-union/contact_en.

PUTEM TELEFONA ILI E-POŠTE

Europa Direct je služba koja odgovara na vaša pitanja o Europskoj uniji. Kontaktirajte ovu uslugu:

– besplatnim telefonom: 00 800 6 7 8 9 10 11 (određeni operateri mogu naplatiti pozive)

– na broju: +32 22999696 ili

– elektroničkom poštom na: https://europa.eu/european-union/contact_en.

Pronalaženje informacija o EU

NA INTERNETU

Informacije na svim službenim jezicima Europske unije dostupne su na mrežnoj stranici: europa.eu.

PUBLIKACIJE Europske unije

Besplatne publikacije i one koje se mogu kupiti možete preuzeti ili naručiti na: <https://op.europa.eu/en/web/general-publications/publications>.

Preslike besplatnih publikacija moguće je dobiti putem kontakta s centrom Europa Direct ili vašim lokalnim informacijskim centrom

(Vidi https://europa.eu/european-union/contact_en).

PRAVO EU I POVEZANI DOKUMENTI

Za pristup pravnim informacijama iz Europske unije, uključujući cjelokupno pravo Europske unije od 1951. godine na svim službenim jezicima, idite na: <https://eur-lex.europa.eu/>

OTVORENI PODACI IZ Europske unije

Portal otvorenih podataka EU-a (<https://data.europa.eu/en>) omogućava pristup skupovima podataka iz EU-a. Podaci se mogu preuzeti i ponovo koristiti besplatno, kako u komercijalne tako i u nekomercijalne svrhe.

Ususret pravičnosti i uključenosti u europskom visokom obrazovanju

Ovo izvješće Eurydicea bavi se temom pravičnosti i uključenosti u visokom obrazovanju u Europi. Analizira trenutačnu razinu usklađenosti europskih sustava visokog obrazovanja s 10 „principa i smjernica koje su dogovorile sve zemlje EHEA” kao plan za preuzimanje obveze poboljšanja socijalne dimenzije. Sadrži 10 poglavlja koja se odnose na svaki princip. Svako poglavlje započinje potpunim opisom relevantnog principa i pripadajućih smjernica. Nakon toga slijedi sažeto objašnjenje načina na koji se određeni principi i smjernice odnose na pravičnost, metodološke izazove koji se rješavaju i izbor pokazatelja. Naposljetku, prikupljeni podaci prikazuju se uglavnom u obliku karata. Pokazatelj iz tablice rezultata na kraju svakog poglavlja sažima uspješnost europskih zemalja na temelju opsega provedbe pojedinih smjernica. To čitatelju daje jasnu sliku trenutačne razine usmjerenosti europskih sustava prema pravičnosti i uključenosti u visokom obrazovanju. Naposljetku, završno poglavlje sažima glavne zaključke izvješća. Glavni izvor izvješća su informacije o državnim propisima i politikama prikupljene od nacionalnih jedinica Eurydicea, koje predstavljaju 38 obrazovnih sustava u 36 europskih zemalja, a kao referentna godina navodi se akademska godina 2020./2021.

Zadaća je mreže Eurydice razumjeti i objasniti na koji su način organizirani i kako funkcioniraju različiti obrazovni sustavi u Europi. Mreža opisuje obrazovne sustave u pojedinim državama te donosi komparativne studije posvećene specifičnim temama, pokazateljima i statističkim podacima. Sve Eurydiceove publikacije dostupne su besplatno na mrežnim stranicama Eurydicea ili na zahtjev u tiskanom obliku. U svojem radu Eurydice nastoji promicati razumijevanje, suradnju, povjerenje i mobilnost na europskoj i međunarodnoj razini. Mreža se sastoji od nacionalnih jedinica u pojedinim europskim zemljama čiji rad koordinira Izvršna agencija Europske unije za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu.

Za detaljnije informacije o Eurydiceu vidi stranicu <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/>.

